

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 2

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1998

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1998

2

letnik XCVIII

izhaja od leta 1895

vsebina

Pavle Šegula	Slovenski gorniški razlagalni slovar	49
Marko Lebar	Zastrto sonce	50
	Priznanja iz rok Tomaža Humarja	52
	Krivci: splet okoliščin in človek	54
	Tvegano delo gorskih reševalcev	56
Davorka Lamut – Dada	Pojdiva skupaj	57
	V Alpah umre vsako leto tisoč ljudi	58
	Pozor, snežni plaz!	62
Aleš Tacer	Zakaj v planine	63
	Deviška velikanka slabega slovesa	64
	Alaska – vrata Arktike	65
Stane Belak – Šrauf	Veliki dnevi	67
Marjan Bradeško	Mala Pišnica	71
Joco Razpotnik	Od Ojstrice do Kočne	72
Vinko Hrovatič	Kadar v Jelenco pogledam	76
Boris Strmšek	Gore na koncu sveta	77
Slavica Štirn	Škrlatica	80
Andrej Primc	Ankogel	81
Damjan Slabe	Doživetja, ujeta v dežnih kapljah	82
	Globoke misli z visokih gora	84
Janez Lončar – Šodur	Jesenski potep	86
	Odmevi	86
	Iz planinske literature	89
	Društvene novice	91
Slavica Štirn	Zimski vzpon	92

Slika na naslovni strani: **Greben Viševnika, zadaj Veliki Draški vrh**

Foto: Stane Klemenc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malesič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 1998 znaša 3500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 1998, posamezna številka stane 350 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

SLOVENSKI GORNIŠKI RAZLAGALNI SLOVAR

PAVLE ŠEGULA

Od leta 1996 nastaja pri Sekciji za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik SAZU slovenski gorniški razlagalni slovar. Končno smo tako daleč, da v ne tako daljni prihodnosti lahko resno računamo na ta slovar, ki ga Slovenci že dolgo močno pogrešamo. In spet se bo pokazalo, da gorništvo ne predstavlja samo napora, igre ravnovesja in mišic, ampak v vsaj enaki meri tudi kulturno dejavnost.

V prispevku bi rad predstavil nekaj svojih misli in podatkov o tem spočetju. Ni nujno, da je vse natančno tako, kot sem napisal, zagotovo pa predstavlja vsaj del stvarnosti. Prepričan sem, da bo ta in oni lahko dodal marsikaj pomembnega k tej doslej zanemarjeni temi.

MISLIMO OB BESEDI »JABOLKO« NA HRUŠKO?

Po domači Šmarjetni gori in Joštu sem lazil, še preden sem začel hoditi v šola, najmanj šestdeset let zahajam na »ta prave« gore, skoraj petdeset let sem član gorniške organizacije in od poletja 1960 tudi aktivist GRS in Planinske zveze Slovenije.

Ves ta čas se nisem ubadal samo s fizično platjo gorništva, čeprav je ta njegovo nesporno bistvo. Do znanja sem se tako kot večina drugih prebijal tudi s čtivom, spočetka še redkim domačim in obilnim tujim. Zato že dolgo poznam tisto nepotešenost, ki se poloti človeka, ko naleti na besede in izraze, katerih pomen slutiti ali jih po občutku tudi pravilno dojamemo, ne ve pa, če se morda ne moti in če »ob besedi jabolko morda ne misli na hruško«. Tu lahko pomagajo samo dobri slovarji, povpraševanje, pogovori.

Do odgovora ni vselej lahko priti, saj tistega, kar iščemo, v splošnih slovarjih ne bomo našli ali pa bo celo nápak zapisano. Tudi marsikak razgledan gornik rad uporabi tujke, saj te zvenijo bolj imenitno, da ne rečem skrivnostno. Vsekakor pa je to tudi veliko lažje kot iskati in najti primerno domačo besedo.

Na veliko težav sem naletel pri študiju beril o snegu in plazovih. O marsikaterem istem pojmu so celo učene tuje in domače glave pisale in menile zdaj tako, pa spet drugače in si še danes niso edine. Prav zaradi »mehkega ivja, vejavice,inja, firma, sreža, srena, snežnega ščita, trdih in mehkih klošč« in številnih drugih besed s tega področja smo se pred osemnajstimi leti s tovariši v Mednarodni komisiji za reševanje v gorah lotili pisanja večjezičnega slovarja o snegu, plazovih in obrobni mah.

Ko smo prinašali vsak svoj kupček besed, usklajali in tuhtali, se mi je že kmalu posvetilo, da ni dovolj, če neznano besedo slišimo, jo vidimo napisano in če nam jo nekdo predstavi v naši govorici. Kaj imam, na primer, od tega, če v nemškem besedilu naletim na **filziger Schnee** in mi nekdo pove, da je to **polsteni sneg**, če pa ne vem, kako tak sneg izgleda v živo!

To me je med delom spodbudilo, da sem k vsaki besedi poiskal še razlago, kar je zagotovo veliko vredno, čeprav takšno delo piscu pripravi veliko več težav kot samo pisanje slovarja.

NATANČNO OPREDELJEVANJE POJMOV

Seveda sem ob tem začel razmišljati, kako površno in zanikno se ljudje sporazumevamo od otroških let naprej. Iz vsakdanjega pogovora si bo otrok ali kdorkoli sčasoma sicer ustvaril sliko o tej in oni stvari in si pri besedah, kot so okno, mati, brat, hiša, dom, drevo, gora in še mnogih drugih predstavljal prav to, kar v resnici pomenijo. Pri večini besed pa si niti starši, niti šola, niti družba kot celota z opisi nič kaj preveč ne belijo glave. Tujki marsikdo nadene slovansko končnico in pomen prikoji po svoje – odtod tudi toliko zmede in nejasnosti. Če nevednež ne vpraša po pomenu tega ali onega izraza, si pogosto niti sami nismo na jasnem, da ne vemo za odgovor in šele ko se znajdemo v resni zadregi, sežemo po Slovarju slovenskega knjižnega jezika ali slovarju tujk z opisi gesel.

Med vrstniki pridejo že kmalu na dan hierarhične zadrege. Nevednež nerad vpraša, ker se s tem postavi v podrejen položaj, njegov vzornik, ki odgovora večinoma tudi ne pozna, pa neznanja ne bo hotel priznati, ker bi bil s tem ob nezasluzeno prednost. In šola?

Deloma ni časa za take razprave, strah pred vzgojiteljem pa je še večji; šolar, študent si misli: »Če bom preveč spraševal, mi cvek ne uide.« In je tiho in se snov naguli na pamet, ne da bi jo sploh dobro razumel.

Če se omejimo na naš gorniški svet, si bomo hitro na jasnem, da večinoma ne znamo natančno opredeliti niti pojma turist, gornik, planinec, alpinist, da ne govorimo o opremi, pojmihi, s katerimi opisujemo gorski svet in tako naprej. Kako naj se potem sploh razumemo, če si tisto, o čemer je beseda, vsak predstavlja drugače in papagajsko kar naprej ponavlja nerazumljive ali napol razumljive izraze?

V času svojega zavestnega in organiziranega dela v planinski organizaciji sem pogosto naletel na vprašanja te vrste, na katera nisem dobil ali dal točnih odgovorov, čeprav se nikoli nisem bal pokazati svojega neznanja in vprašati. Dober poznavalec hitro sam ugotovi, kaj kdo ve in česa ne ve. Če neznanje prikrivamo, se kvečjemu še osmešimo!

Zdravilo je znano: dobri učbeniki, dobri predavatelji, dobra razlaga, dosledni spraševalci, ki ne gledajo skozi prste in nam tako ali drugače jasno povedo, kje šepa naše znanje. Ker pa vsak pisec le ni tudi veščak za besedje, bi morali pri Planinski zvezi že zdavnaj imeti svoj odbor za gorniške izraze ali, če že hočemo, terminološki odbor, ki bi sproti čistil obstoječe nejasnosti, spremljal novosti in skrbel, da bi za sleherni tujko in neznanu besedo poiskali ustrezen domač izraz.

POTREBUJEMO TERMINOLOŠKI ODBOR!

Pogled nazaj pokaže, da takega odbora ni bilo, odkar obstaja naša organizacija. Še več: če je kdo kdaj kaj takega predlagal, je predlog ostal neusliščan, brez odgovora. Bolj žilavi, kot je bil, npr., **dr. H. Tuma**, so svoje opravili, niso pa našli posnemovalcev in dejavnost je za njimi zamrla. Delo je ostalo enkratno dejanje, ki ga je že kmalu zajela pozaba. Ljudi, ki bi ga nadaljevali, ni bilo.

B. Režek, ki je slovel tudi po sočnem, izvirnem jeziku, s svojimi jezikovnimi prispevki ni imel sreče. Iz meni neznanih razlogov mu Planinski vestnik ni objavil njegovega dela, ki se je na srečo ohranilo vsaj na Inštitutu za slovenski jezik. Odklonilen odnos PZS je bil voda na mlin njegovi muhasti naravi. Prosil sem ga, naj mi dá na vpogled svojo zbirko, da bi si ogledal besede, ki zadevajo sneg, a me je usmeril na UO PZS, češ, »naj mu najprej neha nagajati in objavi že oddano in tudi plačano snov, potem pa bo pripravljen na pogovor«.

Pisci Planinske in Alpinistične šole in drugih priročnikov so specialne izraze pilili s pomočjo strokovnjakov zadevnih področij. Žal spet ni bilo telesa, kjer bi se znanje zbiralo, shranjevalo in bilo na voljo vsem – terminološkega odbora.

V šestdesetih ali sedemdesetih letih je UIAA pripravljala svoj frazeološki slovar. Za sodelovanje je prosila tudi PZS. Zadevo so z vsem dolžnim zaupanjem naprtili meni – bil sem pač priden in trmast delavec, delo pa tako in tako ni bilo plačano. Nisem se ga branil, saj če delaš, se tudi učiš in napreduješ v znanju. Nekako sem poiskal odgovore, pomagal mi je tudi alpinist – geograf **Jure Senegačnik** in morda še kdo.

Na Srečanju treh dežel v Vidmu je **Franco Slataper** od CAI predlagal izdelavo Slovarčka za planince. Potrdil naj bi dobro voljo pripadnikov treh ljudstev in prispeval k lažjemu sporazumevanju med planinci – sosedi. Naša delegacija je blagohotno opolnomočila mojo malenkost, o kakem delovnem odboru pa ni bilo besede. Avtorja, entuziasta, s katerim sva se v dveh desetletjih prijateljsko zblížala, nisem želel pustiti na cedilu, pomagal sem mu po najboljših močeh in se pri tem spet veliko naučil. Zahtevno lekturo je opravila **Darinka Petkovšek**.

Na začetku osemdesetih let sem že »visel« na šestjezičnem slovarju Sneg in plazovi in je gospod Franco tudi meni precej pomagal.

Dr. France Malešič me je v času priprav petega dela Slovarja slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) na Inštitutu za slovenski jezik SAZU (ISJ SAZU) »potunkal« med sodelavce za gorniške izraze. Pošiljali so mi vprašanja in odpisoval sem, neredko po poprejšnjem posvetu s katerim od planinskih znancev. Tudi to je bilo v obojestransko korist.

MINILO JE PRVO LETO DELA

Leta 1995 se je g. Slataper odločil, da slovar temeljito predela, ga razširi in mu doda še hrvaško besedje. Spet sva se srečevala vsak mesec, zgodilo se mi je

celo, da so na pisna vprašanja – zlasti o opremi – s slovenskimi izrazi pridno pomagali **A. Golnar, B. Jordan, Z. Korenčan, F. Malešič, B. Mlač, D. Polajnar, B. Pollak, F. Savenc, S. Slejko, I. Tomazin, B. Vengust** in **B. Zupet**.

Gospa profesorica **Marjeta Humar**, s katero sem se seznanil pri delu za SSKJ, še bolj pa potem, ko je postala lektorica šestjezičnega slovarja Sneg in plazovi, je med srečanji večkrat načela razpravo o slovenskem gorniskem slovarju in se zanimala, kako bi se lotili tega dela.

Kot strokovnjakinja in vodja Sekcije za terminološke slovarje ISJ SAZU je idealna osebnost, ki na »nevtralnem ozemlju« povezuje delavaljne apostole PZS in bo zadano nalogo z njihovim sodelovanjem zanesljivo tudi uspešno izpeljala.

Prvi koraki so bili storjeni že konec leta 1996. Zbralo se nas je precej potencialnih sodelavcev, ki pokrivamo različne dejavnosti.

Že na začetku smo se domenili, da bo slovar razlagalen. Vsak izraz bo imel ustrezen opis, po potrebi tudi skico, fotografijo. Dodali naj bi mu najmanj še nemške, angleške in francoske ustreznike, po možnosti tudi italijanske in španske.

Vsak je dobil nalogo, da iz obstoječih virov – člankov, knjig, slovarjev – s svojega interesnega področja (in iz-

namesto komentarja

ZASTRTO SONCE

Z veliko nestrpnostjo sem zvečer čakal na vremensko napoved, pa ni bila preveč obetavna. Pravzaprav tudi poznojesenski čas ni dopuščal soncu kdovekakšne moči. Toda nisem spremenil načrta. Predolgo sem se že veselil in načrtoval ta izlet.

Spal sem bolj slabo. Pred utrujenimi očmi so se mi vrstili prizori iz mojih mlajših let, ko skoraj ni bilo nedelje, da ne bi šel v gore. Seveda so bile takrat sobote delovni dnevi. Potem pa so prišla leta, ko zaradi bolezni in več operacij nog nisem mogel več nikamor. Izgubil sem že vsako upanje, da se bom še kdaj povzpел v kraljestvo gorá. Hrepenenje pa je bilo vse močnejše in vse bolj razdirajoče. Nečak mi je često pripovedoval o svojih potepih po gorah, da me je le še bolj vlekle na pot, za katero sem vedel, da je ne zmorem.

»Stric, poizkusi vendar, z majhnimi koraki se daleč pride!« mi je dajal poguma nečak.

In res, pričel sem z nekaj koraki po sobi, pa do trgovine in nato do bližnjega gozda in vse bolje mi je šlo. Tako je končno po dolgih letih napočih dan, ko se bom spet preizkusil tudi na pravi planinski poti. Z nečakom sem zmenjen, da se zapeljeva z njegovim avtom, pa tudi po poti bo z menoj.

»Za družbo,« je obzirnó rekel.

ven njega) zbere čim več besed, ki bodo po strokovni presoji sprejete v ožji izbor.

Za nami je leto dni prizadevanj in rednih delovnih sestankov, na katerih obravnavamo izraze, ki jih na podlagi poprejšnjega dela in sej pripravi strokovna služba ISJ. Seje so zanimive, čeprav pogosto tudi naporne. Napredek je zdaj večji, zdaj manjši, včasih komaj zaznaven. Razprave so kdajpakdaj tudi vroče, kar potrjuje že izrečeno misel, da večkrat tisti, ki mislimo, da stvar poznamo, ostanemo brez besed ali celo ugotovimo, da smo bili na napačni sledi.

Minulo je prvo leto dela, s katerim smo po mojem mnenju lahko zadovoljni; hitreje se z amaterji najbrž ne da napredovati. Da bi le tudi v prihodnje šlo podobno naprej! Dela bo gotovo še zelo veliko, saj do tega hipa zagotovo nismo zbrali niti vseh v poštev prihajajočih besed. Spet in spet se odpirajo nova obzorja.

Led je prebit, delo je steklo, tudi konec najbrž ni več nedosegljivo daleč.

Ne bo torej odveč, če UO PZS že sedaj pomisli, da je končno prišel čas, da nehamo odlašati in končno ustanovimo Odbor za gorniške izraze.

Gre za delo, ki terjaja stalnost, neprestano spremljanje novosti in sprotno iskanje izrazov, ki zanimajo gornike. Maščuje se vsaka malenkost. Čim zamudimo pravi trenutek, se v naše besedje skoraj zanesljivo vtihotapi

Sporočilo iz pisarne Planinske zveze Slovenije

V januarski številki Planinskega vestnika niso bili natančno navedeni popusti pri nekaterih letošnjih članarinah za planinsko društvo in naročniki na Planinski vestnik. Člani A, za katere je letošnja članarina 4000 tolarjev, naj sami ali prek svojih planinskih društev čimprej pošljejo Planinski zvezi Slovenije na Dvoržakovo 9 v Ljubljani kartonček o članarini A, da jim iz pisarne PZS pošljejo Koledar akcij za leto 1998 in za 25 odstotkov manjši račun – položnico za letno naročnino na Planinski vestnik, če pa so položnico že prejeli, naj od 3500 tolarjev, kolikor je letna naročnina, odštejejo 25 odstotkov in to vsoto pošljejo na PZS. – Če sta oba starša člana planinskega društva, pri čemer vrsta članstva ni pomembna, imajo vsi otroci, ki so člani C, pri članarini 50 odstotkov popusta. Člani, starejši od 70 let, lahko, če želijo, pri članarini B uveljavljajo 40-odstotni popust.

nova spakedranka, ki se je morda nikoli več ne bomo znebili.

Če bomo priložnost tudi tokrat zamudili in zapravili, nam najbrž res ni pomoči.

»Za varstvo,« sem hvaležno pomislil.

Ko sva pripeljala do parkirišča in izstopila, je iz poznojesenske megle celo rahlo rosilo, pa naju to ni odvrnilo od najinega načrta. Pričela sva se vzpenjati. Lažje je šlo, kot sem pričakoval. Kot bi se iz mokrega kamenja vame prelivala neka čudna energija. Ko sva prečkala melišče, se je megla malo dvignila, v bližini pa se je oglasila kavka: kakor bi me gora hotela pozdraviti, se mi je zdelo. Bil sem srečen; gora me ni pozabila, kot nisem jaz pozabil nje, še vedno je bila med nama nevidna vez, ustvarjena že nekoč zdavnaj.

Skozi hladan zrak je bilo čedalje glasneje slišati glasove ljudi, ki so prihajali za nama. V njihov pogovor so se vpletale grde kletve. Krhki kristal gorske tišine je bil razbit. Planina se je zavila v meglo, kot da se skriva pred grobimi besedami vsiljivcev, ki so se vzpenjali po njenih poteh, pa je niso spoštovali – ne nje ne njenih tišine željnih in plahih prebivalcev.

Ko so dospeli do naju, so morali upočasniti korak, ker se na ozki poti nisva imela kam umakniti. Niso pozdravili, le mimo so zdrveli, ko sva jim lahko dala prostor. Štirje moški v najboljših letih so bili. Nič niso gledali okoli sebe, niso videli poznojesenskih rož, niso slišali, kako si je cvetje v vetru šepetal, kot da se pred zimo poslavlja. Samo hiteli so, kot da naskakujejo kakšen namišljen rekord. Veter je prinesel do mene pripombo enega izmed njih:

»Kaj neki si mislijo takile nedeljski izletniki, da se kot polži plazijo po teh poteh!«

Drugi mu je odgovoril: »Si videl starega? Kaj neki rine v gore, še kap ga bo zadela in ga bodo morali vlačiti v dolino!«

Zabolelo me je pri srcu. Seveda sem bil nedeljski planinec – pa so bili tudi oni, saj je bila vendar nedelja! Seveda sem star, a bodo tudi oni nekoč, če jih njihovo brezglavo pehanje ne bo prej pahnilo čez rob! Hodil sem v planine, ko njih še ni bilo. Gore sem ljubil, kot ljubiš žensko, jemale sem jih počasi, občudoval njihovo lepoto, čutil sem, ko so se mi naklonjeno vdajale in mi razkrivale svoje prelestne skrivnosti, oni pa so gore premagovali, jih zavzemali, kot bi posiljevali.

V to, da pridem danes na goro, sem morda vložil več volje in truda, kot ga je bilo potrebno v mladih letih za marsikateri prvenstveni ali ponovitveni vzpon. Vprašal sem nečaka:

»Ali so se ljudje res tako spremenili? Ali so planinci postali ljudje brez srca in kulture? Preklinjajo v tem svetem kraju, kot bi onečaščali svetišče! Ne pozdravljajo, ampak žalijo!«

»Ne, stric, še vedno so planinci oziroma gorniki ljudje s srcem in kulturo, le izjeme so tudi tu, ki potrjujejo pravilo.«

Po njegovih spodbudnih besedah sem spet lažje korakal po ljubljani poti, grd madež pa je vendarle ostal globoko v meni, kot da bi se temen oblak potegnil čez sonce.

Marko Lebar

PRIZNANJA IZ ROK TOMAŽA HUMARJA

Planinska zveza Slovenije je 13. januarja v dvorani ČGP Delo v Ljubljani razglasila najuspešnejše alpiniste in alpinistične smučarje in jim za njihove dosežke v zadnjem letu dni podelila priznanja. Najuspešnejše alpiniste in alpinistične smučarje sta na podlagi strokovnih kriterijev izbrali Podkomisija za vrhunski alpinizem in Podkomisija za alpinistično smučanje pri Komisiji za alpinizem Planinske zveze Slovenije.

Rezultate ocenjevanja je predstavil načelnik Komisije za alpinizem **Matjaž Wiegele**, ki je najprej takole ocenil sezono 1996/97:

JEGLIČ, KOZJEK, PEPEVNIK, HUMAR

Z zmago na mednarodnem tekmovanju v lednem plezanju v Courchevelu in ponovitvijo ene izmed najtežjih škotskih smeri je **Janez Jeglič** pričel zaključni del priprav za jesensko odpravo na sedemtisočak Nuptse. Poleg številnih preplezanih zaledenelih slapov in redko ponavljane smeri Sanjski ozebnik v Severni triglavski steni ter prvenstvene smeri Nekoč so bili bojevniki v Bavhu so izstopali zimski vzponi v Centralnih Alpah, 2. slovenska zimska ponovitev Angleške smeri v Grandes Jorasses, 3. slovenska zimska ponovitev klasične smeri v severni steni Eigerja, 1. slovenska zimska ponovitev smeri Jackson v Droath ter prvenstvena smer Nektar v Breithornu. Bera zimskih vzponov doma in v tujini je napovedala kvaliteten premik teh v zadnjih letih že kar malo zapostavljenih alpinističnih dejanj.

Vedno večje število alpinistov, ki so se pred leti posvetili športnemu plezanju, se sedaj vrača tudi v gore oziroma v več raztežajev dolge smeri. Superdirezissima v

Veliki Cini, Watterworld v Aniča Kuku, Mali princ v Golarjevi peči, Žaumak – Nervo v Vežici, Vražji Robert v Ospu in Calistee v Verdonu ne zaostajajo dosti za dosežki tujih plezalcev. Med klasičnimi prvenstvenimi smermi pa velja omeniti Novomeško superdirezissima v severni steni Špika.

Odpravarski del sezone je uspešno pričela odprava na Antarktiko z vzponom na Mt. Vinson, s čemer so slovenski alpinisti zaključili vzpone na najvišje vrhove kontinentov. Bera šestih osvojenih vrhov in številnih smučarskih spustov je bilo več, kot so člani odprave pred odhodom smeli pričakovati.

Spomladanski del himalajske sezone je kronal vzpon **Pavleta Kozjeka** na najvišjo goro sveta brez uporabe dodatnega kisika, in sicer nekaj dni zatem, ko je **Acu Pepevniku** uspel prvi slovenski pristop na Everest s kitajske strani.

Mladi perspektivni alpinisti so se udeležili mednarodnega alpinističnega tabora v redko obiskani sečuanski pokrajini Chola San. Trije prvenstveni vzponi in vzponi na tri deviške pettisočake so rezultat enomesečnega druženja vrstnikov iz alpinistično zelo različno razvitih držav sveta.

Ta del sezone je zapolnilo še nekaj manjših odprav, ki so opravile nekaj solidnih vzponov predvsem v južnoameriških Andih in Patagoniji. Jesensko sezono je zaznamovala odprava na Nuptse, ki je po uspešno opravljenem prvenstvenem vzponu na Lobuče za aklimatizacijo opravila še vzpon na sedemtisočak Pumori. **Tomaž Humar** in Janez Jeglič sta nato v petih dneh v alpskem stilu preplezala osrednji cilj odprave,

Najuspešnejši v sezoni 1996/97: Andrej Markovič, Monika Kambič in Meta Boncelj.

Foto: Igor Zaplatil

nepreplezano in objektivno izredno nevarno zahodno steno Nuptseja. Žal se je prav na vrhu gore končala zgodba enega izmed naših in nedvomno tudi enega izmed svetovno najkvalitetnejših alpinistov.

Kako zelo različne so lahko sezone, so tudi letos občutili alpinistični smučarji, saj so prav oni še najbolj odvisni od vremenskih razmer. Zagotovo sta spusta z Anapurne in Gašerbruma pred dvema letoma dosežka, ki ne smeta postati merilo uspešnosti. Neuspešni poskusi smučanja z osemtisočakov so zagotovo zapustili izkušnje, ki bodo smučarjem v pomoč pri realizaciji smelih ciljev smučanja z Daulagirija in Everesta v prihajajoči sezoni.

Alpinistična dejanja posameznikov v minuli sezoni zagotovo sodijo v sam svetovni vrh, zaskrbljujoča pa je razmeroma skromna povprečna kvaliteta, kar se odraža predvsem v samevanju pogosto s soncem obsijanih domačih sten, ki so deležne bistveno manjšega obiska kot pred leti. Ti vzponi bi morali biti osnova tudi za drzne cilje letošnje sezone, v kateri izstopata prvenstveni smeri na sedemtisočak Džanu in osemtisočak Šiša Pangmo ter kadrovska odprava na Daulagiru.

Ocenjevanje alpinističnih dosežkov zgolj zaradi primerjave z drugimi športnimi panogami je izredno nevhvaležna naloga, saj se na nasprotni strani uspeha vse prepogosto ne skriva le zamujena priložnost, zato lahko, žal, tudi letos ugotovimo, da je bila cena za doseženo mnogo previsoka.

NAJUSPEŠNEJŠI ZADNJEGA LETA

Priznanja najuspešnejšim alpinistom minule sezone sta podelila predsednik Planinske zveze Slovenije **Andrej Brvar** in najuspešnejši alpinist sezone 1995/96 **Tomaž Humar**, medtem ko je obrazložitve prebral Matjaž Wiegele.

V minuli sezoni je najboljšo vzpono opravil Janez Jeglič. Med njimi izstopajo ponovitev ene izmed najtežjih smeri, The Citadel na Škotskem, prvo mesto v težavnosti in hitrostni preizkušnji na mednarodnem tekmovanju lednih plezalcev v francoskem Courchevelu, prvenstvena smer v še deviški steni Lobučaja in aklimatizacijski vzpon na sedemtisočak Pumori. Žal pa se s svojega zadnjega vzpona preko zahodne stene Nuptseja ni vrnil, zato smo se odločili, da priznanja za najuspešnejšega alpinista letos ne podelimo.

Monika Kambič je nauspešnejša alpinistka zadnjega leta. Opravila je preko osemdeset alpinističnih vzponov doma in v tujini v več različnih gorskih skupinah. Poleg vrste klasičnih smeri v Karniških in Julijskih Alpah je preplezala tudi nekaj slovitih klasičnih smeri v Dolomiti (Constantini – Apolonio v Tofani, Vinatzer v Ciavazes in Gogna v Marmoladi) ter Bonattijev steber v Mallem Druju v Centralnih Alpah. V začetku leta je obiskala Patagonijo, kjer izstopata njena vzpona po Levem ozebniku v Aguja Guilamet in Avstrijska smer z varianto v Aguja della S.

Andrej Markovič je najperspektivnejši alpinist. Iz začetnega seznama njegovih vzponov izstopajo predvsem številne prvenstvene smeri v domačih gorah, kjer velja omeniti predvsem Novomeško superdiretissimo v

Špiku, Opoj brez težnosti v Stenarju in prvenstvene vzpone zgornje šeste stopnje v zaledenelih slapovih. Od vzponov v tujini izstopa zimska ponovitev Britanske smeri v Grandes Jorasses in trije prvenstveni vzponi v pogorju Chola San, ki jih je opravil na mednarodnem alpinističnem taboru UIAA za perspektivne alpiniste. V tem neraziskanem predelu Sečuana so bili ti vzponi obnem tudi prvi pristopi na tri pettisočake.

Meta Boncelj je najuspešnejša alpinistična smučarka. Spuste v domačih gorah in zmago na ski rallyju Jezerko je zaključila na uspešni odpravi v južnoameriške Ande, kjer je najprej odsučala z vrha 5752 metrov visokega Pisca. Njen naslednji cilj je bil še višji Chopicalci, kjer se je povzpela do platoja na višini 6200 metrov, od koder je smučala v dolino. Dosežena višina je najvišja višina, s katere so doslej smučale slovenske alpinistične smučarke.

Severna stena Eigerja »v živo«

Odgovorni za oddajo »SF Spezial« Švicarske televizije so pred nedavnim med svojimi načrti za letošnje leto v enem od sporočil za javnost povedali, da načrtujejo neposreden prenos iz severne stene Eigerja. Televizijski gledalci bodo lahko korak za korakom in raztežaj za raztežajem spremljali plezanje po 1800 metrov visoki steni te gore, ki se ga bodo lotili izkušeni gorski vodniki in vodnice. V središču pozornosti te TV oddaje naj bi bil alpinistični dosežek in varovanje v steni. Uredništvo smatra to reportažo v živo predvsem kot prispevek k razpravi o vsakoletnih vedno se ponavljajočih razhajanjih v razumevanju smisla in pomena plezanja v gorah.

Do oddaje »Severna stena Eigerja v živo« bo prišlo le ob optimalnih vremenskih razmerah. Zato so tej oddaji namenili enega od dnevov v štirinajstih dneh poznega poletja 1998. Oddajo naj bi realizirali s kolikor je le mogoče majhnimi stroški, kar pomeni čim manj helikopterskih poletov, materiala in tehničnih sredstev. Prav zanimivo bo spremljati, kako bo oddaja »SF Spezial« razrešila različna vprašanja in izzive, ki se ji postavljajo s tem v zvezi.

TE Obrovac ogroža tri narodne parke

Po izjavi hrvaškega ministra **Porgesa**, objavljeni lanskega 26. septembra v zagrebškem dnevnem časopisu Vjesnik, naj na Hrvaškem menda ne bi gradili termoelektrane Lukovo Šugarje, ampak je ponovno aktualna gradnja termoelektrane Obrovac. Na to je hrvaška planinska organizacija opozorila svoja planinska društva v Šibeniku in Zadru ter narodna parka Paklenica in Krka. Termoelektrana Obrovac bi namreč ogrozila kar tri narodne parke na Hrvaškem, in sicer Paklenico, Krko in Kornate, naravni park Telašćico na Dugem otoku in 20 marin. Že na strokovnem srečanju Paklenica '97 je **mag. Slavko Ferina** opozoril na to v svojem predavanju »Izgradnje TE na Jadranu in njihov pričakovani vpliv na okolje«. Izredno negativno stališče do izgradnje TE Obrovac imata tako lokalna uprava kot samouprava Zadarske županije.

(Hrvatski planinar)

KRIVCI: SPLET OKOLIŠČIN IN ČLOVEK

Vodstvu Gorske reševalne službe Slovenije se je zdelo potrebno javnosti še enkrat predstaviti najnovejše izsledke preiskav o vzrokih najhujše nesreče v slovenskih gorah, ko se je lanskega 10. junija na pobočjih Turske gore nad Okrešljem v Savinjskih Alpah smrtno ponesrečilo pet vrhunskih slovenskih gorskih reševalcev. Tako so sedem mesecev po nesreči načelnik GRS **Danilo Škerbinek**, njegov namestnik **Janez Brojan** in bivši načelnik Podkomisije za letalsko reševanje pri GRS **Drago Kupnik** v prostorih Planinske zveze Slovenije 15. januarja letos poldrugo uro razlagali podrobnosti o domnevnih, vendar zelo verjetnih vzrokih te nesreče ter odgovarjali na deloma prav neprijetna novinarska vprašanja in tudi na neugodna vprašanja enega od začelnikov letalskega gorskega reševanja pri nas, nekdanjega nadvse aktivnega gorskega reševalca **Emila Herleca** iz Kranja, ki se nikakor ne more sprijazniti z uradnimi razlagami o vzrokih za to tragedijo v slovenskih gorah.

POTEK REŠEVALNE VAJE

Podkomisija za letalsko reševanje je lanskega 15. maja Komisiji za GRS predložila v potrditev program obvezne letne vaje za usposabljanje in ga poslala vsem reševalcem – letalcem, od katerih se jih je več kot 50 lanskega 9. junija pozno popoldne zbralo v planinskem domu na Okrešlju, kjer je vodstvo vaje predstavilo program, do pozne noči so obnavljali zdravstveni del programa, kljub pozni uri pa so se inštruktorji **Mitja Brajnik**, **Janez Brojan**, **Tone Langerholc**, **Aleš Zupanc** in zdravnik **dr. Jani Kokalj** potem še dogovorili o delu v steni in na helidromu in o sestavi ekip, ki bodo nadzorovale vajo.

Vaja se je začela naslednje jutro ob osmih, uro pozneje so se inštruktorji vkrcali v helikopter, si ogledali strma pobočja Turske gore, izbrali primerna mesta za izvedbo vaje in se na teh mestih izkrcali. Mitja Brajnik in zdravnik dr. Jani Kokalj sta začela pripravljati delovišče v Turski gori, Janez Brojan in zdravnik **dr. Jani Pšenica** pa v Brani. »Kasneje se je ugotovilo,« piše v informaciji, ki smo jo dobili 15. januarja, »da je iz nepojasnjenega vzroka dvojica v Turski gori spremenila kraj delovišča in izbrala zahtevnejšega, kjer je bolj strm teren, bolj krušljiva skala in ožja polica, ter za zavarovanje ljudi na delovišču izdelala preveč poenostavljeno sidrišče, se pravi varovališče.«

Vsak reševalec–letalec je moral na vaji oskrbeti »ponesrečenca« s prvo pomočjo, ga položiti v vakuumsko blazino in to v helikoptersko transportno vrečo, pripraviti vse za transport s helikopterjem, poklicati helikopter, vpeti jeklenico, spuščeno s helikopterja, na transportno vrečo in dati operaterju vitla, se pravi mehaniku v helikopterju, znak, naj »ponesrečenca« dvigne v plovito. To vajo je ta dan že opravilo 40 reševalcev–letal-

cev, toda ko je naslednji pripel transportno vrečo na jeklenico in ko je mehanik na znak reševalca začel vrečo dvigati, so na kup padle vse »malenkostne« nepravilnosti, ki so jih tam zakrivilili ljudje.

KAKO JE VERJETNO PRIŠLO DO NESREČE

Reševalec je bil, kot je pokazala analiza, sicer po predpisih varovan na skupnem varovališču, vendar med dviganjem »ponesrečenca« v helikopter ne bi smel stati tam, kjer je stal. Vreča je med dvigovanjem zaradi težnosti verjetno zanihala pod helikopter in reševalca na zunanji strani stojišča odrinila, kar ga je najverjetneje presenetilo, podzavestno je, kot domnevajo, prijel za svojo varovalno vrvo, pritrjeno na skupno varovališče, pri čemer je to povezavo napel, transportna vreča se je nagnila na eno stran, med nadaljnjim dvigovanjem se je vse bolj postavljala pokonci, vrvo, s katero je bil reševalec privezan na varovališče, je začela drseti preko transportne vreče in se je zataknila ob njen rogelj, »dviganje jeklenice in vlečna sila v njej se je prenesla na varovališče, ki je bilo okrog skalnega rogla in varovano s klinom, klin se je izpulil in odlomil skalni rogelj, reševalce, vpete v varovališče, je helikopter dvignil v zrak, napeta vrvo se je pretrgala in reševalci so padli v globino«, kot je napisano v omenjenem zadnjem poročilu o verjetnem poteku nesreče.

Načelnik GRS Škerbinek je na januarski tiskovni konferenci posebej poudaril, da »je vzrok za nesrečo po oceni GRS splet okoliščin, samovoljna in neustrezna izbira lokacije novega sidrišča, njegova neprimerna izvedba, nepravilno stojišče enega od reševalcev, predolga varovalna vrvica ter preveč reševalcev na majhnem delovišču«, kar pomeni, da gre za subjektivno in ne objektivno krivdo za nesrečo. Poimensko o domnevnih krivcih ni hotel govoriti, pač pa je odgovoril na vprašanje svojega nekdanjega kolege reševalca iz Kranja **Emila Herleca**, ki se z uradnimi pojasnili GRS ne strinja, da na sidrišču, kjer se je zgodila nesreča, ni bilo letalskega inštruktorja, ampak »samo« dva inštruktorja GRS, čeravno prisotnost letalskega inštruktorja nujno ne bi preprečila nesreče.

MORALNA SOODGOVORNOST ZA NESREČO

V javnosti so se pred to tiskovno konferenco pojavile govornice in potem tudi javni očitki, da naj bi bil načelnik Komisije GRS Danilo Škerbinek moralno soodgovoren za nesrečo in bi moral zato odstopiti s te funkcije. Potem ko je načelnik GRS pojasnil, da so najnovejše poročilo o nesreči, o katerem teče beseda, letošnjega 8. januarja согласно sprejele vse postaje GRS iz Slovenije, je dejal, da je v zadnjih šestih mesecih dvakrat ponudil svoj odstop s te funkcije, ki so ga zahtevale nekatere postaje z obrazložitvijo, da ob takem dogodku načelnik skorajda mora odstopiti, »Komisija GRS je o

ponujenem odstopu razpravljala in ocenila, da med načelnikom in nesrečo ni nikakršne povezave, zato svojo funkcijo nadaljujem. Sicer pa je moja soodgovornost taka, kot je soodgovornost direktorja šole za učenje avtomobilske vožnje, ko zve, da se je ponesrečil njegov nekdanji slušatelj, ki je vozil sto kilometrov na uro tam, kjer bi smel največ 50.«

Pravzaprav naj bi sprožili očitke o moralni soodgovornosti načelnika GRS za nesrečo gorski reševalci iz Tržiča, ki so se jim pridružili edinole še Kranjčani. Oboji naj bi zahtevali sklic izrednega občnega zbora GRS, do česar pa ni prišlo, ker mora sklic takega zbora podpreti najmanj polovica postaj GRS. Tako je sekretariat GRS zavrnil zahtevo obeh gorenjskih postaj.

Na novinarsko vprašanje, da naj se nekatere postaje s poročilom Komisije GRS o nesreči ne bi strinjale, je načelnik pojasnil, da se nekatere res niso strinjale z vmesnimi poročili, s končnim pa vse.

Marsikomu ni razumljivo, da se letalci – reševalci kljub modernim elektronskim tehnikam tako na reševanjih kot na reševalnih vajah še vedno sporazumevajo z rokami in znaki, ki jih je mogoče razumeti tudi dvoumno ali napačno. Načelnik je odgovoril, da se od nesreče intenzivno ukvarjajo s preučevanjem in preizkušanjem kar treh sistemov za sporazumevanje, ki je ob hrupu helikopterskega motorja težavno; dva so že natančno preizkusili in eden od obeh naj bi bil odličen, »vendar v takih razmerah stoodstotno zanesljive povezave ni«, kot je dejal.

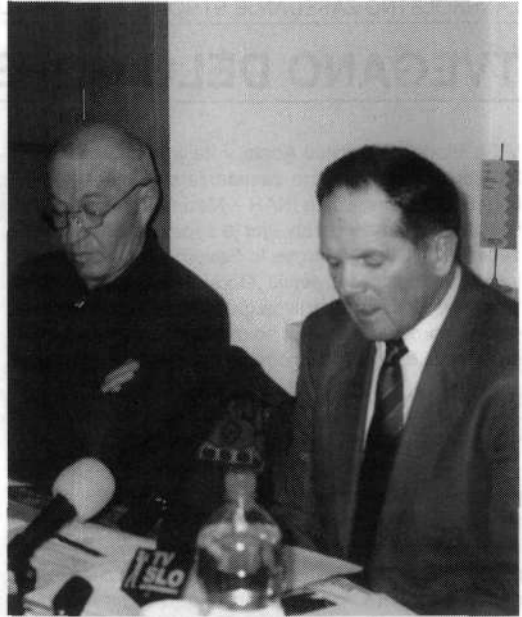
Namestnik načelnika GRS Janez Brojan je zatem ovrgele »očitek znanega reševalca«, kot je bilo rečeno, češ da »je bilo na vaji vse improvizirano«: pri vsaki dejavnosti je treba imeti vsaj kanček sreče, ki je na tej vaji nismo imeli, je dejal in poudaril, da »točnega vzroka za nesrečo sicer ne vemo in ga nemara ne bomo nikoli vedeli, določeni dokazi, izjave in simulacije pa kažejo, kako so se nesrečni dogodki odvijali«.

UKREPI PO NESREČI

Kot je dejal Danilo Škerbinek, so kmalu po nesreči vsakemu letalcu–reševalcu poslali vprašalnik, na katerem naj bi odgovoril, ali po taki tragediji še želi opravljati to delo, »od 52 letalcev–reševalcev pa smo dobili 42 odgovorov, da jih je nesreča sicer zelo prizadela, vendar bodo seveda nadaljevali to delo«.

Od sredine lanskega junija, od nesreče nad Okrešljem, je bilo v Sloveniji po postajah GRS že več usposabljanj v letalskem reševanju, vendar »po novih pravilih«. Podkomisija za letalsko reševanje je namreč po nesreči sprejela vrsto ukrepov, med njimi naslednje:

- vaje letalcev–reševalcev v prihodnje ne bodo več s celotnim reševalnim moštvom, ampak bo na eni vaji lahko največ 25 reševalcev–letalcev in zdravnikov–letalcev;
- na naslednjih tečajih ne morejo biti prisotni in sodelovati v vaji reševalci–letalci in zdravniki–letalci, ki so še pripravniki;
- v različnih predelih Slovenije je treba letno organizirati več vaj;
- za vsak tečaj in vajo mora biti določen vodja vaje, ki ima na skrbi organizacijske naloge na vaji, strokovne

Načelnik GRS Danilo Škerbinek in njegov namestnik Janez Brojan

Foto: Marjan Raztresen

naloge na vaji pa opravijo inštruktorji med letalci–reševalci in zdravniki. Če vodja vaje ali tečaja ni inštruktor reševalec–letelec, je za strokovno vodenje vaje treba določiti enega izmed inštruktorjev med reševalci–letalci;

- tematiko in težo usposabljanj je treba uravnati glede na usposobljenost reševalcev (zgodnje spomladanske ali zimske vaje in podobno);
- vodenje in izvajanje vaj in tečajev je treba uskladiti z določili Priročnika za letalce–reševalce in drugimi akti GRS Slovenije;
- po možnosti je treba vaje letalcev–reševalcev posneti s kamero, da bo pozneje mogoča natančna analiza vaje.

Podkomisija poleg tega ugotavlja, da je za izboljšanje stanja v letalskem reševanju med drugim potrebno še natančno opredeliti pogoje za pridobitev naziva reševalec–letelec in zdravnik–letelec, pripraviti katalog znanj za reševalce–letalce in zdravnike–letalce, določiti pogoje za obnovo licence, pripraviti letni program usposabljanj in izpitov ter z načrti dežurstev, zamenjavami, kadrovske dopolnitve in podobnim skrbeti za operativnost reševalnega kadra.

V marsikaterem slovenskem kraju so zadnje mesece spremenili imena ulic, naročnikom na Planinski vestnik pa se te spremembe ni zdelo vredno sporočiti v pisarno Planinske zveze Slovenije. Zato pošta vrača v PZS tiste izvode PV, katerih lastnikov poštarji ne morejo najti, s čimer nastajajo pri novem pošiljanju nenačrtovani poštni stroški. Prosimo zato, da nam nemudoma sporočite svoje nove naslove, če brez lastne krivde zdaj stanujete v istem stanovanju na popolnoma drugem naslovu!

TVEGANO DELO GORSKIH REŠEVALCEV

V St. Vincencu v dolini Aoste v Italiji je bilo od 25. do 28. septembra lani letno zasedanje strokovnih komisij in generalne skupščine IKAR – Mednarodne organizacije za reševanje v gorah, kjer je sodelovalo 122 udeležencev iz 21 držav Evrope in Severne Amerike. Sodelovali so tudi predstavniki Gorske reševalne službe Slovenije, ki so – vsak s svojega področja – pripravili pregledna poročila, iz katerih povzemamo nekatere za širšo planinsko javnost pomembne in zanimive ugotovitve.

REŠEVANJE PONESREČENIH V NOVIH ŠPORTIH

V dolini Senal je bil seminar Komisije za tehniko reševanja in opremo IKAR, na katerem so med drugim govorili o soteskanju (canyoning), ki postaja marsikje v Evropi, posebno pa še v Franciji, vse bolj priljubljena športna dejavnost. Ta novi šport ni brez nevarnosti, po policijskih podatkih pa je bilo leta 1996 samo v Franciji pri tem športu 43 in lani do konca julija 39 smrtnih nesreč. Pri reševanju ponesrečenih v tem športu povzročajo težave visoki navpični odstavki in močni vodni tokovi. Kar pri 85 odstotkih takih nesreč rešujejo s helikopterjem ob pomoči vitla, druga reševanja pa so z enako tehniko kot stenska reševanja. Z velikim uspehom si pomagajo, kot poročata slovenska gorska reševalca **Jože Rožič** in **Danilo Škerbinek**, s plavajočimi 14 kilogramov težkimi nosili in vrvnimi ograjami, izdelanimi iz 10 ali 11 milimetrov debelih statičnih vrvi. Minimalno število moštva je 10 ljudi: tretjina izdelata sidrišče in vrvne ograje, drugi del moštva transportira poškodovanega, tretji del moštva pa pobira material. Za sporazumevanje med reševalci v hrupnih soteskah so oblikovali posebne znake.

Posebej so se morali gorski reševalci usposobiti za reševanje jadralnih padalcev in zmajarjev, ki se med pristajanjem ujamejo v krošnjah dreves. V opremi tako jadralnih padalcev kot zmajarjev so zdaj že varnostne naprave, zadnji modeli jadralnih padal imajo celo pomožno padalo, ki ga padalec izstrelji. Znani so že primeri, ko je poškodovani hotel izstreliti padalo in je pri tem smrtno poškodoval reševalca. Zdaj je možno, so povedali na seminarju, do ponesrečenega jadralnega padalca ali zmajarja priplezati na drevo z derezami-dvanajsterkami, ki imajo zobe v vertikalni ojačane, ali s spenjalkami, ki jih je bilo tudi pri nas že mogoče videti na inštruktorskem seminarju na Ljubelju.

ZAPELJIVO NEVARNE NOVOSTI

Za reševanje iz kabinskih žičnic in s sedežnic mora biti reševalno moštvo izurjeno, če pa ne poznajo opreme žičnice, naj uporabljajo svojo opremo. V Nemčiji velja predpis, da je treba najpozneje v 30 minutah po zastoj ali okvari na žičnici začeti reševati.

Ko so proizvajalci predstavljali novo reševalno orodje in pripadajočo opremo, med drugim vponke nove ge-

neracije iz lahkih materialov, katerih možnosti in obeti so prav zapeljivi, se je med drugimi oglasil načelnik GRS iz Zermatta v Švici **B. Jelko**. Pokazal je zlomljeno vponko iz lahkih materialov, ki ga je skoraj stala življenje. Tik pred uporabo v reševalnem delu jo je nameraval uporabiti, v tem trenutku pa mu je pred pričami razpadla na dve polovici; to se je zgodilo v trenutku, ko se je s ponesrečenko nameraval vpeti na jeklenico helikopterja, ki je lebdel nad njim. Preiskava je pokazala lasasto poklino, o njenem vzroku oziroma nastanku pa je mogoče le ugibati. Dogodek narekuje, kot je bilo poudarjeno, dosledno in strogo kontrolo opreme in takojšnje izločitev vsakega kosa kovinske opreme, ki pade na tla ali je bil preobremenjen. Mraz je v takih primerih dodatni negativni dejavnik.

Posebna pozornost je med demonstracijo opreme in reševalne tehnike veljala 2,5 krat 2 krat 2 metra velikemu in 400 kilogramov težkemu bivaku iz steklenih vlaknen, ki ga je v gore mogoče prenesti tudi s helikopterjem. Opremljen je z dvema ležiščema, pomožnim ležiščem, sanitetno in medicinsko opremo in ogrevan s pečico, v sili pa je lahko v njem do osem ljudi. Uporaben bi bil, kot je bilo rečeno, na dolgotrajnih reševanjih, pri hudih nesrečah, naravnih nezgodah ipd.

NEVARNI SNEŽNI PLAZOVI

Nedaleč od kočke Torino na ledeniku pod Mont Blancem je lanskega septembra praktično delovala komisija za plazove IKAR, ki je »reševala ponesrečene« v snežnem plazu. Kot poroča **Igor Potočnik**, so ob koncu pokazne vaje prikazali iskanje zasutih v plazu s pomočjo lavinskih žoln iz helikopterja. Helikopter v tem primeru preletava območje plazu levo in desno približno dva metra nad tlemi. Poleg posadke so v helikopterju tudi reševalci, opremljeni z lavinskimi žolnami, ki zaradi hrupa motorja obvezno uporabljajo zaprte slušalke. Ko dobijo približno mesto zasutega, reševalec opozori pilota helikopterja, naj ga izkrca, nato pa reševalec na plazu z žolno poišče točno lokacijo zasutega. Delo je na vaji potekalo izredno hitro in natančno, vendar pride v poštev le teren, kjer ni ozkih grap ali drugih skalnih in podobnih ovir.

Predstavniki Norveške, Kanade in Združenih držav Amerike so nato na zasedanju komisije predstavili pristožni problem voznikov motornih sani, saj imajo z njimi največ težav oziroma so ti vozniki udeleženi v večini nesreč bodisi v plazovih, bodisi zaradi precenjevanja sposobnosti obvladovanja motornih sani.

Proizvajalec opreme za reševanje iz snežnega plazu ABS je članom komisije za plazove IKAR predstavil nov model nahrbtnika z vdelanim balonom ABS, ki naj bi se napihnil in ponesrečenca obdržal na površini plazu, ko ga plaz zajame. Pri tem modelu je prostor za osebno prtljago precej večji kot pri prejšnjih modelih. V

tem modelu nahrbtnika sta dva balona s skupno prostornino 150 litrov (dvakrat po 75 litrov), kartuša s stisnjenim zrakom je vdolana v hrbet nahrbtnika, prožilec balona pa je še vedno na naramnici, vendar z vdolano varovalko, ki preprečuje nekontrolirano sprožitev balona. Tak nahrbtnik stane 1700 mark.

Kot je bilo poudarjeno, pomeni balon ABS sicer napredek pri samozaščiti in pri tovariški pomoči, vendar je zaradi visoke cene težko dosegljiv množici gornikov. Še vedno je pomanjkljivo delovanje prožilca, saj se je pri poskusih pokazalo, da je bil le v 20 do 25 odstotkih primerov sprožen v kritičnem času. Težava je tudi v prevozu z zračnimi plovili, ker kartuše s stisnjenim zrakom tako ni dovoljeno prevažati.

TURSKA GORA IN SKORAJŠNJE PONOVIŠE

V komisiji za letalsko reševanje IKAR je predstavnik italijanske gorske reševalne službe predstavil nesrečo, ko je pri dvigovanju z vrtolom, na katerem sta bila ponesrečenec in reševalec, vitel tri metre pod helikopterjem zablokiral. Tako je helikopter poletel. V višini 50 metrov je del jeklenice skupaj z ljudmi odpadel, oba človeka pod helikopterjem pa sta podlegla poškodbam. Kot so povedali, je najverjetneje prišlo do napake pri zavijanju jeklenice, ko se je ta poškodovala in se natrgala. To se je zgodilo po vaji, na kateri so 15-krat ponovili takšno dviganje ter nato odleteli na pravo reševanje, kjer se je pripetila nesreča.

Temu je sledila razlaga hude nesreče slovenskih gorskih reševalcev v Turški gori. Slušaatelji so bili opozorjeni, kot piše slovenski poročevalec z lanskoletnega zasedanja komisije za letalsko reševanje IKAR **Bojan Živko**, da razlaga temelji na podlagi rekonstrukcije in da dokončnih poročil komisije še ni na voljo. Največ vprašanj in pripomb je bilo v zvezi z odgovornostjo vodje na sidrišču, radijske povezave, zakaj je bilo toliko ljudi v helikopterju in kljub temu nihče ni opazil napake. Predvsem so se prisotni opredeljevali proti izbiri tako težkega in tako omejenega terena za vajo, na kateri na enem mestu sodeluje toliko ljudi.

V Avstriji se je, kot je bilo rečeno, zgodil skoraj identičen primer kot v Sloveniji, in celo skoraj ob istem času in v neposredni bližini, vendar brez tragičnih posledic. Na fiksni vrvi helikopterja B-206 je reševalec v steni nase prevezal v steni visečega ponesrečenca. Pilotu je sporočil, da je vse v redu, ni pa prerezal vrvi naveze. Ko je helikopter začel padati v desno, je vrv zadnji trenutek prerezal, tako da je bilo še dovolj časa, da je pilot helikopter lahko dvignil.

Ob tem je bilo ponovno sproženo vprašanje medsebojnega sporazumevanja med posadko in reševalci na zemlji. Po burnem prerekanju sem ugotovil, poroča Bojan Živko, da tudi na tem področju ni enotnih stališč.

SMRTO NEVARNI OSEMTISOČAKI

Slovenski zdravnik **dr. Samo Fokter** posreduje z lanskoletnega zasedanja komisije za urgentno medicino IKAR prepričanje predsednika te komisije **dr. Wigeta**, da bi moral biti cilj slovenskih (in vseh drugih) gorskih

reševalcev 24-urno dežuranje zdravnika v neposredni bližini helikopterske baze, »kot je to običajno v vseh alpskih deželah«. Rentabilnost take organizacije, je dejal, je seveda odvisna od števila akcij in v Švici se vsekar izide. »V ilustracijo mi je izročil fotokopijo Modern mountain rescue medicine: to expensive?, članek, predstavljen na mednarodnem kongresu gorske medicine v Interlaknu letošnjega avgusta,« piše dr. Fokter. V članku je opisan primer reševanja 39-letnega planinca, ki je pri sestopu v dolino zdrsnil in utrpel zlom z izpahom vratne hrbtenice. Stekla je uspešna reševalna akcija, poškodovanec je bil po nekaj urah operiran in ozdravljen. Brez ustreznega reševanja bi ostal tetraplegičen, prikljenjen na invalidski voziček in vezan na stalno pomoč drugih. Stroški dejanskega reševanja in zdravljenja so znašali 32.665 švicarskih frankov, v primeru tetraplegije bi znašali okoli milijon frankov. «

Medicinska komisija IKAR je sicer zasedala že od 26. do 30. avgusta lani v Interlaknu, z nje pa je slovenskim gorskim reševalcem poročal **mag. dr. Igor Tekavčič**. En dan zasedanja je bil v celoti posvečen medicini v visokih gorah, prav zanimivo pa je bilo ta dan predavanje **dr. Hornbeina** iz Seattla v ZDA o možganih v velikih višinah: skoraj vsak ima po njegovem mnenju v višinah nad 8000 metrov manjše krvavitve v možgansko substanco. Pokazal je s posebnimi metodami posnete diapozitive delčkov lastnih možganov in možganov nekaterih drugih znanih ekstremnih himalajcev, na katerih pa ni videti poškodb, čeprav so bili večkrat brez kisika na višinah nad 8000 metrov. Predvidevati ali vsaj domnevati je torej mogoče, da se takšne drobne krvavitve tako kot v pljučih resorbirajo brez posledic.

Sicer pa priimek Hornbein tudi slovenskim himalajcem zveni precej znano. Prof. Hornbein ima namreč svojo smer v Mount Everestu, na vrh katerega je s splezalci prišel leta 1963, takrat pa je celo brez dodatnega kisika iz steklenic bivakiral nad 8500 metrov visoko. Kljub temu je zdaj povsem bister in se še vedno ukvarja z

Pojdiva skupaj

DAVORKA LAMUT-DADA

*Pojdiva skupaj pogledat lepote,
ki naši vrhovi jih nudijo nam.
Pojdiva pogledat zarje vse zlate,
mir in tihota kraljujeta tam.*

*Rože krasijo visoka pobočja,
premnoge dehtijo povsod naokrog.
Vetrič ovije nas v krasna sozvočja,
lovec že piha nekje v svoj rog.*

*Klič me gora v svoje naročje,
le tam se moje srce umiri.
Greva pogledat na znano pobočje,
v širine daljave z menoj se ozri!*

raziskavami. Po Hornbeinovem ozebniku so leta 1979 sestopili v bazni tabor prvi slovenski osvajačci najvišje gore sveta.

Dr. Hansen iz Kjobenhavna je imel na zasedanju te komisije zanimivo predavanje o prvi pomoči na Mount Everestu leta 1996. Bil je namreč edini zdravnik, ki je po hudih spremembah vremena predlanskega maja v Zahodni globeli na pobočju najvišje gore sveta skrbel za 20 do 30 omrznjenih in dehidriranih himalajcev, ki so jih evakuirali iz višjih višinskih taborov na gori.

ZANAŠANJE NA POMOČ REŠEVALCEV

Na lanskoletnem zasedanju generalne skupščine IKAR – CISA je predsednik **Martin Schori** o enoletnem obdobju podal kratko poročilo oziroma komentar in med drugim dejal, da prizadevanja za čim boljše preventivo v reševalnih akcijah, kar je ena od osnovnih nalog IKAR, to leto niso bila posebno učinkovita. V zadnjem letu dni so mnogi obiskovalci gora svoje neznanje na področju svojih športov, željo po tveganju in nekateri tudi svojo ambicioznost plačali z življenjem. To so, je dejal, ljudje iz vsakdanjega življenja, polni precejeva-

nja samega sebe, brez spoštovanja zahtev gorske ture in lastnega početja. Taki ljudje nevarnosti gora enostavno nočejo priznati. Ljudje se pogosto odločijo za izlet in ga želijo za vsako ceno izvesti, saj nimajo volje in odločnosti, da bi ga ob nastopu težav prekinili. Pri tem ima zagotovo svoj vpliv tudi poznavanje pripravljenosti gorskih reševalcev, da priskočijo na pomoč, če je treba.

Dobro organizirane gorske reševalne službe s kratkimi intervencijskimi časi, ki delujejo že vsepovsod v Alpah, gorskim obiskovalcem dejansko dajejo občutek varnosti. Mnogi menijo, da jih bodo na njihov klic z mobilnega telefona, ki ga imajo v žepu, reševali povsod in v vsakem času. Pričakovanja za tako pomoč so nedopustno velika, kar le še potrjuje pretirano pripravljenost mnogih gornikov na tveganje. Dobri nasveti so pogosto sprejeti s podcenjujočim nasmehom.

Omenil je nekatere hude in tudi smrtne nesreče gorskih reševalcev, ki so ponesrečenim prišli na pomoč. V Švici sta se, na primer, pri reševanju voznice gorskega kolosa zaradi pretrgane jeklenice na vitlu helikopterja smrtno ponesrečila reševalec zdravnik in ponesrečena športnica.

ŽIVLJENJA BI LAHKO V GORAH REŠEVALI TUDI MEDIJI IN NE SAMO GORSKI REŠEVALCI

V ALPAH UMRE VSAKO LETO TISOČ LJUDI

Vsako leto se v Alpah smrtno ponesreči približno tisoč ljudi. Samo med lansko sredino julija in koncem avgusta, na vrhuncu poletne planinske sezone torej, je na celotnem območju Alp umrlo 83 ljudi. To število smrtno ponesrečenih pa ni nadpovprečno, ampak ostaja kljub stalnemu povečevanju števila gorskih turistov že nekaj let enako, kot pravi **Alfred Siegert**, glavni tajnik Nemške planinske zveze DAV.

»Sicer pa je bilo lanskega julija za gorske turiste preprosto preslabo vreme,« pravi Siegert. Zato naj bi se večina gorskih obiskovalcev šele ob lepem vremenu, ki je bilo avgusta, odločila za ture. Domneve, da naj bi to leto v gorah zadelo posebno veliko vrhunsko izkušenih gornikov, po njegovem mnenju ne drži: »Nekakšno tveganje seveda obstaja v gorah celo za najboljše gornike.«

KOLIKO SO KRIVE PLANINSKE ORGANIZACIJE

V povezavi z gorskimi nesrečami se je Siegert skliceval tudi na znanega alpinista **Reinholda Messnerja**. Ta mož je namreč v nekem intervjuju naprtil krivdo za množični turizem in s tem v zvezi za povečanje nesreč planinskim organizacijam. Poleg tega je kritiziral, da veliko gorskih obiskovalcev nosi s seboj v gore mobilne, ki jim obljublajo lažno varnost, zato se lotevajo neprimernih tur in bistveno prevelikih tveganj. Siegert nasprotno vidi v prenosnih telefonih učinkovitega pomočnika za hitro reševanje. Poleg tega se z njimi izogonejo nepotrebnih iskalnih akcij. »En sam mrtev manj že izplača ta tehnični pripomoček,« meni. Seveda pa je ob

množičnejši uporabi treba vzeti v zakup tudi kakšno zlorabo. Po njegovem prepričanju igrajo planinska društva gotovo zelo stransko vlogo pri množičnih navalih na gorske vrhove.

Vzrok za premnoge gorske nesreče so po Siegertovem mnenju veliko bolj dobro nadelane in označene planinske poti in gorske ceste. Z avtom se je zdaj mogoče brez vseh težav v Alpah pripeljati do višine ledenikov, tako da je človek prav hitro v visokogorju. Posebno premalo izkušeni in izvežbani planinci lahko potem zelo hitro pretiravajo pri svojih načrtih. Večinoma so planinci zdaj sicer dobro opremljeni, vendar ne znajo oceniti, kako težavna je gorska pot, prav tako pa se ne znajo prav odločiti, če se vreme spremeni na slabše in se znajdejo v gorski nevihti.

VEČ OBISKOVALCEV IN NIČ VEČ NESREČ

Priložnostnih gorskih popotnikov Siegert zato ne bi rad videval v visokogorju, ampak na normalnih gorskih poteh sredogorja. »Za takšno pot je vseeno, ali gre po njej 500 ali 5000 ljudi,« pravi. Tudi za nekatere gorske vrhove, na primer Matterhorn, po njegovem mnenju ni pomembno število obiskovalcev, saj »tam ni mogoče nič več pokvariti, čez tistih nekaj klinov in jeklenic, ki so tam, pa ljudje že pridejo«. Zaradi kar množičnih obiskov na teh »vrhovih, ki pomenijo trende«, so razbremenjeni nekateri drugi okoliški gorski vrhovi.

Po podatkih DAV je bilo lani v nemških gorah približno enako nesreč s smrtnimi žrtvami kot zadnjih nekaj let. Podobno je tudi mnenje Mednarodne komisije za gor-

sko reševalno službo IKAR, čeprav se člani komisije pritožujejo nad neenotnimi podatki, ki jih pošiljajo iz dežel-članic. Organizacija se, kot je bilo rečeno konec lanskega leta, že nekaj let trudi, da bi pripravila poenoteno statistiko, kar pa ji doslej še ni uspelo, saj ji nekatere države pošiljajo podatke, ki jih med seboj ni mogoče primerjati. Tako, na primer, v nekaterih državah poletnih nesreč v snežnih plazovih ne smatrajo za gorske nesreče. Poleg tega marsikje ne razlikujejo alpinistov in planincev. Zdaj ni mogoče popolnoma zanesljivo ugotoviti niti tega, koliko ljudi v enem letu sploh hodi po Alpah ali se sicer zadržuje v tem pogorju.

Po mnenju strokovnjakov IKAR naj bi posebna pozornost veljala predvsem vprašanju, zakaj sploh pride do smrtnih nesreč. Še pred nekaj leti so bili v precej primerih vzroki pomanjkljiva oprema, zdaj je vse več nesreč zaradi precenjevanja lastnih zmogljivosti in podcenjevanja naravnih sil. To nikakor ne velja le za alpiniste in planince, ki si upajo priti na območja, kjer so tveganja razmeroma velika; tudi v navidez varnih predelih ljudje precenjujejo lastne moči, kar se lahko konča s smrtjo. Skoraj tretjino smrtnih primerov v gorah je treba po sporočilu Nemške planinske zveze pripisati odpovedi srca in krvnega obtoka.

IZOBRAŽEVANJE DRUŠTVENEGA ČLANSTVA

DAV se brani obtožb, češ da je sokriva za gorske nesreče, ker spodbuja gradnjo in opremljanje planinskih poti ter tako posredno nagovarja gorske turiste, da prihajajo v visokogorje. To naj bi bila po mnenju nemške planinske organizacije »čista špekulacija«, saj je ob vse več planinskih turistih najhujših nesreč približno enako, kot jih je bilo pred leti.

Letos se namerava DAV še bolj truditi za varnost gorskih obiskovalcev. Nevarne odseke gorskih poti in jeklenice ob njih bodo popravili, saj predvsem vsako zimo nastanejo na gorskih poteh zaradi snežnih plazov, zmrzali, strel in padajočega kamenja »milijonske škode«. Z brošurami, ki bodo na voljo predvsem v planinskih kočah in na postajah žičnic, ter s predavanji namerava DAV nagovoriti predvsem priložnostne gorske obiskovalce, v kakšna tveganja se podajajo v gorah.

Sicer pa je vsaka huda gorska nesreča v medijih deležna velike pozornosti in seveda še posebno velike, če se takih nesreč kakšen poletni ali jesenski konec tedna zgodi več, kar brez kakršnekoli jeze ugotavljajo tudi v Švicarski planinski organizaciji SAC. Vendar v Švici enako kot v Nemčiji poudarjajo, da se niti leta 1997 število smrtnih nesreč v njihovih gorah ni povečalo nad povprečje zadnjih let, čeprav bodo natančni podatki znani šele marca 1998. leta. Vendar je mogoče že zdaj reči, da leto 1997 ni bilo glede tega nikakršno »rekordno leto«; tako vsaj pravi **Hans Jagi**, administrator Gorske reševalne službe pri SAC. »Do konca leta število smrtnih žrtev ne bo preseгло števila sto,« je povedal prve lanske decembrske dni in dal v premislek primerjavo: v začetku devetdesetih let se je v švicarskih gorah smrtno ponesrečilo bistveno več ljudi – leta 1991, na primer, kar 149, pred tem jih je bilo posamezna leta

celo do 200. Od takrat se to število neprestano manjša: leta 1995 je v švicarskih gorah umrlo 88, leta 1996 pa 98 ljudi.

KONCENTRACIJA ČASOPISNIH POROČIL

Enako kot leta 1996 je bilo tudi lansko poletje v komaj nekaj tednih ogromno smrtnih nesreč, kar je treba vsaj delno pripisati neustreznim vremenskim razmeram. Razmere v visokih gorah – tako kot že dve leti prej – po obdobjih slabega vremena v začetku poletja niso bile idealne, kajti zaradi snežnih padavin se je začetek planinske sezone začel pozneje. Ko se je vreme nato izboljšalo, so se gorniki velik del podali na modne ture. Vendar je bilo v visokogorju še veliko snega, zato so bile nekatere ture nevarne. Veliko snega je lahko pomenilo večjo možnost zdrsov, pa ne le v stenah, ampak tudi na skalah in travi, kjer je ležal sneg, saj se je podnevi sneg talil, ponoči pa je zmrzovalo, kar je še dodatno povečalo nevarnost zdrsov. Na alpskih ledenikih pa je sneg pokrtil marsikatero ledeniško razpoko, zaradi česar je obstajala velika nevarnost padcev vanje.

Vendar ne gre le za take ali drugačne razmere, saj najpogosteje pripelje do nesreče napačna ocena stanja. To je mogoče neposredneje povedati takole: precenjevanje lastnih sposobnosti oziroma pomanjkljivo znanje ter preslabe izkušnje so glavni vzroki. Ob tem je problematično še to, da številni planinci pridejo od daleč in poskušajo izpeljati doma natančno načrtovano turo ne glede na razmere, poleg tega pa so nekateri še slabo aklimatizirani (saj vemo, da nekateri zbolijo za višinsko boleznijo že na nadmorski višini le nekaj nad 2000 metrov) in slabo telesno pripravljani, ob vsem tem pa se ture nemara lotijo še sami. Tudi minulo poletje so se smrtno ponesrečili kar številni samohodci, ki bi bili še zdaj živi, če bi se na turo odpravili z gorskim vodnikom. Predvsem to velja za lahko dostopne normalne smeri in poti na nekatere modne gore v Centralnih Alpah, kot so Matterhorn, Mönch, Jungfrau ali Montblanc; teh gora so se lotili številni gorniki, ki niso bili dorasli navidez preprostim težavam v gorah.

POVSOD ENAKI VZROKI

Prav nenavadno je, kako številni visokogorski planinci in drugi gorniki pogosto zanemarjajo najosnovnejša alpinistična pravila. Če gornik natančno načrtuje turo, mora ugotoviti, kakšno kondicijo potrebuje, kako težavna je tura, kakšna oprema je potrebna za to in ali njegove izkušnje zadostujejo za tak podvig. Če tega ne stori, se v le nekoliko spremenjenih razmerah hitro znajde v nevarni situaciji. Iz analize Krožka za varnost Nemške planinske zveze iz leta 1991 se vidi, da pride do skoraj dveh tretjin nesreč iz lahkomišelnosti, neznanja in precenjevanja lastnih sposobnosti. Če bi te vzroke nesreč lahko omilili, bi planinstvo in alpinizem izgubila velik del svoje nevarne podobe.

Seveda je vsaka gorska nesreča tragična in na koncu koncev čisto odveč. Najboljše sredstvo, da bi bilo tega manj, je slejkoprej solidna planinska izobrazba vsakega gornika posebej.

Toda če obiskovalcu gorskega sveta primanjkuje nujno potrebna rutina za hojo po visokogorju, naj bi se nujno dogovoril z gorskim vodnikom. Tak izkušen gornik bo turo nedvomno prilagodil znanju in sposobnostim svojega gosta in mu omogočil kolikor je le mogoče veliko varnost. To kaže tudi statistika nesreč Švicarske planinske zveze SAC za zadnjih nekaj let: povprečno se je v švicarskih gorah zgodilo le 12 odstotkov smrtnih nesreč na organiziranih turah, vse druge pa na gorskih pohodih slabo organiziranih skupin ali posameznikov. Statistično je tudi dokazano, da so bili člani švicarske planinske zveze v primerjavi z nečlani mnogo redkeje žrtve smrtnih nesreč.

Seveda natančno vemo, da je tisoče gornikov vse življenje v gorah in na gorskih poteh, ne da bi se jim zgodila najmanjša nesreča. Res je seveda, da se lahko vsakemu gorniku v gorskem svetu kaj zgodi, vendar je mogoče z znanjem, izkušnjami in previdnostjo nevarnosti omejiti na najmanjšo možno mero tveganja.

VZROKI ZA POPAČENE POGLEDE NA STVAR

Rečeno je že bilo, da so za medije gorske nesreče hvaljezna in kadar je le mogoče natančno obravnavana tema. Za to, da so take nesreče prikazane deloma nekoliko izkrivljeno in deloma v preostri luči, je po mnenju poznavalcev iz Švice več vzrokov:

- **čas:** Hude gorske nesreče se večidel dogajajo sredi poletne sezone kislh kumaric, ko se na političnem področju ne dogaja nič pomembnega in ko je večina ljudi nekje na soncu in ob morju. Takrat so v časopisih odprti stolpci tudi za take teme, ki sicer v drugih letnih časih komajda lahko pridejo na časopisne strani.

- **učinek eksotike:** Medtem ko smo vse leto navajeni na prometne in delovne nezgode ter nesreče v stanovanjskih hišah, ki se najpogosteje dogajajo v nič kaj spektakularnih okoliščinah, pridejo nenadoma poročila o strahotah iz čistega, svobodnega gorskega sveta, kar ima nekakšen učinek eksotike. Tiste »oh, kako lepe gore« imajo torej tudi temnejšo drugo stran – in to je material, iz katerega je mogoče graditi prodajno še kako zanimive zgodbe. Iz tega vidika se tudi vidi, da so gorniki in še predvsem alpinisti prav tako le ljudje, ki se tudi v gorah obnašajo čisto običajno človeško. Ekstično je v skrajnem primeru le okolje.

- **gledanje od zunaj:** Med neplaninci – na to so ljudje navajeni od začetkov gorniškega udejstvovanja – so predvsem alpinisti, pa tudi drugi planinci velik del razvpiti kot ljudje, ki silijo v nevarnosti. Veliko ljudi sploh ne razume njihovega početja. Glede na to seveda gre v to shemo, da mora kdo slejkoprej tudi pasti in se razbiti.

- **mnogoplastnost tematike:** Pri gorništvu se srečuje ta narava in človek, objektivni in subjektivni dejavniki: vreme, razmere na gori, psihične, družbene in organizacijske situacije posameznikov, trening, aklimatizacija in material oblikujejo kompleksno igro nasprotij, ki jih ni mogoče obravnavati drugače kot z velikimi naslovnimi črkami in dolgimi besedili. Kolikor izčrpnje se človek spusti v témo, toliko manj je spektakularna – in torej tudi manj zanimiva. Za obdelavo ozadij najpogosteje primanjkuje časa in denarja.

LJUDJE OD ZUNAJ IN OD ZNOTRAJ

V nemškem časopisu Die Zeit je bilo pred časom objavljeno razmišljanje o planincih in dolincih: »Javnost iz dolin jemlje gorniške navdušence v njihovi želji po hoji navzgor resno šele tedaj, kadar je objavljena omemba vredna številka o tistih, ki so tam zgoraj izgubili življenje...« Planinci in njihove organizacije bi torej morali poskrbeti, da bi ljudje od zunaj jemali resno tudi druge strani njihovega delovanja. Vendar je to lažje reči kot storiti. Gorniški strokovnjaki se, kar zadeva njihova razmerja z mediji, ne hudujejo toliko nad netočnimi in pretiranimi poročili, kolikor se nad medijsko načelno obravnavo te teme: večidel medijev ne zanima resna in poglobljena obravnava te problematike.

Naj postržemo s primeri? Že tri leta hoče Komisija za zimsko reševanje Švicarske planinske zveze v začetku zime medije seznaniti s snežnimi plazovi. Odmev je malenkosten, za poglobljene, konkretne članke mediji ta čas skorajda niso zainteresirani. Toda ko SAC spo-

Kakšna bo Hanzova pot na Prisank

Že nekaj časa v nekaterih planinskih krogih razpravljajo o tem, da bi Hanzovo pot na Prisank kot planinsko pot »ukinili«, pobrali iz nje večino varoval in jo spremenili v pot, po kateri bi lahko »navadni« planinci hodili le v spremstvu z gorskim vodnikom. PD Kranjska Gora je vlogo o spremembi namembnosti poti poslala predsedstvu PZS, to pa je vlogo dalo v presojo in odločanje svoji strokovni Komisiji za planinska pota. Njen načelnik **Tone Tomše** je v imenu komisije Planinskemu društvu Kranjska Gora takole odgovoril:

Glede na vaš dopis z dne 30. 9. 1997 vam sporočamo, da smo vaš predlog obravnavali na dveh sejah, in sicer na razširjeni seji tehnične podkomisije, ki je bila 26. septembra na Vrščicu, in na seji Komisije za planinska pota 14. oktobra 1997. Po obširnih razpravah smo prišli do naslednjih sklepov:

Ko je Komisija za pota skupaj z GRS pripravljala in oblikovala kategorizacijo planinskih poti v Sloveniji na podlagi sklepa 3. seje Glavnega odbora PZS z dne 17. maja 1986, je bil eden od predlogov tudi ta, da bi nekatere zelo zahtevne poti zaradi zmanjšanja števila klinov in žične vrvi v gorah uredili kot vodniške poti. V ta sklop je bila takrat uvrščena tudi Hanzova pot na Prisank. V različnih razpravah o smotnosti takšne odločitve so znane planinske osebnosti in tudi širša planinska javnost zavzeli odklonilno stališče. Zato smo takrat ta predlog umaknili. Kot planinske poti smo takrat črtali pot skozi Jalovčev ozebnik (kuloar), že dolgo opuščeno pot Čez Komar, pot Matkov škač–Mrzla gora in pot Mrzli Dol–

mladi prosi svoje strokovnjake, naj na tiskovni konferenci medije seznanijo z ozadji zimskih gorskih nesreč, pride na te konference ogromno predstavnikov medijev. Številni od njih se zadovoljijo s tem, da natisnejo statistiko smrtnih žrtev. Poleti pa časnikarji množično sprašujejo gorske reševalce o podrobnostih v zvezi z nesrečami in jim tako jemljejo čas, ki bi ga sicer porabili za reševanje.

Gorniški strokovnjaki komajda razumejo, čemu so gorske nesreče za medije zanimivejše od nesreč na smučarskih stezah, na primer. Vendar je treba poudariti, da ima takšno pisanje le kakšne pozitivne učinke: lansko pomlad so časniki in drugi mediji po seriji hudih nesreč v snežnih plazovih veliko pisali o tem in o vzrokih zanje, potem pa je bilo kljub vremenu, v katerem so se še pogosteje kot pred tem prožili plazovi, komajda kaj takih nesreč.

Gorništvo je v švicarskih medijih pogosto zastopano le takrat, kadar gre za nesreče, kar ima po mnenju poznavalcev globoke korenine. V Švici namreč ni tradicije po-

ročanja o gorništvu nasploh, kot je, na primer, v Avstriji, na Južnem Tirolskem ali Bavarskem, kjer so na radiu ali televiziji redne planinske oddaje, časopisi pa pogosto poročajo o planinskih in alpinističnih temah.

Švicarski gorski navdušenci se pritožujejo, da so v njihovih medijih gorniki obravnavani kot nekakšna eksotična skupina ljudi z obrobja, o katerih se kaj sliši in bere, kadar gre za senzacije: za višinske ali hitrostne rekorde ter drugačne posebnosti, kot so tudi nesreče. Največje pozornosti so vsako leto deležni sredi poletja, ko po državi običajni ljudje zmajujejo z glavo nad »norčki, kaj jim je pa treba riniti tja gor«. Izobraževalnih rubrik, kako bi se gorski obiskovalci lahko izognili tem nesrečam, pa v teh medijih ni. Tako se bodo morale švicarske gorniško-vodniške, alpinistične in reševalne organizacije v prihodnje zelo truditi, da ne bi samo reševale, ampak v medijih tudi svetovale. Strokovnjaki so namreč trdno prepričani, da bi bilo mogoče število gorskih nesreč zmanjšati tudi s stalnim svetovanjem v medijih.

Križ. Tik pred črtanjem s seznama je bila tudi pot čez Vrbanove špice.

Vendar smo na številne predloge planincev in društev v letu 1995 obnovili pot Mrzli Dol–Križ, leta 1996 pot Matkov škaf–Mrzla gora (smrtna nesreča) in lani pot čez Vrbanove špice. Vedno več je tudi tistih, ki želijo obnoviti Čez Komar.

Na podlagi povedanega je jasno, da je uveljavljene in znane planinske poti zelo težko zbrisati iz zavesti planincev, jih opustiti ali spreminjati njihov status.

Večina teh poti ima tudi pomembno zgodovinsko ozadje. Predvsem v Julijskih Alpah je moralo SPD v času po prvi svetovni vojni poskrbeti za nove dostope na mejne vrhove, in to po slovenski strani, večinoma prek severnih sten. Predvsem Hanzova pot na Prisank je ena od tistih poti, ki ni pomembna samo s planinskega, pač pa glede na njeno nadelavo zaradi krivične meje tudi z narodnostnega vidika.

Ivan Vertelj-Hanza, ki je bil traser in nadelovalec te poti, je eden izmed naših najbolj znanih gorskih vodnikov in nadelovalcev planinskih poti. Skupaj z **Antonom Kravanjo-Kopiščarjem** in **Antonom Mlekužem-Tonom** so ti drzni Trentarji speljali v severozahodni steni Prisanka veličastno pot, ki premaga od Koče na Gozdu do vrha Prisanka dobrih 1300 metrov višinske razlike. Celotna pot (za razliko od nekaterih kasneje nadelanih poti) je speljana tako, da se poslužuje naravnih prehodov in polic in vsa varovala, ki so vdolana, so na mestih, kjer so res nujno potrebna, da nekdo, ki ni alpinist, lahko brez dodatnih pripomočkov zmore tako pot. Zelo težko je na taki poti karkoli dodajati ali odvzeti.

Naše planinske poti so opremljene in označene do te mere, da po njih lahko hodi praktično vsak, ki ima le

nekaj planinskega znanja in izkušenj. Ali je to primereno ali ne, je stvar širše razprave. Vsekakor se nam zdi, da mora biti pot, ki je označena s Knafelčevo markacijo, dostopna vsem. V primeru, da bi Hanzovo pot opremili le z sidrnimi klini, varovala pa namestili le na treh ključnih mestih, bi dejansko pot zaprli širšemu krogu planincev. Marsikateremu Slovencu bi bilo prav to dejstvo dodaten izziv za samopotrjevanje, posledice take odločitve pa usodne.

Največji problem bi bila nova klasifikacija take poti. Že z uvajanjem treh kategorij poti smo imeli nemalo težav. Skoraj deset let je minilo, da je kategorizacija (ki ima poglobljen namen obiskovalce gorá opozoriti na primernost izbrane ture glede na njihovo kondicijsko pripravljenost) zaživela. Danes jo uporabljajo pisci vodnikov, kartografi in vodniki PZS pri svojih kategorijah vodenja in izobraževanja ter načrtovalci društvenih izletov. Uvajanje te nove kategorije bi odprlo kar nekaj dodatnih vprašanj. (Kako take poti označiti v planinskih kartah in ali jih sploh označiti? Kdo bo vzdrževalec takih poti glede na to, da bi po teh poteh vodili profesionalno? Kako vnesti novo kategorijo v vse dosedanje oblike obveščanja, informiranja in izobraževanja itd.)

Nikakor ne nasprotujemo uvedbi tudi takih poti kot dodatno planinsko turistično ponudbo v okviru PZS oziroma občin. Vendar naj bi take poti imele poseben status, ki bi jih ločeval od planinskih poti, ki so dostopne vsakomur. Hanzova pot se nam za tak poskus vsekakor ne zdi primerna in tudi če ostane v sklopu zahtevnih zavarovanih poti, bo to še vedno ena izmed najdrznejših planinskih poti v naših Alpah in zato dostopna le zelo izkušenim planincem, ostalim pa le v spremstvu z vodnikom.

POZOR, SNEŽNI PLAZI!

Zaradi vse pogostejših nesreč s snežnimi plazovi v slovenskih gorah so se v Gorski reševalni službi Slovenije pri Planinski zvezi Slovenije letos odločili nadaljevati preventivne akcije. Z boljšo in pravočasno obveščeno-stjo tistih, ki hodijo v zimske gore, hočejo poudariti pomen informacij o trenutnih in predvidenih razmerah v zasneženi pokrajini. Te namreč omogočajo pravilno časovno in krajevno izbiro ter načrtovanje poti, kar je ob primerni opremi in spremstvu med temeljnimi prvina-mi varnega gibanja v zimskih gorah. Osnovni namen takih akcij je preprečevanje takšnih gorskih nesreč, kar je za nesreče v snežnih plazovih še posebno pomembno, saj med vsemi naravnimi nesrečami v Sloveniji zahtevajo največ smrtnih žrtev prav snežni plazovi.

Pred letošnjim dnevom varstva pred snežnimi plazovi, ki je bil 17. in 18. januarja v vadbenem centru Slovenske vojske na Rudnem polju na Pokljuki, in ob izidu plakata in zgibanke »Pozor, snežni plaz!« je 14. januarja Podkomisija za reševanje izpod plazov pri GRS Slovenije pripravila v Ljubljani tiskovno konferenco, na kateri so javnosti predstavili obe akciji.

Za tiskovno konferenco sta doc. dr. **Tomaž Vrhovec** iz Katedre za meteorologijo Fakultete za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani in **Andrej Velkavrh** iz Hidrometeorološkega zavoda Republike Slovenije, ki sodi pod Ministrstvo za okolje in prostor, pripravila povzetek članka iz ene od lanskoletnih števil revije Ujma. V njem razpravljata o značilnostih vremena ob nesrečah s snežnimi plazovi v Sloveniji med letoma 1971 in 1996.

SPONTANO IN UMETNO PROŽENJE

»V obdobju med 1971 in 1996 smo preučili 107 nesreč s snežnimi plazovi. Predstavljene so porazdelitve teh nesreč po letih in mesecih in po regijah gorskega sveta. Za dneve, ko so se zgodile nesreče, so bili določeni sinoptični tipi vremena, lokalno vreme in snežne razmere. Ugotovili smo, da so se nesreče s snežnimi plazovi v Sloveniji dogajale večinoma v slabem vremenu (med sneženjem ali pa kmalu po njem), predvsem v obdobjih razvoja sredozemskega ciklona. Nesreče so bile večinoma v goratem in hribovitem svetu, in to tam, kjer so gore pozimi obiskovalcem lažje dostopne. Razmeroma malo nesreč se je zgodilo ob ugodnem vremenu, ko so gore najbolj obiskane.

Ocena nevarnosti proženja snežnih plazov in dejansko proženje snežnih plazov sta med seboj sicer povezani dejstva, vendar sta to dva različna pojma. Pri proženju snežnih plazov ločimo namreč dva mehanizma: na eni strani so snežni plazovi, ki se sprožijo sami od sebe (**spontano proženje**), na drugi pa plazovi, ki jih sproži zunanji vzrok (**umetno proženje**). Na podlagi sedanjega in prihodnjega stanja snežne odeje je možno oceniti stabilnost snežne odeje in s tem tudi možnost spontanega proženja plazov.

Pri plazovih, ki se sprožijo zaradi zunanega vzroka, pa so stvari bolj zapletene. Pri povsem enaki stabilnosti snežne odeje se lahko plaz sproži, če se pojavi motnja, na primer v obliki smučarja, ki zavije na nevarno pobočje. V takem primeru se plaz sproži, če pa smučarja ne bi bilo, se tudi plaz ne bi sprožil.

Večina snežnih plazov, ki se spontano sproži, ne povzroči nobene škode in tudi nobene nesreče. Značilno za spontano proženje snežnih plazov je, da se prožijo v omejenem časovnem intervalu (npr. dan ali dva) in na veliko pobočjih enakih lastnosti na nekem geografskem območju bolj ali manj hkrati. Spontano proženje snežnih plazov lahko povzroči tudi nesreče s plazovi. Značilno je, da spontano proženje snežnih plazov večjih razsežnosti lahko povzroči škodo na objektih in cestah.

V primeru umetnega proženja plazov se to dogaja tam, kjer je stabilnost snežne odeje primerno majhna in se pojavijo motnje, ki zmotijo njeno ravnotežje. Takšni plazovi, ki jih sproži človek, ki gre v gore (najsí bo smučar ali pešec, avto, teptalni stroj ali motorne sani), večinoma povzročijo nesrečo s snežnim plazom. Umetno proženje snežnih plazov je lahko tudi namerno (z eksplozijami), povzročijo pa ga lahko tudi naravni dejavniki zunaj snežne odeje: živali, padajoče kamenje ali padajoč led, potresi, močan hrup.

Povezave med nevarnostjo proženja plazov in nesrečo s snežnim plazom lahko povzamemo takole: večina spontano sproženih snežnih plazov ne povzroči nesreče, včasih pa tudi taki plazovi zasujejo obiskovalce ali prebivalce gora in povzročijo gmotno škodo. Precej umetno sproženih snežnih plazov, ki jih nenamerno sproži človek, povzroči nesrečo s snežnim plazom. Ob enaki stopnji nevarnosti proženja plazov se lahko nesreča zgodi, če so ob pravem času in na pravem mestu v gorah gorniki. Če gornikov ni, se plazovi lahko sprožijo ali pa ne, vendar nesreč ne bo. Namen opozoril pred nevarnostjo snežnih plazov je gornike prepričati, da ob času povečane nevarnosti ne bi hodili na nevarna mesta v gorah.

OSNOVNE ZNAČILNOSTI NESREČ S SNEŽNIMI PLAZOVI V SLOVENIJI MED 1971 IN 1996

V obdobju 1971 do 1996 (26 zimskih sezon) je bilo zabeleženih **107** nesreč s snežnimi plazovi. V njih je bilo udeleženih skupno **206** ljudi. Mednje smo šteli vse tiste, ki jih je plaz zasul deloma ali popolnoma ali jih je vsaj nosil s seboj. **172** jih je nesreče preživel, v **24** nesrečah pa je umrlo **34** ljudi.

Naredili smo razporeditev števila zabeleženih nesreč po letih in v odvisnosti od meseca v letu. Značilno je, da je bilo največ nesreč, največ udeležencev in največ mrtvih januarja. Po številu nesreč in udeležencev sledijo februar, marec in december, po številu mrtvih december, februar in junij.«

Od zime 1970/71 do zime 1995/96 je bilo daleč največ nesreč s snežnimi plazovi, največ udeležencev v njih in največ mrtvih v oblačnem vremenu s sneženjem: 44 nesreč, 82 udeležencev in 18 mrtvih. V oblačnem ali meglenem vremenu je bilo ta leta 17 nesreč s snežnimi plazovi, v njih pa 26 udeležencev in dva mrtva. V deloma jasnem vremenu je bilo v omenjenih zimah 22 nesreč, 19 udeležencev in osem mrtvih, v jasnem vremenu 16 nesreč, 29 udeležencev in en mrtev, pri odjugi pa osem nesreč, devet udeležencev in pet mrtvih.

Največ nesreč s snežnimi plazovi ter v njih največ preživelih udeležencev in mrtvih je bilo v teh zimah v Julijskih Alpah, še največ na območju Kredarice in Triglava, kjer je snežni plaz preživel 23 ljudi, dva pa sta v plazumu umrla. Na območju Vršiča in Mojstrovke se je iz plazumu rešilo 18 ljudi, pet pa jih je v plazovih umrlo; na Komni ni bilo mrtvih v snežnih plazovih, vseh 14 zasutih je snežni plaz preživel; na Kaninu je pod plazom eden umrl, 13 pa jih je preživel; nad Bohinjem je prav tako eden umrl, 10 pa so jih rešili, plaz pa je ogrozil in umoril ljudi še na Voglu, v Tamarju, nad Bovcem in v Vratih.

V Karavankah je omenjene zime v snežnih plazovih umrlo sedem ljudi, od tega šest v znani nesreči na Zelenici, kjer so izpod plazumu rešili tri ljudi. Sedem ljudi so iz snežnega plazumu rešili na Stolu, šest na Kofčah, štiri na Ljubelju in sedem drugod v Karavankah.

V Kamniško-Savinjskih Alpah so snežni plazovi povzročili ljudem največ hudega na Raduhi, kjer sta v plazumu umrla dva človeka, 19 pa so jih rešili bele smrti. Na območju Kamniškega sedla in Brane sta pod plazom prav tako umrla dva človeka, 13 pa so jih rešili ali so se rešili sami. Dva človeka je plaz ubil tudi na Grintovcu, kjer se jih je pet rešilo objema plazumu, drugod v Kamniško-Savinjskih Alpah pa je umrl en človek, medtem ko so jih šest rešili izpod plazumu.

»Nenavadno izrazit je maksimum pri številu mrtvih ob prvem dnevu sredozemske ciklogeneze. Vreme se tedaj predvsem v zahodni Sloveniji izrazito slabša: vrhovi gora so zaviti v orografske oblake, začno se padavine. Upoštevati pa je treba, da so obdobja anticiklonskega vremena pri nas pozimi ponavadi dolgotrajna, saj predstavljajo značilno zimsko sušo (januar, februar, marec), in da je ob lepem vremenu večinoma bistveno več ljudi po gorah kot ob slabem, ki ga predstavljajo ciklonski tipi sinoptične situacije. Več kot tretjina nesreč se je zgodila ob izrazito slabem vremenu, ko je bilo oblačno s sneženjem, šestina pa ob oblačnem ali meglenem vremenu. Skupaj se je torej polovica nesreč zgodila v slabem vremenu. Ob odjugi se je zgodilo razmeroma malo nesreč, vendar pa je bilo tedaj razmeroma veliko mrtvih.

SKLEP

1. Število nesreč s snežnimi plazovi je iz zime v zimo zelo različno, kot meseca v letu z največ nesrečami izstopata prava zimska meseca januar in februar, tesno sledita marec in december. Zanimivo je, da je največ nesreč v obdobju okoli novega leta.

2. Krajevno so nesreče s plazovi večinoma omejene na gorski svet, čeprav so zabeležene tudi smrtne nesreče v sredogorju in celo v gričevju (Haloze). V gorah so se nesreče s snežnimi plazovi večinoma dogajale tam, kjer je tudi pozimi dosti ljudi in ne tam, kjer bi zaradi geografskih in meteoroloških danosti pričakovali, da jih bo več. Največ jih je bilo na območju Triglava, Vršiča, deloma tudi v okolici Kanina, Vogla in Komne, pa v okolici Zelenice in Stola ter v okolici Kamniškega sedla in Raduhe. Na zelo obširnih, plazovitih, a redkeje obiskanih območjih gorskega sveta nesreč ni bilo.

3. Polovica nesreč s snežnimi plazovi se je dogodila ob različnih razvojnih stopnjah sredozemskega ciklona, ko je pozimi pri nas nekajdnevno obdobje slabega vremena. Razmeroma veliko nesreč se je zgodilo tudi ob hladnih sibirskih anticiklonih in po prehodih severozahodnih front, ko pade v Sloveniji ponavadi majhna količina snežnih padavin. Daleč najmanj nesreč se zgodi ob vremenu, ki ga določa azorski anticiklon, čeprav je ob tedaj ugodnem vremenu najbrž po gorah največ ljudi.

4. Polovica nesreč s snežnimi plazovi se je zgodila med sneženjem ali tik po njem, le ena tretjina pa v razmeroma ugodnem deloma jasnem vremenu. Dejstvo, da se večina nesreč zgodi ob sredozemskem ciklonu in slabem vremenu, kaže, da so se te nesreče zgodile gornikom, ki niso vedeli ali pa se niso zavedali nevarnosti, ki jim preti zaradi sveže zapadlega snega.

5. Polovica nesreč s snežnimi plazovi se je zgodila tedaj, ko v dveh dneh pred nesrečo ni padlo nič ali le malo snega. To dejstvo se ujema z ugotovitvijo, da se nesreče s plazovi dogajajo precej pogosto tedaj, ko ne-

Zakaj v planine

ALEŠ TACER

*Kaj vleče te sëm gor, popotnik planinec,
poleti, pozimi, ko trd je saninec?
Mar raje doma bi na kavču ležal,
v TV bi buljil, a! karte igral!*

*Kosilo bi »šimfal«, ozmerjal bi ženo,
dal liter na mizo, potegnil bi eno!*

*Odgovor zdaj tukaj jaz tebi bom dal:
kot kmet srečen sem, ki je njivo zoral;
veselje in sreča tu gor' me navdaja,
na svetu za mene ni lepšega kraja.*

*Ko zrem iz doline Kapunarjev vrh,
nemir me prevzame, spreletava me srh;
pa umo planinske si čevlje nataknem,
sem gor se v tihoto, spokojnost umaknem.*

*Zatorej, popotnik, kdorkoli si kdo,
v dolini lepo je, tu lepše ti bo!*

varnost proženja plazov ni velika; udeleženci nesreče sami sprožijo plaz.

V primerjavi z drugimi alpskimi državami (npr. Švico: v zadnjih 11 letih so našli na leto povprečno 104 udeležence v nesrečah, od tega jih je v plazovih povprečno umrlo 23) je pri nas število nesreč s snežnimi plazovi

majhno. S povprečno eno do dvema smrtnima žrtvama na leto in povprečno 8 udeleženci na leto v Sloveniji je razmerje med številom udeleženih in umrlih med Slovenijo in Švico približno usklajeno: tako v Švici kot v Sloveniji v nesrečah s snežnimi plazovi premine približno vsak četrti udeleženec.«

V VZHODNO STENO VZHODNE KUMBAKARNE V HIMALAJI SE ODPRAVLJA ŠTAJERSKA ODPRAVA

DEVIŠKA VELIKANKA SLABEGA SLOVESA

Letošnjega 17. marca odide na dolgo in visoko pot štajerska alpinistična himalajska odprava, katere cilj je 7468 metrov visoki Vzhodni Džanu ali Vzhodna Kumbakarna v nepalski Himalaji. Na odpravo, ki jo organizira Plezalni klub Rifnik iz Šentjurja pri Celju, bo odšlo osem alpinistov, od katerih imajo prav vsi že bogate odpravarske izkušnje in vzpone v znane stene in na znane gorske vrhove vseh celin. Če jim bo podvig uspel, bodo po doslej že nekajkrat zaman oblegani deviški 2000 metrov visoki vzhodni steni priplezali na enega od najvišjih doslej še neosvojenih gorskih velikanov na svetu.

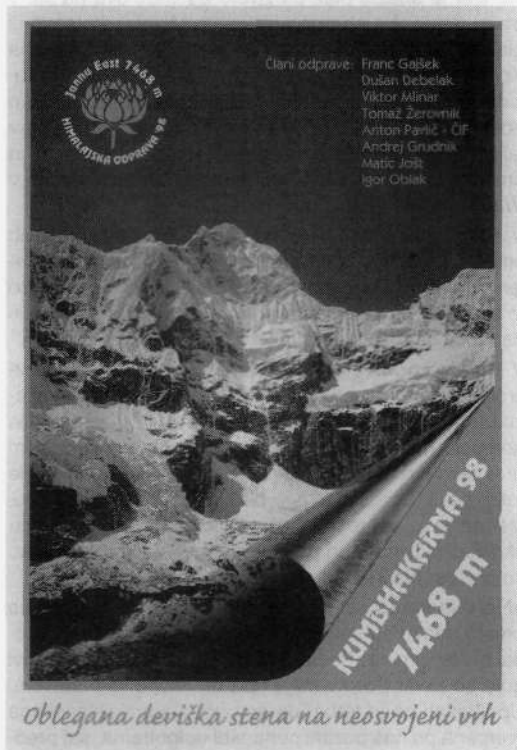
TEHNIČNI VODJA Z BOGATIMI IZKUŠNJAMI

Vodja odprave bo 40-letni **Franc Gajšek**, predsednik Plezalnega kluba Rifnik, tehnični vodja 31-letni **Dušan Debelak**, kategoriziran alpinist mednarodnega razreda, član PK Rifnik, ki je leta 1990 skupaj z **Avgustom Robnikom**, plezal v Yosemiteh in je prvi Slovenec z najvišjo tehnično oceno A5; leta 1991 je bil v Boliviji, kjer je skupaj s **Tomažem Žerovnikom** preplezal prvenstvo smer v Illanpuju, leta 1992 in 1993 na pobočjih Vzhodnega Džanuja v Himalaji, kjer je bila odprava prvič zaradi nesreče na dostopnem maršu prekinjena, drugič pa so alpinisti dosegli višino 6900 metrov; plezal je leta 1995 v Peruju v Južni Ameriki, kjer je preplezal prvenstveno smer v Huascaranu in Piramideju, leto dni pozneje pa v isti državi prvenstveno smer v Chacararaju in bil isto leto jeseni še na Slovenski odpravi treh vrhov v Himalaji, kjer je skupaj z **Jankom Megličem** po prvenstveni smeri priplezal na vrh 7132 metrov visokega Apija.

Kategoriziran alpinist državnega razreda in član PK Rifnik, ki bo šel na odpravo na Džanu, je prav tako 31-letni **Viktor Mlinar**, ki je leta 1995 v Perujskih Andih preplezal prvenstvene smeri na tamkajšne gorske velikane Huascarana, Alpamayo in Pisco, leto dni pozneje pa še na Chacararaju.

Član sedanje odprave v Himalajo je 30-letni **Tomaž Žerovnik**, ki je kategoriziran alpinist državnega razreda, alpinistični inštruktor in član PK Rifnik. V tujini je prvič plezal leta 1989 v Yosemiteh, naslednja leta še v gorah Bolivije, Himalaje in Peruja, dvakrat pa je bil tudi na odpravah na to goro, kamor je namenjen zdaj.

Anton Pavlič-Čif, 32-letni član PK Planika, je registriran alpinist od leta 1983 in ima več kot 400 alpinističnih

Gora in stena, v katero je namenjena odprava, ki jo organizira Plezalni klub Rifnik iz Šentjurja.

vzponov; med drugim je leta 1984 plezal v gorah Grenlandije, leta 1987 v Andih, leta 1990 na Nanga Parbatu v Himalaji in bil leta 1992 na odpravi na Vzhodni Džanu.

VZTRAJNI ANGLEŽI IN SLOVENCİ

Enako kot Pavlič ima tudi njegov klubski kolega **Andrej Grudnik**, star 36 let in registriran alpinist od leta 1982, na svojem seznamu več kot 400 plezalnih vzponov. Leta 1984 je plezal na Grenlandiji, tri leta pozneje pa v Andih.

Najmlajši član odprave na Vzhodno Kumbakarno je 26-letni **Matic Jošt**, alpinistični inštruktor, inštruktor športnega plezanja in gorski reševalec, sicer pa član Alpini-

stičnega odseka PD Celje. Svoje največje alpinistične dosežke ima iz Centralnih Alp, kjer je med drugim preplezal najtežavnejše smeri v Veliki in Zahodni Cini ter Grandes Jorasses, leta 1996 pa je bil v Himalaji na odpravi treh vrhov, na kateri je skupaj s **Petrom Mežnarjem** po novi smeri priplezal na vrh 6755 metrov visoke Nampe.

Naposled je član sedanje odprave na Vzhodno Kumbakarno 29-letni **Igor Oblak**, član PK Škofja Loka, od leta 1987 registriran alpinist in alpinistični inštruktor, ki ima na svojem seznamu več kot 500 preplezanih smeri, med drugim pa je leta 1990 plezal v Yosemiteh in leta 1995 na Chacaraju v Peruju.

Z alpinisti odhaja tudi izkušen himalajski odpravarski zdravnik **dr. Žare Guzej** iz Kopra.

Vzhodna stena Vzhodne Kumbakarne, ki se je nameravajo lotiti alpinisti štajerske odprave, je doslej mamila že več odprav, lotili pa so se je le Angleži in Slovenci, vendar niti eni niti drugi niso prišli višje od 7100 metrov, saj se je na ključnih mestih poleg vseh tehničnih težav vedno pojavil še vremenski preobrat, zaradi katerega so se morali alpinisti vrniti. Pravzaprav je doslej mamila gora »kot taka«, vendar zaradi izredno strmih sten, ki na vse strani padajo v doline, na njenem vrhu še ni bil nihče.

Zdaj se nameravajo te 2000 metrov visoke stene lotiti alpinisti na odpravi, ki jo organizira Plezačni klub Rifnik iz Šentjurja. Če jim bo podvig uspel, bo to seveda močno odmevalo v alpinističnem svetu – zaradi stene in zaradi vrha.

TRAGIČNI SPOMINI NA GORO

Sicer pa imajo Slovenci Vzhodno Kumbakarno v gorju Kangčendzenge od predlanskega oktobra v prav

slabem spominu: na aklimatizacijskem vzponu na severozahodna pobočja Kabrujev, s katerih je odlični pregled nad vzhodno steno Kumbakarne, sta 5. oktobra 1996 izginila **Bojan Počkar** in **Žiga Petrič**, alpinista AO Železničar iz Ljubljane, ki sta nameravala kot prva človeka na svetu preplezati to steno in kot prva človeka stati na tej gori.

Na pot sta odšla 11. septembra z zdravnico **dr. Ando Perdan**, ki naj bi skrbela za njuno zdravje predvsem takrat, ko bi se izčrpava vrnila z gore. Ker sta na goro nameravala plezati na alpski način, v enem zamahu torej, sta hotela v steno priti čimbolj aklimatizirana. Po nekaj aklimatizacijskih vzponih med potjo do baznega tabora pod goro sta 3. oktobra odšla še na zadnji aklimatizacijski vzpon na Kabruje, zdravnica pa ju je v lepem vremenu vseskozi opazovala z daljnogledom. Vendar se je dan pozneje, ko naj bi na gori bivakirala le še eno noč, vreme pokvarilo, snežilo je, goro so zakrili oblaki in megle. Od 5. oktobra ju z gore, potem ko se je vreme spet zjasnilo, ni bilo niti slišati, niti ju ni zdravnica videla na njenih pobočjih. Pač pa je bilo mogoče v predelih, kjer sta hodila in plezala, videti sledove snežnih plazov.

Skupaj s šerpami, ki so šli na pobočje, vendar niso nič našli, je pod goro čakala še več kot deset dni, potem se je vrnila v Katmandu.

Zdaj ni več živ nobeden od dveh alpinistov, ki sta doslej v tej steni priplezala najvišje, do nadmorske višine 7100 metrov: leta 1992 sta prišla tako visoko Bojan Počkar in **Vanja Furlan**, po hudem neurju pa sta se popolnoma izčrpava vrnila v bazni tabor.

Upati je mogoče, da bo sedanja slovenska odprava na to goro in v to steno uspešnejša, predvsem pa ob takem ali drugačnem uspehu mnogo bolj srečna.

V GALERIIJ COMMERCE V LJUBLJANI JE BILA RAZSTAVA FOTOGRAFIJ MATEVŽA LENARČIČA

ALASKA – VRATA ARKTIKE

V galeriji Commerce v Ljubljani so 13. januarja v prisotnosti ameriškega veleposlanika v Ljubljani **Victorja Jackovicha**, še nekaterih uslužbencev tega veleposlanništva in nekaterih znanih ljubljanskih ljubiteljev narave in lepih umetnosti odprli 12. samostojno razstavo fotografij znanega gornika **Matevža Lenarčiča**. Na razstavi z naslovom »Alaska – vrata Arktike« je bilo na ogled 25 doživetih fotografij tega območja na severu našega planeta.

Razstavo je predstavil direktor Triglavskega narodnega parka **dia. Janez Bizjak**, ki je povedal približno tisto, kar je napisal za katalog k tej razstavi:

DEŽELA, KI NAVDUŠUJE

»Najsevernejši del Združenih držav Amerike, Alaska, je eksotična pokrajina, nabita s kontrasti, ki vzmernirjajo človekovo domišljijo, predvsem pa bogato polnijo spo-

min vsem, ki s(m)o to pokrajino obiskali ali v njej živeli. Med številnimi simboli, ki predstavljajo Alasko, je morda najbolj opazna državna zastava: ozvezdje Velikega voza in zvezde Severnice na modri podlagi. Vihranje zastav na vseh mogočih krajih kaže na izjemno spoštovanje in ponos do lastnega simbola.

Pustolovci in turisti so Alasko opisovali s pesniškimi prisposodobami: vrata Arktike, dežela zadnjega upanja, dežela zadnjih horizontov, pionirska dežela, dežela pod zvezdo Severnico, dežela 'tam zgoraj', dežela onkraj. V predstavah povprečnega Slovenca je Alaska še vedno pojem za mrzlo, ledeno, človeku neprijazno, od ljudno deželo. Toda to ni tako!

Alaska je dežela, ki navdušuje, obiskovalce omamlja do zasvojenosti, je neizčrpen vir za sanje. Prijetno toplo podnebje in bujno zelenje poleti, eksplozija rdeče in rumene barve na jesenskih pejsajih tundre, polnočno

Fotografija z razstave: Polarni pes haski.

Foto: Matevž Lenarčič

sonce poleti in skrivnostni severni sij pozimi, široka obzorja, ki segajo v neskončnost, tisočera jezera in rečni meandri sredi težko prehodnih ali neprehodnih gozdov, divje reke in izjemna krajinska pestrost, naravne znamenitosti, zavarovane v številnih narodnih parkih. In ne nazadnje prijazni ljudje, ki tujcu na vsakem koraku skušajo pomagati. Je ta prijaznost odsev lepih navad pionirskih prišlekov, ki so lahko preživeli le, če so solidarnostno pomagali drug drugemu?

POKRAJINA POLNOČNEGA SONCA

O Alaski so sanjali in odhajali tja različni ljudje: pred prvo svetovno vojno in po njej so razburljive zgodbe o zlatonosnih rekah vabile tja prve naseljence; revni in obupani so v Alaski videli zadnje upanje. Po drugi svetovni vojni se je Alasko razvila v moderno zvezno državo, največji mesti Anchorage in Fairbanks se v ničemer ne razlikujeta od sodobnih evropskih mest. Zadnja leta postaja Alasko turistična velesila, raj za avanturiste, ribiče, lovce in navadne turiste. Predvsem pa hvaležen cilj za alpiniste in fotografe. Med pionirji, ki so v začetku tega stoletja odkrivali Alasko, je bil tudi Slovenec **Franck Bahovec**; legendarni Frenk je umrl v starosti 101 leto, njegova stoletnica pa je bila pravcati državni praznik.

Matevž Lenarčič sodi med mlajšo generacijo fotografov. Po izkušnjah, ki si jih je nabral na Grenlandiji, v Patagoniji in v Himalaji, ga je zvalila tudi omamna nepozabnost Alaske. Lenarčič je avtor številnih monografij, na tokratni razstavi pa predstavlja svoja fotografska doživetja skrivnostne zimske pokrajine polnočnega sonca od Beringovega morja in legendarne reke Yukon do veličastnih gora blizu meje s Kanado. Fotografski opus z Alaske se izogiba vsakdanjim razglednicam najvišje gore Denali, kičastim in neresničnim prikazovanjem idilicnega življenja Eskimov, oguljenim prizorom z losi, grizliji ali z neokusnimi trofejami ogromnih rib v rokah srečnih upleniteljev. Lenarčičeve alaske fotografije so dokumenti neponovljivih trenutkov, saj gre za izjemne pejsaže, panorame s pridihom neskončnih razsežnosti, za prizore iz vsakdanjega življenja domačinov, kovinsko hladno mrzlo barvo, ki vzbuja spoštljive občutke mraza in ledenih vetrov ali večerni utrip velemestnega življenja.

Razstava bo marsikomu vzbudila željo in sanje, da bi obiskal Alasko. Velika moč Lenarčičeve umetniške fotografije je v njeni sugestivnosti za sanje o lepoti, skriti na daljni Alaski. «

POTI NA SEVER IN JUG PLANETA

Matevž Lenarčič, letnik 1959, mož blizu štiridesetih torej, se je rodil v Trbovljah, diplomiral iz biologije na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, bil pet let zaposlen v Zavodu za varovanje naravne in kulturne dediščine v Celju, leta 1991 pa je z bratom v Nazarijih odprl podjetje EPSI. S fotografiranjem se resneje ukvarja več kot 15 let, poklicno pa od leta 1991. Njegove fotografije in fotoreportaje so izšle v več domačih in tujih revijah. Kot soavtor je sodeloval pri več fotografskih monografijah in turističnih izdajah, pripravil pa je tudi več stenskih koledarjev.

Velik del življenja je posvetil goram, kot je napisano v katalogu, ki so ga izdali ob razstavi. Plezal je v polarnih prostranstvih Grenlandije, dvakrat v Patagoniji, kjer je osvojil, kot se navadno reče, Cerro Torre in Fitz Roy. Večkrat je bil v Nepalju, kjer je plezal v južni steni Anapurne I, v severnih pobočjih Anapurne IV, priplezal je na nekaj šesttisočakov, sodeloval in vodil šolo za nepalske gorske vodnike ter vodil trekinge. V pakistanski Himalaji se je povzpel na vrh osemtisočaka Broad Peak. Kot jadralni padalec je precej časa preživel tudi v zraku. V fotografiji ga zanima predvsem estetika v naravi, barva, struktura in kompozicija.

Napisal je knjigo svojih doživetij iz Patagonije »Smisel in spoznanje« ter pripravil štiri samostojne monografije, in sicer Zgornja Savinjska dolina, Vode v Sloveniji, Krajski park Logarska dolina – Solčavsko in Savinja. Samostojne razstave je imel v Sloveniji v Ljubljani, na Vrhniki, v Trbovljah in Domžalah, v Nemčiji pa v Regensburgu, Bambergu, Münchnu in Sibyllenbadu.

SPOMINI NA JACKA LONDONA

Razstavo je odprl ameriški ataše za tisk in kulturo pri veleposlaništvu ZDA in direktor Ameriškega centra v

Ljubljani **Domenick R. DiPasquale**, ki je v priložnostnem nagovoru v slovenskem jeziku povedal:

»Ko sva z Matevžem Lenarčičem pred letom in pol pričela razmišljati o tem projektu in sem prvič videl njegove diapozitive o Alaski, sem vedel, da bo to odlična razstava. Nocoj, ko gledam povečave njegovih posnetkov tukaj v Galeriji Commerce, moram odkrito priznati, da njegova nadarjenost za fotografijo presega moja velika pričakovanja, ki sem jih gojil v začetku. Res sem vesel, da Ameriški center lahko sodeluje kot kosponzor pri razstavi fotografij enega od najbolj cenjenih pokrajinskih fotografov, galeriji Commerce pa se zahvaljujem za prostor in kosponzoriranje razstave.

Alaska zavzema v ameriškem mišljenju posebno mesto in ta razstava Matevža Lenarčiča jasno kaže zakaj. Alaska, ki se je drži skoraj mistični pridih, je dežela, ki v nas obudi podobe tradicionalnega eskimskega življenja, arktičnih ekspedicij, iskalcev zlata, nesmrtnih knjig **Jacka Londona**. Predvsem pa nam prikljče pred oči naravo – veličastno, prvobitno, neukročeno, celo divjo. In kakšna je ta narava! Prostranstva gora, gozdov, tunder, ledenikov in vulkanov.

Zgodba o Alaski ni samo mit in divjina. Njeno zgodbo pripoveduje tudi človekovo sožitje s to deželo. Odkar

človek ve za njen obstoj, je Alaska privabljala avanturiste, ambicioznejše in samotarje. Prvi naseljenci, Eskimi, Aleuti in Indijanci, so se priselili iz Azije pred več kot dvanajst tisoč leti, ko je še obstajal naravni most čez Beringov preliv. Po letu 1741 so evropski in ameriški raziskovalci in naseljenci puščali svoje sledove na pokrajini Alaske – od prvih ruskih naselbin pred 200 leti do današnjega transalaškega naftovoda.

Alasko pogosto imenujejo »zadnji rob divjine«; to je meja, na kateri se človek srečuje z neokrnjeno naravo. Na fotografijah, ki nas nocoj obdajajo, je Matevž Lenarčič s svojim izjemnim umetniškim čutom ujel spajanje človeka in narave, skupaj in vsakega posebej.

Dovolite mi, da končam z besedami ameriškega geografa **Henrija Ganneta**. Potem ko je leta 1904 premeril Alasko, je rekel: Njena veličina je vredna več kot zlato, ribe in les, kajti nikoli ne bo izčrpana.

Nocoj imamo enkratno priložnost, da lahko tu v Sloveniji občudujemo del te veličine, kot jo je ovekovečil in predstavil Matevž Lenarčič. Čestitam mu, vsem vam pa želim mnogo užitkov ob gledanju njegovih fotografij.«

M. R.

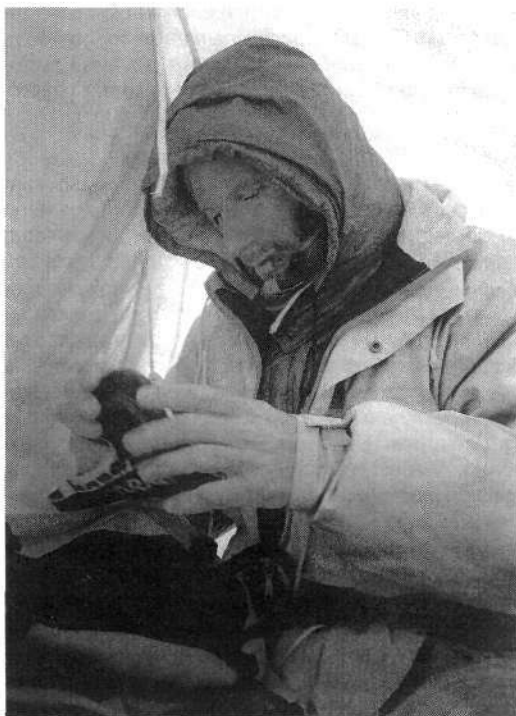
NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

VELIKI DNEVI

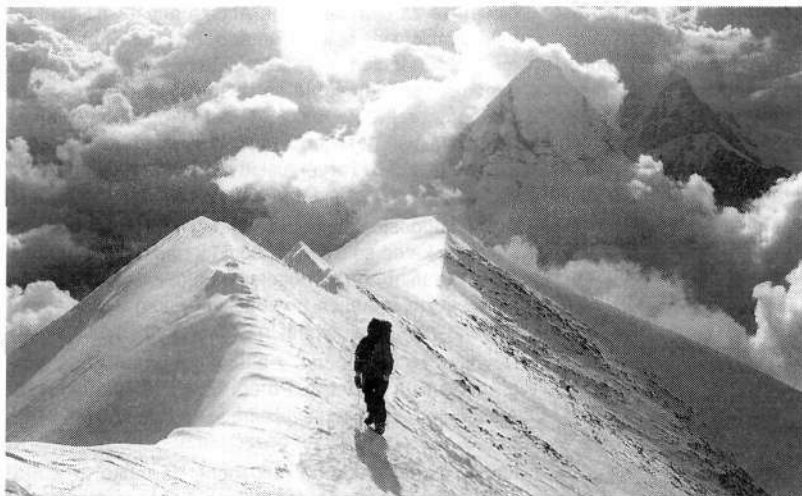
STANE BELAK-ŠRAUF

Vrhunski slovenski alpinist **Stane Belak-Šrauf** je vse življenje drugim in predvsem sebi obljubljal, da bo po vseh svojih dotedanjih plezanjih in odpravah naposled o tem vendarle napisal knjigo, pa ga je prehitela smrt. Skoraj natančno dve leti potem, ko ga je na pobočjih Mojstrovke pokopal snežni plaz, je založba Sidarta izdala »Velike dneve«, knjigo njegovih gornjskih besedil, objavljenih pred tem v različnih revijah in časopisih. Malone vsa Belakova gorniška, predvsem alpinistična razmišljanja in doživetja, ki jih je alpinist opisal kmalu po tistem, ko so se zgodila, je zdaj zbral **Bine Mlač**, nekaj rokopisov je doma našla Šraufova vdova **Jožica** in tako je nastala knjiga 11 izbranih alpinistično-planinskih in fotografsko bogato ilustriranih impresij. Avtorjeva mlajša plezalska kolega **Pavle Kozjek** in **Marko Prezelj** sta vsak s svojega zornega kota zgoščeno opisala tega vsestransko eksplozivnega plezalca, ki je izredno uspešno krojil slovenska alpinistična dogajanja sedemdesetih in osemdesetih let, soustvarjal našo alpinistično zgodovino od šestdesetih let do svoje smrti in marsikateri pomemben kamenček prispeval tudi v mozaik svetovnega alpinizma.

Šraufovi »Veliki dnevi« se začnejo 24. julija 1967, ko alpinist začne svojo pripoved o plezanju v Bonattijevem stebri Druja v Centralnih Alpah, in končajo z odisejajo na himalajskem osemtisočaku Daulagiriju, »njegovih« gori, ki ji je posvetil toliko energije in bil tolikokrat na

Stane Belak-Šrauf

Dva kilometra dolg greben z Zahodne rame na višini 7500 metrov pripelje v vznožje vršne piramide Everesta.

njenih pobočjih, vendar ni nikoli stal na njenem vrhu. Vmes so živahno pisana doživetja iz Centralnih Alp, slovenskih gor, Hindukuša in Himalaje, tudi z Everesta, na vrhu katerega je stal kot tretji Slovenec.

Knjigo je založba Sidarta natisnila v nakladi 3000 izvodov in stane v knjigarnah 5200 tolarjev.

Za pokušino z dovoljenjem založbe objavljamo del Šraufove pripovedi dramatičnega doživljanja na robu med življenjem in smrtjo na pobočjih Mount Everesta sredi maja leta 1979. Ta odlomek naj bi bil spodbuda za branje celotne knjige, ki ni namenjena izključno zapriseženim alpinistom, ampak nemara še bolj gornikom, ki se ne bodo nikoli podajali v take plezalske pustolovščine in bodo nevaren gorski svet spoznavali izključno iz pripovedovanj vrhunskih alpinistov. (Op. ur.)

V vetru, ki se je zaganjal iz globin Zahodne globeli, sem iskal poti med razbitim skalovjem. Pogled v južno steno je bila veličastna drsalnica, visoka dva in pol kilometra, iztek pa v mogočni ledeniški krcnici med Lotsejem, Nuptsejem in Everestom. Vse je požiral Vidov ples megle in snežnih iger. Kot v mučnih sanjah sta si pomagala Stipe¹ in Ang Phu² kvišku. Misel pa, da je vrh tako rekoč na dosegu roke, je premagala vse. Okoli trinajste ure je bila tudi Ameriška stopnja za nami. Nobena tehnična ovira nam ni stala več na poti. Srednje strmo, z gruščem posuto pobočje je na odvetni strani vodilo kvišku. V snežni mečavi in ščemeči megli smo počasi, pa vztrajno rinili kvišku. Brez misli, kot stroj, programiran prav za to nalogo, sem korakal navzgor. Le včasih se mi je iz podzavesti prikradla misel na vrnitev. Vrh je bil sedaj že golo dejstvo. Hotel sem ga le čimprej doseči.

Potem je bilo spet treba na greben. Sneženo, kakih dvesto metrov dolgo sleme, brez težav na poti, se je zložno vleklo kvišku. Tam na desni se je prav tak gre-

ben vlekel gor z Južnega sedla. Tam, na »dosegu roke«, sta se oba združevala. V drvečem vetru sem skozi snežno meglo gledal vrh sveta.

Le za trenutek me je premagalo čustvo. Okobal sem se sesedel na snežno rez in notranji vihar je za trenutek preglasil prvega, ki je divjal na grebenu. Končano. Čomolungma nam je dovolila. Tutil sem Stipetu in Ang Phuju: »Dajmo, fantje! Tu je! Tu je!« Veter se je zagnal po pobočjih, kot bi skušal še zadnjič preprečiti našo namero. Že sem videl aluminijasti tripod³ na vrhu. Lotse se je izgubljal v valu megle. Skoraj tekem sem tja na snežni rob, iz katerega je kar neresnično štrlel tisti aluminij. Ogromne opasti so visele s severnega in južnega grebena na vzhodno stran gore. Megleni kotel je zakipel in zagrnil okolico v plesu snežnih vrtincev.

Tu je! Vrh! Prijel sem aluminijški tripod in nenadoma nisem vedel, kaj bi. Rad bi nekemu stisnil roko... karkoli. Že sta tu Ang Phu in Stipe. Brez besed se objamemo in nekaj trenutkov molče stojimo na vrhu in le pridušeno hlipanje se sliši izza zaledenelih mask. To je Čomolungma! To je najvišji vrh sveta. Vrh kot toliko drugih v slabem vremenu. Vihar nosi sneg v dolgih snežnih zastavah po grebenih. Včasih posije sonce skozi podočje se vrtince. Vrh, za katerega smo živeli dolga leta, vrh, za katerega zgodbo je prispevalo delček toliko naših ljudi, vrh, za katerega zgodbo so garali in trpeli prijatelji na odpravi, vrh, v katerem je skritih milijon stisk in strahov nas in naših domačin. Prav vrh doživis kasneje – morda čez leto, ko se uredijo vtisi, ko se poležejo strasti in čustva in se slika izostrí.

Potem je bilo treba sporočiti veselo novico v dolino. Kdo bi gledal na uro, ko smo stopili na vrh! Tu gori smo. Živi, zdravi in presrečni. Še obvezni ceremonial, ki zahteva fotografijo z zastavicami vrha. Ang Phu ponosno razobesi nepalsko zastavo in svojo snežnobelo kato – šal za srečo – preko tripoda. Še veter se utiša v slovesnem trenutku. Fant je drugič na vrhu sveta in prvi člo-

¹ Stipe Božič iz Splita.

68 ² Ang Phu, vodja Šerp na tej odpravi.

³ Na vrhu so ga postavili Kitajci, z leti so ga alpinisti raznesli.

vek, ki ga je dosegel po dveh različnih smereh. »Za to podeljilo kraljevo medaljo,« je zadnjič ponosno dejal. Pa Stipe! Najvišje za cepin je navezal zastavico Mosorašev⁴. Cel niz jih je vihralo na ratišču. Vsak je svojo jugoslovansko vihtel na cepinu.

Nato pa je bilo treba nazaj... Debelo uro nas je gostila Čomolungma. Kar pozabili smo na vračanje. Začenjala se je druga zgodba, trda in strašna v znamenju boja za obstanek. Smučarska očala, ki mi jih je sunek vetra raztrgal med vzponom, sem pustil kot spomin privezana na aluminijast drog na vrhu. V navadnih višinskih sem napol slep. Hiteli smo navzdol v viharju, ki je bil vedno hujši.

Na zavetrni strani le po instinktu sledim pravi smeri. Vse je pokril poprh snega. Čas pa teče z neznansko hitrostjo. Končno Ameriška stopinja! Dvanajst ur smo že na poti. Nihče ne misli na hrano in pijačo. Želimo si le dol, dol v varno dolino. Vihar je z vsakim trenutkom hujši. Kot klopi se držimo oprimkov in med premori vetra lezemo navzdol. Ang Phu odkrije za pasom nekaj metrov dolgo vrv svoje prižeme. Z njeno pomočjo premagamo nekaj ključnih mest.

Sonce naglo tone za oblaki. Cela poplava jih zagrinja Himalajo. Očitno je to že monsun. Zveznik⁵ je zadnji dan stalno skovikval o monsonu, ki se je dvignil v Bengalskem zalivu. To je sporočal Radio Katamandu. Prekleta! To je lahko tudi naš konec.

S skrajno muko dosežem snežišče, Ameriška stopnja je že za mano. Ang Phu se nekako pregoljufa po navpični poči. Stipeta doseže sunek vetra v neugodnem položaju in v onemoglem besu tolče s cepinom po skali. Pol ure se ne more premakniti. Dan pa nezadržno ugaša. Skušam priklicati dolino po radiu, pa se nihče ne oglasi. Končno je tudi Stipe čez nevarno mesto. Snežne vesine izginjajo v kipečem meglenem kotlu, metež pa zasipa pobočje. Edina možna vrnitev v takem je skozi Hornbeinov ozebničnik. Tudi kisiku v zadnji jeklenki naglo pada pritisk. Želim si le, da bi za dne dosegel vrv, ki smo jo pustili v prečnici. Naglo sestopam po pobočju naravnost navzdol. Ponekod je snega že do kolen. Če bo snežilo, nas bo vzel plaz. Proti temu smo brez moči. Malo pred prečnico je konec tudi s kisikom in že čez nekaj minut začutim mraz do kosti. Ped za pedjo se slabšajo razmere. Tu sem hvaležen našim dobrim Julijcem in Kamniškim Alpam. Kolikokrat sem bežal v viharju z vrhov! Tudi tu ni drugače, se skušam postaviti v znani mi svet. Toda Ang Phuja in Stipeta ni nikjer. Visoko nekje v meglah slišim njuna glasova. Prepočasni sestopata! Čakam ju, medtem pa brez uspeha tulim v radijski oddajnik. Molči kot grob. Zdaj, ko bi tako rad sporočil v dolino naš položaj, nas je tehnika spet pustila na cedilu. Vihar pa je vse hujši in snežni prah sili v vsako poro oblačila.

V mraku smo dosegli vrv v prečnici. Strinjali smo se, da bi bila vrnitev po grebenu nesmiselna. Torej navzdol v ozebničnik, v noč, vihar in neznano. Kot največje dragočnosti sem pripenjal izbite klinke in vponke in kar tako, brez varovanja in z zankami vrvi v rokah, lezel v ozeb-

nik, kjer sta čakala prijatelja, da rešim vrv. Krvavo nam bo potrebna ob sestopu.

Radijski oddajnik še vedno molči. Nahrbtnik je povsem zaprhan s snegom, radijski aparat pa je le še kos ledu. Zdi se mi, da smo sredi pekla. Vem le, da moramo dol, dol čim hitreje in čim globlje. Ang Phuja postavim k varovalnemu klinu, Stipe pa čaka pripet z vponko ob vrvi. Dolgo snežišče izginja v temno globino. Čelna svetilka mrkne v petnajstih minutah. Sneg se kopiči v žlebu. Ko zabijam drugi varovalni klin iz titana, toliko hvaljene kovine, se mi odlomi.

Tako je šlo po strmem žlebu navzdol kdove koliko raztežajev. Odpiral se je pekel, jaz pa ga nisem hotel videti. Molčal je radio in nisem ga skušal več obuditi v življenje. Svetilke niso dajale nobenega žarka več. Vse je požrl peklenski mraz. Stipe je tožil zaradi rok in nog. Ni jih več čutil. Ang Phu je stoično in tiho sledil sestopu. Potem sem zabil zadnji klin! Slab klin! Divje sem ga tolkel v špranjo, ki ga ni hotela sprejeti. Ledno kladivo nenadoma ni več prijemalo v snegu in okel je odletaval. Le otipal sem lahko odlomljeni kljun! Nesreča ne pride nikoli sama.

Ang Phu med vzponom na vrh Čomolungme, v ozadju dolg greben Nuptseja (7873 m).

Tako sem ostal v najstrašnejši noči na gori tako rekoč golorok, brez upov, da se do jutra vrnemo v rešilno taborišče. V ponoreli temi sem nekoliko pod sabo uzrl sredi črnih kamnitih skladov nekakšne bele lise – police ali kaj. Zaradi povsem zaledenelega obraza sem okoličilo le slutil in instinkt samoohranitve je bil tisti, ki me je za zdaj še varno vodil navzdol. Misel, ki sem jo vztrajno odganjal ves čas sestopa, je postala nenadoma kruta resnica. Bivak! Bivak brez opreme v črni viharji noči, brez česarkoli za take krizne situacije. Niti varovalnega klina nimamo več in po osemnajstih urah vzpona in sestopa nas le še volja do življenja drži pri življenju. Ob enajstih ponoči sem dosegel nekakšno poličko v zavetju meter visoke navpične stopnje. Zavedel sem se, da to noč šotorov ne bomo dosegli. Vihar je razsajal z vso močjo, ko sem na ves glas tulil navzgor v črno temo in skušal obema tovarišema sporočiti svojo namero. Brez varovalnega klina na tistem mestu ne bi ubranil nobenega padca. Samo še ta raztežaj, potem bomo bivakirali! Če nas že namerava pobrati, naj bo to odhod, kot se spodobi. Brezglavi beg v neznanne globine kuloarja gotovo ni rešitev.

Vrv, ki nas je povezovala, je bila edina moralna opora med tremi človeškimi življenji sredi viharja na najvišjem vrhu sveta. Opora v resnici brez praktične vrednosti, pa

⁴ Mosoraši-člani PD Mosor iz Splita

⁵ Zvezni oficir

Stane Belak-Šrauf in Ang Phu na vrhu Everesta (8848m); to je zadnja fotografija nesrečnega vodje Šerp, ki se je naslednji dan med sestopom smrtno ponesrečil.

z ogromno moralno vezjo. Prižemal sem se k tisti skali, medtem ko so me zajemali vrtinci snega in sta tovariša sestopala. Samo še nekaj metrov, pa bomo zopet vsi skupaj. Nikoli do tedaj nas ni tako vezala skupna usoda. Prvi je bolj padel kot prilezel dol Stipe. Ves trd od mraza je ječal za svoje roke in noge ter se sesedel na drobno poličko. Ang Phu je brez varovanja sestopal previdneje. Blizu polnoči je morala biti ura, ko smo občepeli sredi divjajočih naravnih elementov tam nekje na višini 8300 metrov. Vihar je divjal z najhujšimi sunki po mogočnih črnih debrih Čomolungme. Mraz je ledenel kosti in duha. Brez možnosti za umik se je bližalo tisto najhujše. Strahoviti veter mi je kot za šalo raztrgal zadrgo vestona in me v trenutku skoraj slekel. Le medlo sem še razločeval najbližjo okolico skozi ledeno skorjo, ki se mi je delala prek oči. Dobro, da se nisem videl. To bi bil še dodaten šok.

Misel na tovariše, ki so razmeščeni po vsem neskončnem pobočju gore, je kljuvala v meni. Kako rad bi jim sporočil naš položaj! Da smo še živi. Da naj nam pridejo zjutraj nasproti. Morda bo kdo izmed nas potreben pomoči. Vse je kazalo, da se naša zgodba bliža koncu. V takem živo bitje ne more preživeti. Pa naši domači! Ne smemo jim pripraviti česa takega, mi je v nekem trenutku šinilo skozi možgane.

Stipe je le še tiho ječal in drgetal med mano in Ang Phujem. Ta je kot temna senca čepel ob skali. »Fantje, migat!« Tudi minuto ne smemo mirovati, sicer bomo zjutraj le še kosi ledu. S Stipetom se skušava zaviti v zadnjo stvar, ki jo hraniva za najhujše. Astronavtska vreča iz metalizirane folije je v hipu razcefrana. Zavija se kot obupanca v vihrajoče ostanke, ki kot fantomi izginjajo v temo. Tedaj se Ang Phu oglasi s povsem mirnim glasom. Z glasom neomajnega prepričanja:

70 »Šrauf, sab! To noč bomo umrli.«

To je bil glas, ki se je sprijaznil z dejstvom, najstrašnejšim, kar jih lahko doleti človeka. Povedal ga je kot željo natakarkju, naj mu prinese pijače. To noč bomo umrli...

16. MAJ

Šrauf sab! To noč bomo umrli... umrli... umrli...

Nekaj trenutkov sem kar zamrl v svojih mislih, ki so se ukvarjale le z enim problemom – treba je preživeti! Potem me je prešinila kljubovalnost. Ne bom! Kar tako tudi ne bom crknil prav na koncu tele zgodbe. Navsezadnje je do jutra le še nekaj ur. Le še nekaj ur, Ang Phu! Potem bo dan. Morda bo jutro umirilo divji ples demonov na Čomolungmi. Navsezadnje je med skoraj dvesto mojimi bivaki bilo že tudi nekaj podobnih. Tega ne smemo dopustiti. Le še nekaj ur, pa bo nov dan. Če ga učakamo, bo to naš drugi rojstni dan.

Potem smo drgetali, migali z vsakim vlaknom izmučenega telesa v mrazu in noči, ki se mi je po dolžini zdela polarna. Na posledice, ki jih bo pustil mraz, nisem hotel misliti. Le preživeti! Zraven mene je Stipe že kar odhajal. Dramil sem ga, ko se mi je zdelo, da predolgo miruje. Vstani! Bomo že nekako prebili to noč, potem bomo šli dol in na morje. Izmazali se bomo!

Nazadnje je pričela črna noč komaj zaznavno svetiti in veter se je unesel. Le včasih se je pripodil v divjem plesu brez smeri in smisla po pobočjih. Tri drgetajoče sence na ozki polički pa so nemo čepele in čakale rojstvo novega dne.

Z gibi kot star zarjavel robot sem pričel vleči vrv s snežnega sedišča. Nočna grozljivka se je umikala jutru, ki je prinašalo povsem normalen dan. Komaj kaj vetra je bilo čutiti, ko smo se navezovali, da bi pričeli sestopati. Snežne police so se nizale v še mračno globino ozebnika. Ang Phu je menil, da bi počakali sonce, čeprav nikoli ne posije v tisto globoko severno sotesko. Dol moramo, in to čim hitreje.

Potem smo začeli sestopati. Sem in tja so nas vodile snežne police vedno globlje v ozebnik, na katerega koncu so se stene razprle in se je svetilo ogromno sneženo polje. V zadnjem skalnem skoku sem obesil plezalno vrv na skalni rogelj. Ang Phu je menil, da je ne bomo več potrebovali. Res se je od tam dalje spuščalo dol samo še trdo zmrznjeno snežišče vse od širokega ozebnika pa do prostranih snežnih pobočij pod vršno piramido. Nismo se veselili. Preveč zank nam je pripravila naša boginja. Do štirice je še daleč. Veter se je popolnoma umiril. Spet je bil dan, tak kot takrat, ko smo odhajali iz enke. To je bilo pred sedmimi dnevi! Sedem dni! V tem času lahko doživiš več kot v celem življenju.

Ko so se mi dereze dotaknile snega pod zadnjim skokom, sem se veselil kot otrok. Izmazali smo se, potem ko je kazalo že silno slabo. Začel sem ritensko sestopati, medtem ko je Ang Phu plezal ob vrvi na moje mesto. Stipe se je zgoraj pripravljal na zadnji spust.

Končuje se divja zgodba noči. Kot na novo rojeni se vračamo v življenje. Nobene zapreke ne vidim več pri sestopu. Dol do snežišča je le še trd sneg in sonce je tam spodaj. Vse je tako preprosto. »Preživeli smo, Ang Phu, preživeli, in to dobro!«

Skupaj sva sestopala z Ang Phujem, počasi in previdno.

»Prišel boš v Jugoslavijo, Ang Phu!« sem mu dejal, kot bi hotel potrditi dogovor tistega čakalnega dne v petici. »Videl boš naše gore. Bele gore na modrem nebu, Ang Phu. In modro morje.« Že sva bila polna optimizma in novih načrtov. Človek je čudna žival. Medtem je Stipe še bingljaj na vrvi in se spuščal na snežišče ozebnika.

Kot privid so se mi zdele postave, ki so se nenadoma prikazale spodaj v dnu ozebnika. Pa le ni bil privid, saj je do nas priplaval glas iz globin. Naši tovariši so, ki nam gredo na pomoč! Ne potrebujemo je, toda njihova prisotnost kar odčara še preostanek tegob in pravkar minule noči. Ivč, Čita in Vanja⁶ so. Namesto na vrh gre do nam na pomoč! Hvala, prijatelji!

Stipe je medtem zašel v težave. Nisem vedel, kaj je, toda njegovi klici ne obetajo dobrega. Že je tu Vanja, ki s kisikom hiti v breg. Le stisk rok je naš pogovor. Kdo bi govoril po vsem tem. Hudo mi je zanje. Šli bi lahko na vrh, če bi le delala zveza. Vanja »odšiba« navzgor do Stipeta, ki je menda izgubil derezo. Do izteka kuloarja je le še dober raztežaj. Tam naju čakata Ivč in Čita.

Nekaj minut zatem sem že pil čaj, ki mi ga je ponudil Ivč. Kakšno snidenje! Po vseh teh prigodah bo vendarle srečen konec. Čita medtem sporoča v bazo o poteku dogodkov. Prihaja Ang Phu. Le še korak. Že izteguje roko v pozdrav. Čita mu že čestita za uspeh. Zdi se mi, da hoče reči »namaste«.

V naslednjem trenutku mu zdrsnje stopinja. Neprevidno postavljen korak, trenutek sprostivte – kdo bi vedel. Ang Phu pade na hrbet in že drsi mimo Čite po pobočju. Nasmeh na obrazih otpne v bliskovitem preobratu. Čita ga skuša ujeti. Že je nekaj metrov pod nami, na

Na višini 8400 metrov. Lepo jutro 15. maja 1979 so počasi začele zagrinjati megle in plezalcem vse bolj zastirati pogled v brezkončne planjave Tibeta.

Foto: Stane Belak-Šrauf

hrbtu in z dvignjenimi rokami in nogami drsi vse hitreje. Hočem zatuliti: Ang Phu, cepin! Pa samo buljim v telo, ki pridobiva hitrost. Že je dvajset metrov pod nami. Tedaj ga zasuče in cepin se mu izmuzne iz zanke na roki. Gledamo dol kot uročeni. Ničesar ne moremo ukreniti. Morda se bo le ustavil v mehkejšem snegu, mi šine

⁶ Ivan Kotnik-Ivč, Borut Bergant-Čita, Vanja Matijevc

Mala Pišnica

Rdeči listi jerebike lahko plapolajo v jesenskem vetru, ki iz senčne doline vleče po pobočju navzgor. V prosojni popoldanski mrč so pogreznjene bele gore, našiljene in drznih oblik; v bledem jesenskem soncu izgubljajo svojo ostrino. Zeleno rušje preko rumenelih bukev in mračnih smrek prehaja v dolinsko nerazpoznavnost. Toplo je še in dremavica se na razglednem robu poloteva sedečega telesa. Na trenutke se utaplja v nekakšno nadčasovnost. Mir, tisti jesenski mir, ko se se zemlja spravi sama s seboj, spreleti dušo. Mnogo sanj je ostalo v tej dolini in danes, v tem popoldnevu, ko še ptice mirujejo, so prav tako tople kot nekoč. Le svojo mladostno ostrino, pogum in odločnost, optimizem in strast so izgubile – kot obrisi gora na obzorju.

Bile so zime, drobno je snežilo in neprediren mrak je ležal v koncu doline. Plazovi so grozili in pobočja so bila ledena. Pot je šla naprej, s prsmi sem ril v sneg nad Grlom in gluha tišina je visela pod mračnim meglenim obokom. Bile so jeseni, prav take kot je letoš-

nja, le naša pot je bila bolj odločna in neustavljiva – ko se je že končala, se je najmanj še enkrat zagnala, preden je mladostno telo utonilo v nočni spanec. Bila so poletja, ko se je razgreto telo osvežilo ob rečici na produ, ko je zajelo svežo sapo na sedlu in drvelo navzgor, v bele pečine in strme poti. Bile so pomladi, z zadnjimi jeziki snega, z mogočnimi razmetanimi bukvami, ki so klonile pod težo zime. Bila je mladost in ljubezen, ki ni poznala letnih časov, bilo je hrepenenje, ki se ni oziralo na uro dneva. In bil sem del tistega sveta.

Tudi danes se zgane, sam bog ve kje, zatrepeta, kot list jerebike, žareče in z nepozabnim svetom v ozadju. Tudi danes hoče naprej, navzgor pod čipkasto ogrinjalo bleščeče daljave, tudi danes je še moč v duši in hrepenenje v srcu. Le pogum ni več tako zagnan in pot ni več trdna; načeli so jo plazovi, podrla zmrzal; leseni mostovi so trhli, nekateri so se zrušili v dolino. Vendar – mar niso tam sledi pogumnih, ki so utrli stezico preko grape in ob skalovju navzgor v gozd?

Marjan Bradeško

skozi možgane. Res se zakadi sneg okoli drsečega telesa. Za trenutek izgublja hitrost. Kot hude sanje gledam to drsanje. Potem se hitrost povečuje. Nekaj sto metrov pod nami so temni otočki zlizanih skal. Kot blisk leti prijatelj v globino in niti z gibom se ne skuša zaustaviti.

»Saj se bo ubú!« tuli Čita, sam pa le buljim dol po pobočju, kjer prve skale dvignejo telo, ki v velikem lóku zaplava skozi zrak. Ang Phu – to je konec, mi šine spet misel skozi ohromele možgane.

Hip nato je pobočje pod nami prazno. Le nekaj prask v trdem snegu kaže navzdol. Gore se slepeče blešče v novem jutru. Za nas pa ugaša dan kot ugaša življenje prijatelja, ki ga golta dva kilometra globoki prepad Everesta.

Še nekaj minut je trajal šok nenadnega preobrata. Prvi se je zavedel Čita in se z obupnim glasom zadril v radijski oddajnik. Počasi smo se zavedli, da je pravkar nekdo izmed nas odšel. Odšel za vedno, tako kot odide al-

pinist. Nenadoma in brez slovesa, na koncu poti, tam, kjer bi lahko dal roke v žep in odžvižgal v novo življenje. Jutro po strašni noči bi bilo kot rojstni dan.

»Počakali bomo Stipeta in Vanjo,« sem slišal reči nekoga, ko sem se namenil navzdol. Otopelo sem korakal poševno po pobočjih tja, kjer sem slutil šotore štirice. V telo sta legala svinčena utrujenost in obup. Ostal sem sam na neskončni diagonali Everestovega pobočja. Vse pogostejši so bili počitki. Čeprav je šlo navzdol, sem počival malone vsakih petdeset metrov. Zraven je korakal Ang Phu kot velikanski opomin. Solze so mi silile v oči.

»Nič nisi naredil za svojo rešitev,« sem mu počital v mislih. Kot otrok sem skušal verjeti, da bo gora naredila čudež. Da se bo ustavil nekje na spodnjih snežiščih in bo kar sam prikorakal nazaj gor.

Ob desetih dopoldne šestnajstega maja, po tridesetih urah vzpona, sestopa in bivaka, sem se do kraja zdelan zrušil pri šotorih štirice in črna žalost me je prevzemala.

ZIMSKO PREČENJE KAMNIŠKO-SAVINJSKIH ALP

OD OJSTRICE DO KOČNE

JOCO RAZPOTNIK

Sedim na klopi pred kočjo in uživam v kraljestvu, ki je nočoj samo moje. Počasi srebam vroč čaj, puham oblačke dima v zrak in zadovoljno opazujem sled, ki je v snežni strmini ostala za menoj. Pekoča bolečina v nogah počasi popušča in po celem telesu se razliva prijetna lenobna utrujenost – verjetno je k temu pripomoglo tudi žganje, ki se je, ne vem kako, znašlo v čaju. Končno sem se lahko umiril in se otresel vseh skrbi, ki so me žrle, odkar sem začel načrtovati turo.

Ponavadi se začne s tistim – bo vreme ali ne bo. Potem ko vreme je, se nadaljuje – bo dopust ali ne bo. Pa dopust tudi je, a vprašanja se vrstijo – kakšne bodo razmere, kako bom našel tisti prehod, kje je že oni sestop, bi vzel tole s seboj ali bi tisto pustil doma, ali bo to ali bo ono... Da prostornina in teža ustrezata zmogljivostim nahrbtnika in nosilnosti mojih pleč, zmečem iz njega vse stvari, ki sem jih zbasal vanj – tako, za vsak primer. Včasih sem pravi pepec, ko kompliciram čisto enostavne stvari. Saj življenje konec koncev teče svojo pot in mu ni mar, če si mi zaradi tega delamo sive lase. Šele ko se usedem v avto in odpeljem, se poleže nemir, ki se običajno začne na straniščni školjki z vodničkom v rokah.

Noč je čudovita in še tistega zoprnega občutka, da sem nekaj pozabil doma, začuda nimam. Cesta je prazna, luna polna, jaz pa poženem avto na stodvajset in ugasnem luči. Takšne in podobne neumnosti dajo življenju še poseben čar, čeprav močno dvomim, da bi jih večina ljudi odobraval, še posebno ne večina tistih, katerih uniforme sprožijo v voznikih pogojni refleksi, da stopijo na zavore. Jaz pa uživam, kot bi bil v tridimenzionalnem kinu in odvrčam misli od dejstva, da je naša za-

savska magistrala v tem letnem času še posebej znana po bližnjih srečanjih četrte vrste s kamnitimi dodatki na cesti, kot so se izrazili na radiu, ki bi me utegnili na hitro spraviti še v četrto dimenzijo.

IZPOSOJENO KRALJESTVO

Ob svitu že ostane za menoj prijetno šumenje Kamniške Bele, ki je izginila nekje pod belim prodrom, in podam se v gozdno strmino. Kmalu zaslišim za seboj škripanje snega – še nekdo je bolj pri zgodnjih. Na Brežiču me dohiti, izmenjava nekaj besed, potem pa se vsak po svoje prebivava do Presedljaja. Malo posedim in na prijetni sončni toploti pomalčam, saj mi je že pošteno krulilo po želodcu. Ko se vzpenjam proti Korošici, občudujem zasneženo pokrajino, ki se kot zaledenela puščava blešči v soncu. Sam sicer ne smučam, a ob takih prizorih si moram priznati, da močno zavidam turnim smučarjem, ki v takšnem paradizu občutijo svobodo na čisto svojstven način – verjetno so občutki precej podobni tistim pri letenju s padalom. Sicer pa – kdo bi ob tem nahrbtniku vlačil še smuči s seboj, si dopovedujem in vem, da mi je to v slabo tolažbo.

Šele na Korošici, ko se sneg začne prav nesramno predirati, si natakem gamaše in se opremim za boj s soncem. Včasih nisem dal kaj dosti na kreme, maže, sticke in podobno kramo. Odkar pa sem bil zaradi opeklin, ki sem jih ob oblačnem vremenu staknil na Grossglocknerju, v bolnišnici, sem postal bolj previden. Saj pravijo, da gre osel enkrat na led – no, nekateri gredo večkrat, vendar se drugič namažejo!

Proti pričakovanju ni bilo pri kočji žive duše in tako že pošteno sopihajoč prigazim do Rogljev. Sneg je od sonca že precej zmehčan in proti vrhu Ojstrice jo mah-

Grintovci z Ojstrice

nem kar brez derez, kar kmalu obžalujem, saj nabijam stopinje v pomrznjeno strmino, kot bi bil ne vem kako jezen nanjo. Malo zatem, ko sirene v dolini zatulijo pol-dne, sedim na vrhu in premišlujem, da se je tukaj moja pot pravzaprav šele začela. Pogledi tavajo po širnem prostranstvu kristalno čistega dne in se ustavljajo na zahodnih grebenih in vrhovih Planjave, Skute in preko Grintovca vse do Kočne, vprašujoč se, kakšna doživetja mi pripravljajo.

Ko se vzpenjam proti Babam, mi je že jasno, da bo največja nevarnost tega dne, da me od vročine zadene kap. Čisto pametno sta ravnala tista dva na Škarjah, ki sta se po krajšem premisleku raje odločila za sončenje kot pa za gaženje do Kamniškega sedla. Lahko si predstavljam, kaj si mislita, ko me opazujeta, kako se mučim s predirajočo se snežno skorjo. Kot priložnostni optimist sem upal, da bo pot proti Planjavi shojena, vendar sem tu in tam naletel le na stare, verjetno Smiljanove sledi, ko je za trening za Everest dirkal tu po Babah.

Moja zaloga enega litra tekočine se hitro izčrpava, zato jo ob postankih sproti nadoknadim s snegom, ki ga tla-

čim v čutaro – do naslednjega oddiha se ravno stopi. Pod vršnim grebenom Planjave si za silo še potešim žejo na skalah, po katerih curlja snežnica, in ugotavljam, da včasih nekateri niso bili tako zabiti, ko so s seboj nosili drobno cevko za takšne priložnosti.

Ko se preko opasti prebijem na greben, zalučam svojega hrbtnega ljubljenca v sneg in se sprehodim do vrha. Ura je štiri popoldne in v olajšanje mi je, da je za ta dan konec vzponov ter da me čaka le še sestop do Jermanovih vrat, kamor bi moral brez skrbi priti do teme. Lagodno se prepustim sledem, ki vodijo navzdol in malo pozno ugotovim, da sem z mislimi odtaval tudi jaz, ko sem po stopinjah predhodnikov odcapljal nekam proti Srebrnemu sedlu. Prečim v desno in komaj še vlečem noge za seboj, takšne cokle se delajo na derezah. Nekajkrat mi spodnese noge, vendar se v gnilem snegu brez težav zaustavim s cepinom. Za nameček se nekajkrat s celo nogo ugrezнем v snežne luknje, ki se prav zahrbtno rade naredijo ob večjih skalah, in testiram svoje živce. Nekako predrsam še čez Rdeči kup in na Kamniškem sedlu ne morem verjeti, da

Na pobočju Jezerske Kočne

Ojstrica s Planjave

tam ni nikogar. Šele ko odprem zapah in pokukam v prazno zimsko sobo, doumem, da bom nočoj sam kraljeval v tem rajju.

Medtem ko sem premeleval dogodke minulega dne, se je senca, ki jo je vrh Planjave metal točno na sredino Brane, že pomaknila k njenemu vznožju in vsa okolica se blešči v luninem siju. V zraku je neka čarobna opojnost, vse je mirno, niti sapica ne zapiha, v dolini migetajo lučke, jaz pa se pogovarjam sam s seboj, uživam v dobri družbi in se počutim božansko. Ah, kdo bi zdaj spal, še en čaj si bom skuhal! Kje je že tisto žganje...?

Ko se mi noge v spalki prijetno ogrejejo in oči spokojno zatisnejo, se okoli kočice začnejo poditi neki huligani na motorjih in motiti moj zasluženi počitek. Že jim hočem nameniti nekaj krepkih, ko v polsnu potuhtam, da se po snegu okoli kočice pač nihče ne more izživljati na dvokolesnikih in da najbrž tukaj prav tako kot pri nas na Kalu trenirajo z motornimi sanmi. Pa se roهنenje motorjev kaj kmalu sprevrže v Beethovnovno peto simfonijo in odločno potrka na vrata. Tedaj se šele dokončno prebudim in dojamem, kaj kali nočni mir. Veter tuli okoli vogalov in pridno loputa z zunanjimi kovinskimi vrati, ki jih pred spanjem, upoštevajoč, da lahko še kdo pride, nisem zapahnil. Sedaj mi ne preostane drugega, kot da se skobacam iz spalne vreče in stvar uredim.

Zunaj je še vedno jasno in vrhovi med seboj kar tekmujejo, kdo ima v lunini svečavi pod bleščečim zvezdnatim nebom lepše pokrivalo. Vendar pa v tem mrazu nimam več takšnega posluha za nočno romantiko in jo jadno kot polh pobrišem v svoje toplo gnezdo, ki me spet zaziblje v spanje pravičnega.

KRALJIČNA POD SKUTO

Zjutraj je nebo še vedno brez oblaka, le veter, ki poče pojenjati, me prisili, da zmečem nase še tiste cunje, ki sem jih prejšnji dan nosil na hrbtu. Pod vrhom Brane si

moram nataktniti še smučarska očala, da lahko nemoteno uživam v prvih sončnih žarkih, ki grejejo bolj moralo kot pa telo. Ko sestopam, nekje zgrešim prehod čez Boštjanco in se znajdem globoko v grapi pod Kotlički. Zdi se mi, da bi bil v nekaj skokih pri Velenjski koči, vrh Turske gore pa se je odmaknil nekam visoko v kovinskomodro nebo.

Pa ne kaže drugega kot spet zagaziti v strmino. Na vzhodnem grebenu me zopet pozdravi sonce in kmalu naletim na sledi, ki vodijo z Okrešlja in mi olajšajo vzpon do vrha. Tokrat se nočem tako izsušiti kot prejšnji dan in svoj kljun namočim v vsak večji curek vode, ki polzi čez ogrete skale. Kmalu se prekobalim čez vršno past, kje mi v obraz spet butne veter in mi ne pusti v miru pokaditi niti zadnje nezlomljene cigarete iz zavojčka, ki se je v žepu mlinčil kot v pralnem stroju; očitno usoda bolje skrbi za moje zdravje kot jaz sam.

Lagoden sestop na Male Pode mi omogoča nemoteno opazovanje številnih turnih smučarjev, ki se spuščajo s Križa – gneča je tolikšna, kot bi v pobočjih Rink odseval refleksi z Velike planine. Sicer pa je to na tako lepo nedeljo tudi pričakovati, saj pravim, da ima človek greh, če v takšnem vremenu čepi doma.

Ko jo maham proti Skuti, se nenadoma pred menoj pojavi snežni jereb, ki se verjetno prav tako kot jaz sprašuje: »Kaj, vruga, pa ti iščeš tukaj?!« Tako od blizu te ptice še nisem imel priliko opazovati in v miru lahko občudujem njene elegantne linije, črno konico repa in živo rdeče obrvi, ki ji s črno obrobjenimi očmi dajejo nekakšen kraljevski videz. Približam se ji še za nekaj korakov, takrat pa je njenega potrpljenja konec in belka jo urnih korakov ucvre po pobočju navzgor ter izgine za bližnjim balvanom.

Pri bližnjih skalah spet napolnim čutaro in se zagrizem v strmino. Tokrat imam ugodnejše razmere, saj se vzpenjam v senci, pa tudi predhodniki so mi napravili prav solidne stopničke. Razmeroma hitro pridem na

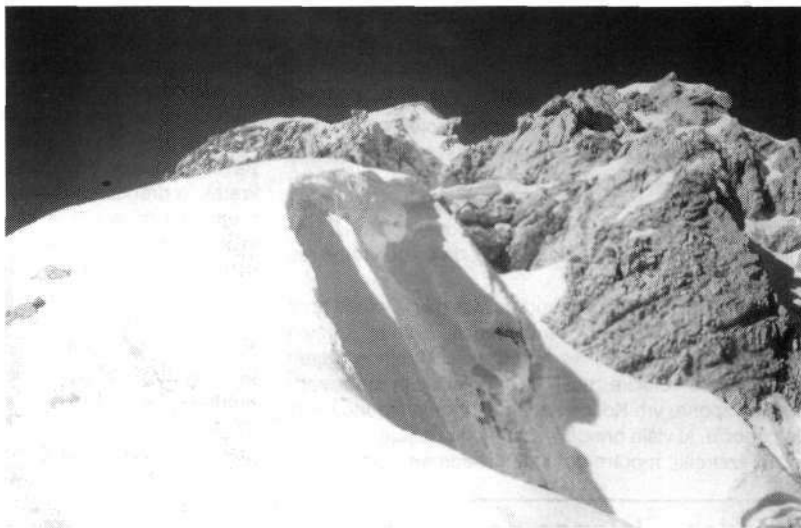
vrh in zdaj si lahko breskrbno pretegujem ude na toplim popoldanskem soncu. Veter je za silo pojenjal in nemoteno se razgledujem po prehojeni poti ter najvišjem sosеду, ki sem ga prihranil za naslednji dan. Kar nekaj časa se prepustim prijetnemu sanjarjenju in gorkota, ki jo vpijam, me čisto poleni. Le stežka se pripravim do tega, da vstanem, pobereš šila in kopita – ali bolje rečeno nahrbtnik in cepin – ter jo mahnem navzdol čez Štruco proti bivalku pod Grintovcem, ki se je že zdavnaj poslovil od sonca.

Notranjost je skromna, vendar svetla in deluje veliko bolj prijazno kot zimska soba v Kamniški koči, kjer se človek počuti kot v mrzli vinski kleti. Tudi toplo je bolj, čeprav piha veter kot za stavo. Neki Zagrebčan je v vpisno knjigo zapisal, da ga je zaradi močnega vetra strah, da ga bo odneslo v Bistrico in da bi prav prišlo kakšno pivo. Spodaj je nekdo lepo pripisal: »Drugič pa raje ostani doma!« Naglas se nasmejem pripombi in obžalujem, da je dotični verjetno nikoli ne bo prebral. Sunki vetra bivak včasih res kar stresejo, vendar se v njem počutim varno in udobno, saj sem spet sam in si skromno bivališče lahko uredim po svoje.

KATARZA NA GRINTOVČEVEM DVORU

Ker so se prejšnji večer po nebu raztezale nekakšne sumljive meglice in je zračni pritisk za spoznanje padel, sem se odločil bolj zgodaj zmetati svoje kosti iz spalne vreče. Ob štirih zjutraj me že premetava po Velikih Podih – dva koraka naprej, pa enega nazaj, pa spet enega naprej, potem enega v levo, pa v desno... Kot pijanec se v vetru opotekam proti žlebu med Malim in Velikim Grintovcem ter se zabavam z ugibanjem, v katero smer bo potisnil naslednji sunek. Kljub temu je razpoloženje enkratno.

Ob polni luni se v žvižganju vetra, zadekan kot Eskim, počasi prebijam proti vpadnici belega pasu, ki se končuje nekje zgoraj v sneždah. Rad imam takšne trenutke, ko mi družbo dela le veter, ki tuli čez vrhove in se poigrava z neznatno postavo, tavajočo kot izgubljena sredi mrzle noči po ledenem gorskem prostranstvu. Čutim ga, kako se zaganja vame, vendar mi skozi obleko, pod katero se v prijetni toploti počutim kot astronaut v skafandru, ne more do živega. Tokrat si moram tudi prvič na svojem potepanju natakni rokavice, čeprav nisem ravno

Pod vrhom Turske gore
Foto: Joco Razpotnik

Ravno zaključim fazo prehranjevanja, ko se že skoraj v mraku spustita s Skute dve postavi brez nahrbtnikov in s cepini v rokah. Ni mi čisto jasno, kaj naj bi ob tem času na tem mestu počela tako opremljena obiskovalca. V kratkem klepetu pa mi Ljubljancana pojasnita, da prihajata z Ledin in da ju je bolj tisti »še malo, pa še malo« kot pa namen prignal na vrh Skute. Ker pa zaradi nezadostne opreme nista tvegala sestopa po strmim žlebu, sta se odločila, da sestopita v Kokro in od tam pristopata do avta, ki sta ga pustila na Jezerskem. Varianta je sicer nekoliko zapletena, vendar pametna in po svoje ju kar občudujem, da sta na račun varnosti pripravljena storiti takšen ovinek. Nič kaj jima ne zavidam, ko ju gledam odhajati proti Cojzovi koči, drži pa, da bosta imela ta dan res lepo avanturo.

njihov ljubitelj. Ponavadi se spomnim nanje šele takrat, ko se mi že počeno zanohta. Spominjam se sestopa z Artesonraja v južnoameriških Andih, ko mi je v podivjanem vetru šele sredi strmine šinilo v glavo, da imam v nahrbtniku protektorje, v katerih bi lahko obudil k življenju že čisto neobčutljive prste. Še dobro, da je bil takrat Frenk toliko nad mano, da me ni slišal tuliti, ko je kri zopet začela krožiti po njih in sem jih od bolečine s prekrižanimi rokami krčevito stiskal pod pazduhama.

Zlagoma se vzpenjam po strmini, ki postane ponekod kar pokončna in ko se ob postankih z glavo naslonim na zapičen cepin, me narahlo zasipava sipek sneg, ki ga veter čez vzhodno steno pometa v žleb. Tu in tam prižgem čelno svetilko, bolj zaradi tega, da pogledam na višinomer kot pa zaradi teme, ker se je luna že skrila

za Dolgimi stenami. Ko pa sem na vrhu grape, se mi spet pokaže v vsem svojem sijaju.

Poledenelo vršno pobočje se sveti v blišču, po zraku pa sem in tja kot prikazni poplesujejo vrtinci pršiča, ki ga veter dviga s tal. Obstanem in gledam to pravilčno podobo ter se sprašujem, če je v nebesih tudi tako lepo. Nekaj časa kar sedim tam in vse stvari se zdijo tako neresnične, da se bojim, da se bom vsak čas prebudil iz lepih sanj. Spomnim se na tiste, s katerimi bi rad delil te trenutke večnosti, pa jih, žal, sedaj ni tukaj z menoj. Po drugi strani pa se mi zdi prav, da sem sam in lahko, potem ko se popolnoma prepustim intenzivnosti doživljanja, prodrem sam vase in gledam na življenje in dogodke, ki se v njem vrstijo, čisto iz drugega zornega kota. Kot bi moje bivanje sploh ne bilo moje, ampak le del bivanja vseh, ki jih imam rad, pa tudi tistih, ki jih ne poznam. Čutim bližino dragih mi ljudi in rad bi jim podaril ta občutja vznihanosti, ki me preplavljajo. Človek v življenju vse preveč jemlje in premalo daje, čeprav je ravno to tista sreča, ki večno trajajo. Bom znal spoznanja tega trenutka nositi v srcu tudi potem, ko bom odšel od tukaj in se bo naredil dan, pa naslednji in naslednji...?

Počasi se prebudim iz zamaknenosti in se podam v plis duhov proti vrhu Grintovca.

Ne vem, kakšne občutke je imel **Scopoli**, ko je daljnega leta 1759 stal na tem mestu; jaz se to jutro nikakor ne morem vživeti v njegovo kožo. Veter, ki postaja vse močnejši, čedalje bolj načtenja trdnost mojega sklepa, da sončni vzhod pričakam na najvišji točki svoje poti. Tako se zadovoljim s pogledom na bledečno luno, ki se dostojanstveno umika soncu na eni in na čudovite, ognjeno rdeče oblake, ki pripravljajo dobrodošlico žareči krogli na drugi strani. Še en dokaz več, da se bo vreme res pokvarilo.

Sestop je hiter in tudi prehod do Zgornjih Dolcev brez težav najdem, čeprav je že daleč tisto poletje, ko sem se potikal tod naokoli. Ko pod Dolško škrbino grizljam pomrznjene kolačke mūsli in si ogledujem smer zadnjega vzpona, vrh Kočne zažari v jutranjem soncu. Ker je pobočje, ki višje preide v grapo, kar posejano s kamnitimi izstrelki, moram pohiteti, preden se pod vplivom

sončnih žarkov začne kanonada. Človek kar ne more verjeti, kako lahko toplota čisto miroljubne kamenčke spremeni v strašno agresivne kotalnike, letalnike, frčalnike, žvižgalnike in treskalnike.

Vendar je strah odveč, saj me kmalu dohiti gosta megla, ki se privali iz doline in zdaj bolj, zdaj manj uspešno zakriva sonce, ki na vsak način skuša prodreti skozi njo. Čez čas me dokončno zagrne in potem se bolj po občutku in spominu vzpenjam naprej. Šele na grebenu se vidljivost zaradi silnega vetra nekoliko izboljša, tik pod vrhom pa me že oblije sončna svetloba.

Zadnjih nekaj metrov do vrha se bolj preplazim kot prelezam. Napol sedim, napol ležim na skromnem prostoru in se z obema rokama držim za cepin, ki sem ga prav do okla zasadil v sneg. Pa sem mislil, da je na Grintovcu pihalo! Kljub temu, da vse frfota in plahuta okrog mene, se počutim kot podoba Boga na oblaku iz otroških let. Vsa dolina je v morju megle, čez katero se kot ogromen plaz vali sloj nizkih oblakov, nad vsem tem pa se podijo meglice koprenastih oblakov, ki so ubrale čisto svojo smer. Nekje vmes, na majhnem prostorčku na soncu, pa jaz, sredi vsega tega dogajanja. Čeprav me hoče odpihniti, kar nekaj časa opazujem veličasten prizor, saj vem, da si ga bom bolj zapomnil kot moj fotoaparati. Kolikokrat sem že zapravil čarobnost trenutka prav z mrzličnim fotografiranjem, da ja ne bi česa izpustil in pozabil in da ne bi slučajno objektivu kaj ušlo! Obnašal sem se kot smrkavec, ki zbira sličice in je ves nesrečen, če mu v albumu katera manjka. Pri tem pa nisem opazil, da je mojemu življenju ušel trenutek – kratek, a dragocen. Sedaj se ob takih priložnostih raje prepustim doživetju in mi je fotografiranje postranska stvar – če je, v redu, če ni, pa tudi prav, saj v spominu in srcu slike ne bledijo kot na celuloidnem traku.

Ko sestopim do Dolcev, v megli komaj najdem nahrbtnik, ki sem ga pustil tamkaj. Zaradi slabe vidljivosti in tudi moje izredne sposobnosti izgubljanja se v bojazni, da ne bi zašel predaleč proti Kokri, odločim za prvo možnost prehoda v levo. Dozdeva se mi, da je megla, v katero izginja strm žleb, nekoliko svetlejša in na vrhu se res najdem sredi Grintovčeve strehe. Čeprav sem napravil brezvezen vzpon, sem vseeno vesel, da je orientacijskih težav konec, saj je pot do Cojzove kočice dobesedno razorana od številnih pohodnikov in smučarjev zadnjega vikenda. Prav zabavno je po sledeh opazovati, kako se jim je v južnem snegu udiralo in zdrsavalo – malo manj zabavno pa je po teh zamrznjenih sledih hoditi.

Je pa potem toliko bolj zanimivo hiteti po grapi od Cojzove kočice proti Kamniški Bistrici, ki je takšna, kot bi jo zbombardirali. Prav pred kratkim je po njej zgrmel ogromen podor kamenja, od katerega so nekateri kosi večji od kubičnega metra. Prav nič mi ni prijetno ob pogledu na to razdejanje in misel, da bi se lahko kakšen od teh korenjakov, ki si šele iščejo svojo stalno lokacijo, prav sedaj spomnil sestopiti v dolino. Potem si pa predstavljamte naslov v črni kroniki: »Srečno prečil Kamniške Alpe, ob sestopu pa ga je povozil balvan!«

Pa ni nič pisalo, meni pa tudi ni treba pisati zahvale sponzorjem za tisto pivo, ki sem ga za »likof« spil v gostilni Pri gamsu.

Kadar v Jelenco pogledam

VINKO HROVATIČ

*Kadar v Jelenco pogledam,
vidim, kako se meglice s Klobuka
spuščajo nižje, vse nižje; takrat se zavedam,
zima se kmalu v dolino prismuka.*

*Veter krog hiše zapiha,
prve snežinke zaplešejo v vrto,
tik mi ob oknu še smrekova veja zaniha,
rože poslednje so v vazi na prtu.*

*Kaj bom spet čakal vso zimo?
Štel bom snežinke, ki padajo v polja,
želel si v srcu, da kmalu bo mimo,
ko me obiše spet radost in volja.*

SKOZI MUHASTO, DEŽEVNO, SNEŽENO IN VETROVNO VREME NA VRH FITZ ROYA

GORE NA KONCU SVETA

BORIS STRMŠEK

Za Patagonijo sem se prvič odločil že pred leti, vendar je zaradi »višje sile« stvar padla v vodo. Tudi 1994. leta bi bilo skoraj tako, vendar se je na koncu vse srečno izteklo. Je pa bila odprava do zadnjega trenutka v zraku. S prijateljem in soplezalcem **Borisom Lorencičem** sva vso stvar načrtovala skoraj leto dni, na koncu pa mu je bolezen v družini preprečila odhod. Takrat je na srečo vskočil **Vlado Fras**, prijatelj iz sosednjega alpinističnega odseka. In tako sva 1. januarja na dunajskem letališču sedla v letalo, ki naju je poneslo na južno stran našega planeta. Na pot sva odšla zadolžena do grla, konec leta je bilo težko najti sponzorje, pa tudi Zvezi nisva bila zanimiva. Toda ta odprava mi ni ostala v spominu samo po dolgovi. Čeprav sem nekaj mesecev po vrnitvi odšel še na drugo odpravo, takrat me je pot zanesla v Nepal, se je Patagonija globoko zasidrala v mojih spominih.

V Buenos Airesu naju je sprejela družina **Rezelj**, ki so vmesna postaja za skoraj vse plezalne odprave. Brez njih si je zelo težko zamisliti bivanje v Argentini in verjetno jim nikoli ne bomo uspeli povrniti vsega, kar storijo za nas. **Lojze** in **Marinka Rezelj** že dolga leta sprejemata pod svojo streho plezalce, katerih cilj so gore v tem delu sveta. Pravzaprav bi se brez pomoči argentinskih Slovencev v Buenos Airesu, ki je s skoraj 4000 kvadratnimi kilometri peto največje mesto na svetu, preprosto izgubili. Tam živi približno 12 milijonov ljudi, kar je tretjina vseh prebivalcev Argentine. Za primerjavo: Patagonija meri 800.000 kvadratnih kilometrov in šteje okoli 200.000 prebivalcev.

POT POD GORO

Po nekaj dneh bivanja v glavnem mestu sva odletela naprej do Rio Gallegosa daleč na jugu, od tam pa z avtobusom do mesta Calafate ob jezeru Argentina, ki je izhodišče za številne trekinge in odprave v tem delu Patagonije oziroma v narodnem parku Los Glaciares. Park slovi po številnih jezerih, ledenikih, rekah in predvsem po fantastičnih granitnih gorah. Fitz Roy (3405 m) in Cerro Torre (3128 m) sta med najbolj znanimi vrhovi na svetu, poleg njiju pa je tam seveda še veliko drugih privlačnih ciljev. Ker so slovenski plezalci do sedaj preplezali vrsto novih, ekstremno težkih smeri, smo Slovenci tukaj dokaj znani in priljubljeni.

V Calafatih sva srečala rojaka. **Janko Gorše**, ki sicer živi v Buenos Airesu, med glavno sezono dela v Patagoniji kot gorski vodnik. Dal nama je nekaj koristnih nasvetov in podatkov, pozneje pa naju je obiskal tudi v baznem taboru, in to prav tisti dan, ko sva prvič odhajala na goro. Če se bo kdo mudil v teh krajih, mora v trekinskih agencijah samo povprašati zanj, tam ga vsi poznajo.

Vlado Fras med sestopom na ledeniku Piedras Blancas, zادا vzhodna stena Fitz Roya, levo jugovzhodni raz.

Iz Calafatov je še nekaj ur vožnje do vasi Chalten, kjer se za plezalce konča cesta in prične pešačenje. Vsa oprema in hrana se preseli na konjske hrbte, ki jo prenesejo do dve uri oddaljenega baznega tabora. Najino opremo je spravil do baze gaučo **Gerra**, ki ga naši plezalci že dobro poznajo. Sicer pa je tudi njegova žena potomka Slovencev. Bazna tabora sta dva, Bridwell Camp pod Cerro Torrejem in Rio Blanco Camp pod Fitz Royem. Je še nekaj drugih, vendar za plezalce niso toliko zanimivi, še posebno, ker so polni trekerjev in nikoli ne veš, kdo se ti potika okoli šotora. Pravzaprav pa je le Rio Blanco čisto plezalska baza; tam je neplezalcem celo prepovedano bivanje in to kontrolirajo tudi ljudje iz uprave nacionalnega parka. Po mojem mnenju je to zelo dobra poteza, saj je drugače lahko vsa raznovrstna in pisana oprema privlačna tudi za kakšne zmikavce.

Najini načrti so bili zelo široko zastavljeni: najprej Fitz Roy, nato Cerro Torre, potem pa še na nekaj drugih vrhov. Sedaj, ko sem spoznal Patagonijo in tamkajšnje razmere, predvsem vreme, se mi zdi to zelo smešno. 77

Fitz Roy (3405 m) in Aguja Poincenot (levo), vmes je Italijanska škrbina. Argentinsko-francoska smer poteka po levem razu, desno je velika zajeda, kjer so slovenski plezalci Franček Knez, Silvo Karo in Janez Jeglič leta 1983 preplezali novo smer.

Pet tednov sva preživela pod Fitz Royem in v tem času se je nabralo le za teden dni vremena, primerne za plezanje. Če bi bila bolj izkušena, bi lahko uspela že v prvem poizkusu, saj je bilo kar tri dni lepega vremena. Izgubljala sva čas z bivakiranjem in počivanjem ter na koncu morala zbežati nazaj v bazo. Sicer pa v teh treh dneh ni uspela nobena naveza.

KAKO SE LOTITI GORE

Pravzaprav ni težava samo slabo vreme; ljudje tukaj enostavno ne vedo, kako bi se lotili gore. Ker je dolg dostop, od baze do vrha 2700 višinskih metrov, večina enkrat ali dvakrat bivakira. Vreme pa ne čaka. Baza je na višini 750 metrov in prva primerna postaja je Paso Superior, sedlo, ki je prehod z ledenika »de Los 3« na ledenik »Piedras Blancas«, ki se prične pod vzhodno steno Fitz Roya. Sedlo je na višini 1900 metrov in večina plezalcev tukaj pušča opremo, da ni potrebno vsega ponovno tvoriti iz baze. Čas vzpona do sedla je zelo različen. Za prvi vzpon sva potrebovala več kot šest ur, na koncu so bile dovolj tri.

Naslednja etapa nas privede čez ledenik do začetka kuloarja, ki vodi do Italijanske škrbine – Brecha de Los Italianos. Tam se prične ledna plezarija, ki pa nikakor ni zanemarljivo lahka, kakor sva dobila podatke in kot govorijo ljudje po bazi (vendar samo do prvega vzpona). Dvakrat do trikrat doseže naklonina ledu vertikalno, odvisno pač od razmer, lahko pa te pričaka tudi kakšen ledni previs, kar se mi je zgodilo pri zadnjem vzponu. To je predvsem v spodnjem delu kuloarja, višje sledi kombinirano plezanje. Prvič sva (podnevi) s sedla do vrha škrbine (približno 2600 m) potrebovala sedem ur, nazadnje pa le tri, in to ponoči. In od tam je do Francoskega sedla pod jugovzhodnim razom Fitz Roya še kakšne pol ure kombiniranega plezanja.

Tukaj pa se pravzaprav prične zares. V jugovzhodnem

razu, ki je zadnje čase zelo popularna. Levo se lahko pod južno steno odpravimo tudi do jugozahodnega raza, kjer poteka znana Ameriška oziroma Kalifornijska smer. Ta je bila tudi najin prvotni cilj, nakar sva se presusmerila v Argentinsko. Težava v Kalifornijski smeri je ledna prečnica, ki jo preplezamo do pričetka raza. V primeru slabega vremena je lahko povratek po njej zelo nevaren. Pa še čas nam jemlje. Argentinska smer je sicer težja, vendar je dostop in sestop ugodnejši.

Prvi poskus v Kalifornijski se je končal štiri raztežaje nad ledno prečnico, nato sva zbežala v zavetje baznega tabora. Goro je zajelo slabo vreme. Naslednjič sva prišla samo do Italijanske škrbine, kjer sva bivakirala brez spalnih vreč, naslednje jutro pa so vse naveze spet uprizorile dirko navzdol. In nato je bilo vreme primerno samo za počivanje. Veter, dež in slaba volja sta nas vse bolj silila k razmišljanju o odhodu. Nekateri so res odšli. Tu in tam smo se srečali z drugo našo ekipo, ki je naskakovala južno steno Cerro Torreja. Janez, Marko, Miha in Andreja so se prav tako držali bolj nižin. Vili so mi nekaj dobre volje in optimizma, tako da sem iz bližnjih načrtov črtal odhod. In prav je bilo tako. Za svoj končni uspeh se moram na koncu koncev zahvaliti tudi njim.

VRNITEV TIK IZPOD VRHA

Nebo brez oblaka je sila redko patagonsko darilo, a končno smo ga bili deležni tudi vsi čakajoči v bazi. Težava je bila le ena – navzgor se je zapodilo preveč plezalcev naenkrat. V Argentinski smeri se nas je gnetlo kar 13. Rezultat je bil čakanje in izgubljanje dragocene časa na varovališčih. Ta dan je dosegla vrh avstrijska naveza, ostali smo bivakirali v steni. Vso noč sem presedel na ozki policički za polovico zadnjice in tiščal noge v pripet nahrbtnik ter se obešal na vrvice in vponke, ko sem tu in tam zadremal. Vlado je bil nekaj metrov stran pripet na kline in sključen pod majhnim previ-

som. Nad menoj so bingljale noge japonskega plezalca.

Naslednji dan nas je pozdravil veter, ki je prinesel tudi sodro. Skozi ledene zavese smo se spustili nazaj navzdol in se opotekali čez ledenike proti bazi. Vlado je dokončno obupal; ni imel več želje za ponovni poskus. Tukajšnji vzponi ti ne poberejo samo fizične moči, precej ti zdelajo tudi psiho, ki je že tako načeta zaradi dolgotrajnega čakanja. Tako smo se nato v bazi zbrali trije, ki smo zaradi takšnih ali drugačnih razlogov ostali brez soplezalcev. Američan Greg je prišel z dvema plezalcema iz Čila, ki nista hotela več navzgor, njegov rojak Stephen je ostal sam, ko si je njegov prijatelj Forest polil nogo s kropom.

Že naslednji dan smo spet grizli navzgor, tokrat samo mi trije. Izbrali smo si nov način vzpona, brez bivakov, in s tem so bili nahrbtniki lažji. Zvečer smo odšli iz baze, tema nas je zagnila nekje pod Paso Superior. Tam smo se ustavili samo toliko, da smo na kuhaniku stopili nekaj snega in si napolnili čutare. Nato smo jo ubrali kar naprej čez ledenik do kuloarja. V soju svetilk smo priplezali čez sneg, led in skalo do škrbine. Kratek predah in nato še kakšno uro na Francosko sedlo – in bili smo pod smerjo.

Ko smo vstopili v ta glavni del, se je pričel dan. Na žalost je bilo nebo prekrito z meglicami. Brez sonca je bilo hladno, v smeri je bil led, ki se ne bo stopil. Kljub temu smo napredovali. Največ težav smo imeli v lažjih raztezajih, predvsem zaradi požleda.

Ves dan smo se počasi pomikali navzgor. Ob sedmih zvečer smo bili dva raztezaja pod robom stene. Od tam so do vrha le še zasnežena pobočja srednjih naklonin. Srca so že utripala hitreje, bili smo zelo blizu uspeha. Toda očitno še ni bil pravi čas. Skoraj v trenutku smo bili sredi orkanskega vetra, ki nam ni pustil dihati. Ledeni drobcji so rezali v kožo, sploh nismo vedeli, ali sneži ali pa le veter nosi sneg in led. Ni nam preostalo drugega, kot da se spustimo navzdol. Veter nam je zapletal vrvi, zasipaval nas je sneg in mraz nas je hromil. Zdelo se nam je, da smo sredi pekla, le da je ogenj zamenjal led. Najprej smo se izgubili v steni, nato so se vrvi zatankile in smo vsi trije čepeli na ozki nagnjeni polici ter držali en konec, drugega je nosil veter sem ter tja daleč stran od nas. Greg je že hotel požamariti navzgor. »Dobro držita vrvi! Če padem, vama bo vsaj vrvi ostala!« Čprav je bila situacija res kritična, nisem mogel sprejeti takšne žrtve. Še enkrat smo potegnili z vsemi močmi, se obesili na vrvi z vso težo in sploh nismo verjeli, ko nam je uspelo.

Toda ni bilo časa za veselje. Počasi smo drseli čez steno proti ledeniku. Včasih smo kar stoje spali, medtem ko smo čakali drug drugega. Zgodilo se mi je celo, da sem zadremal med spuščanjem po vrvi in me je predramil mehke pristaneke spodaj pri Gregu in Stephenu.

Svitilo se je, ko smo sedeli spodaj na ledeniku in kar težko verjeli, da nas je gora spustila iz svojega objema. Na Paso Superior smo srečali brazilski plezalca. Talila sta nam vodo in delala napitke ter nas nahranila z vsemi mogočimi dobrotami. Pobrli smo vso opremo. Ra-

zočarani in utrujeni, toda srečni, da smo živi, smo prikolovratili v bazo. Tam so bili vsi prepričani, da smo bili na vrhu. Ves dan so nas opazovali z daljnogledom, le proti večeru nas je zakrila megla. Popadali smo v spalne vreče in šele naslednji dan popoldne pričeli kazati znake življenja.

In nato smo jo odkurili navzdol v vas. Na zrezke in pivo. Pravzaprav je bilo to moje slovo. Čas se izteka in z Vladom morava domov. Greg in Stephen sta zvečer odšla nazaj v bazo, jaz sem ostal in z Argentinci nakladal še dolgo v noč. Počutil sem se zares utrujenega.

POGLED NA NESKONČNI HIELO CONTINENTAL

Zjutraj nisem verjel svojim očem. Nebo je bilo brez oblačka, sonce je nažigalo. Tekel sem v bazo, kjer me je Greg že čakal. Tokrat greva brez Stephena. Preutrujen je in čuti, da ni dovolj sposoben za takšno plezarijo. Mlad je še, dvajset let mu je komaj. Pred dvema letoma je bil na Ama Dablamu v Himalaji. Pravi, da so vzponi v Himalaji sicer zahtevni, toda ta Patagonija uniči človeka. Bilo nama je prav, tako bova precej hitrejša.

Ameriško-slovenska naveza na vrhu Fitz Roya

Foto: Miyazaki Motohiko

Nekaj navez je že odšlo navzgor. Ob osmih zvečer sva krenila tudi midva. Nahrtniki so bili napol prazni. Brez opreme za bivakiranje, brez hrane, le nekaj čokoladic in lonček Dulche di Leche – mlečne kreme. Plezalo opremo sva zreducirala na minimum. Tokrat sva vedela, da nama bo uspelo.

Po treh urah sva na Paso Superior dohitela ostale. Le kratek postanek in odšla sva naprej. Ledenik je bil trd, le sledovi derez so ostajali za nama. Kuloar do Škrbine je bil tokrat težji. Nad vstopom je bil leden previs. Napol po zraku sem pripravil čez. Spodnjih nekaj raztezajev sva se varovala, nato sva plezala kar oba. Ostali plezalci so bili nekje za nama, le Japonec **Miyazaki Motohiko**, ki je soliral, naju je prehitel. Poznala sva že vsak meter smeri. Svetilke so nama kazale pot navzgor. Na Škrbini se nisva ustavljala. Ko se je svitalo, sva bila pod tanko počjo, kjer se prične Argentinska smer. Ledu ni bilo dosti, včerajšnje sonce je očistilo steno. Sedaj so naju prvi sončni žarki pozdravili na vrhu prvega raztezaja. Tam sva srečala Japonca, čakal je na sonce in to-

Fitz Roy in okoliški vrhovi
Foto: Boris Strmšek

ploto. Vsi trije smo se nato podili navzgor. Nekaj raztežajev so se nam zapletale vrvi, dokler ga v enem od lednih raztežajev nisva dokončno pustila zadaj. Saj je bil v redu fant, toda »štrikanje« v patagonskih stenah ni priporočljivo. Ostali so bili daleč spodaj.

Plezanje je bilo pravi užitek. Sonce je zagrelo skalo, ki je tukaj zares dobre kvalitete. Tudi led v smeri je bil dober. Greg je kot prvi plezal večino skalnih raztežajev, jaz sem vodil v lednih in kombiniranih delih smeri. Vedno boljši razgled sva imela. Po počeh in zajedah sva kar hitro napredovala navzgor, čeprav ni v smeri skoraj nobenega varovanja razen sumljivih vrvic na varovaliških. Stena je pravi raj za plezanje s frendi in zatiči. Sicer pa klina tako nisva imela nobenega.

Ob dveh popoldne sva bila tam, kjer smo bili zadnji obrnili. Neroden raztežaj okoli raza, kjer je Greg plezal s plezalniki po ledu – in ostalo je le še malo do roba stene. Z rokami v zaledeneli počni in konicami derez na skoraj gladki plošči sem se prebil do roba. Nato je bil do vrha samo še led. Malo sva čarala, ker so ostale Gregove dereze pod steno, toda ob šestih sva končno pogledala na drugo stran na neskončni Hielo Continental.

Škrlatica

SLAVICA ŠTIRN

*Pozdravljam te –
lepota,
Škrlatica.
Kako mamiš
v opravi večerni –
škrlatni.
Ni mar ti za
snubce v bližini.
Sonce odsevaš.*

*Zvečer te v igri
veter objame,
ovije v
kosme meglene,
skrije
prepadne stene.*

Nisva bila sama, z nama so bili številni prijatelji, znanci, najini domači... Žal mi je bilo, da ni tukaj Lorija, ki je moral ostati doma, pa Vlada, ki je nekje spodaj v bazi. Želel bi, da vidijo ta prekrasen razgled, to divjo lepoto, v katero sva zrla z Gregom.

Sicer pa se nama je zdelo najbolj neverjetno to, da sva se tako čisto naključno našla tukaj na koncu sveta. Spoznala sva se točno pred desetimi dnevi, ko je prišel v bazo s tremi argentinskimi Slovenci, ki so bili tukaj na dopustu. Nato je spoznal še več Slovencev. In z enim celo splezal na vrh te granitne gore, ki je cilj mnogih, a le redki uspejo. Takšna naključja so pač del našega kratkega življenja.

LETOS GREMO SPET TJA DOL

Sedela sva in zrla naokoli. Na robu stene se je pojavil tudi Motohiko. Počakala sva, da pride na vrh, nato bomo skupaj sestopili. Splačalo se je počakati. Še nikoli nisem videl tako srečnega človeka. Mislim sem, da bo kar umrl od veselja. Motohiko je bil deveti, ki je v tej sezoni stopil na vrh Fitz Roya. Takrat še nismo vedeli, da smo tudi zadnji v tej sezoni.

Toda vse lepo se enkrat konča in treba je bilo navzdol. Za nami je ostal v večernem soncu obsijan vrh. Spuščali smo se proti belim ledenikom, proti neštetim jezerom, patagonskemu pragozdu, bistrim rekam...

Prišel je čas slovesa od novih prijateljev in prelepih gorá, na katere smo zrla dolge tedne. Bilo nam je težko, saj smo v tem času doživeli veliko lepega. V mislih sem še vedno imel prizore z vrha, ko je Fitz Roy postajal vedno manjši in so ga počasi zakrivali oblaki prahu za vozilom, s katerim se je pričela pot proti domu. Nekje v notranjosti pa se je že pojavila nova želja.

Konec leta 1998 se odpravljamo v Patagonijo trije člani AO APD Kozjak: **Boris Lorenčič**, **Armand Polegek** in **Boris Strmšek**. Naš cilj je preplezati novo smer v južni steni Fitz Roya. Smer bi naj vodila z ledenika Torre z višine okoli 1500 metrov čez kombinirano steno do ledne prečnice pod vršno steno Fitz Roya in čez osrednji, še nepreplezani, monolitni del južne stene proti vrhu. Izkušnje, pridobljene leta 1994, nam bodo zagotovo veliko koristile pri uresničevanju našega cilja.

NEPREGLEDNA BELA PROSTRANSTVA VISOKIH TUR

ANKOGEL

ANDREJ PRIMC

Ko sem zbiral zadnje informacije o načrtovanem turnem smuku z Ankogla, sem izbrskal še dva podatka. Prvega sem bil vesel: koča Hannoverhaus ima zimsko sobo, ki je stalno odprta. Drugi ni bil razveseljiv: žičnica, ki sicer vozi do višine 2630 metrov, ta teden zaradi vetra ne obratuje. To bi torej pomenilo, da se udoben turni smuk, ki se ga sicer da izvesti v polovici dneva, spremeni v tistega »tapravega«, ko je za začetek treba premagati 1800 metrov višinske razlike. **Janez Anderle**, s katerim sva nameravala to turo opraviti, je brez pomisleka dejal, da greva in da zaradi neke žičnice nima smisla spreminjati načrtov.

Tako sva tistega aprilskega dne prispela do izhodišča blizu avstrijskega mesteca Mallnitz. Tam je bilo kljub smučišču, ki se razprostira na više ležečih pobočjih, vse nenavadno mirno in osamljeno. Pred nekaj dnevi je sneg pobelil pobočja skoraj do nižin.

Ko sva se pripravljala na odhod, mi je bilo sprva všeč, kako dobro mi je uspelo zložiti nahrbtnik. Zamislil sem se šele, ko sem ga, opremljenega s smučmi in smučarskimi čevlji, skušal dvigniti: tole omaro naj bi torej v naslednjih štirih urah odnesel 1500 metrov višje?

Ker sva bila glede na najine načrte poldrugo uro v zamudi, sva se hitro podala na pot. Sprva je vodila še po suhem, nato so se kmalu začele prve krpe snega. To je prineslo prvo olajšanje, saj je hoja s smučmi na nogah pomenila kakih osem kilogramov lažji nahrbtnik. Da bi bil nahrbtnik še lažji, sem kar hitro popil tudi velik del pijače, ki sem jo imel s seboj. To sem pozneje še kako obžaloval.

Po približno poldrugi uri hoje sva prišla do vmesne postaje gondolske žičnice. To je ogromna, siva in grda železobetonska zgradba, ki kraljuje na neizrazitem grebenu. V njeni bližini je komaj opaziti prijazno, z lesom obloženo kočjo *Hochalmblick*, ki ima sicer status gostišča. Ker sva videla, da so vrata odprta, sva vstopila. Uradno je sicer zaprto, a kak čaj se bo že dalo dobiti, sva si dejala; pa tudi ne bi škodilo, da bi se s kom posvetovala, kakšne so trenutne razmere v gorah.

KO SVA SE TURI SKORAJ ODPOVEDALA

Ko naju je gospa srednjih let videla, je le zmajevala z glavo: »Ja, kam pa vidva? Gori je toooliko novega snega! Prav v zadnjih dneh je zapadel. Pet ali šest metrov ga je zagotovo... Počakajta, bom vprašala,« je še dejala, ko nama je postregla čaj in pivo.

Prišel je oskrbnik, s katerim smo se že bolj »objektivno« pogovarjali. Tudi on je rekel, da je zapadlo več kot meter novega snega in da teptalnimi strojem se ni uspelo priti do zgornje postaje žičnice. To, da se nameravava povzpeti na vrh Ankogla in potem še smučati na drugo stran gore, torej na Salzburško, sva komaj upala

glasno povedati. Seveda nama je načrt odločno odsve-toval. Njegova opozorila sva vzela resno; ker pa je bilo do noči še dve uri časa, smo se domenili, da greva kljub vsemu pogledat, kako je zgoraj. Če bi ne mogla več naprej, bi se s smučmi lahko hitro spustila do te kočje in prenočila.

Višje sva se vzpenjala, bolj normalne in ugodne so bile videti snežne razmere. Snega je morda res zapadlo pol metra, a je veter že opravil svoje in ga lepo stisnil, tako da se s smučmi ni niti malo prediralo. V dveh urah in pol sva že v temi prišla do kočje Hannoverhaus (2722 m). Janez je bil seveda hitrejši; ko sem tudi jaz vstopil v skromno zimsko sobo, je v gašperčku že prijetno prasketalo. Če bi bilo kaj posode, bi si lahko celo pripravila kakšno pijačo; tako pa sva bila odvisna le od tega, kar sva prinesla s seboj. Le jajc v bivaku ni manjkalo: kakih štirideset lepo zloženih kokošjih jajc rjave barve. To bi se sedajle prilegle palačinke!

Zjutraj je vreme sprva kazalo bolj slabo; toda močan severnik je obetal, da bo oblake odnesel s seboj. Vzela sva si dovolj časa za zajtrk in pospravljanje; ko sva bila ob osmih končno pripravljena na nadaljevanje poti, je bilo nebo že skoraj povsem jasno.

Če bi natančneje pogledal na zemljevid, bi videl, da se je pri vzponu na Ankogel potrebno najprej spustiti kakih dvesto metrov. A midva sva se raje ravnala po svoji hribovski logiki in skušala kar nekako vodoravno prečiti pobočja, ki vodijo v zeleno smer. Zato sva se po dobri uri hoje znašla na robu velikega skalnega skoka. Nič ni pomagalo, snela sva kože s smuči in odvijugala daleč nazaj in navzdol, kjer sva celo naletela na pot, ki vodi preko prostranih pobočij. Izgubila sva debelo uro časa in dobršno mero moči, ki mi je je pozneje primanjkovalo. Na sedlu pod vršnim delom Ankogla nama je v obraz butnil močan veter. Radeckscharte (2874 m), kamor sva pravkar prispela, je kot nekakšen vetrovnik; tu se zbirajo vsi vetrovi iz *Anlaufske doline*, ko prodirajo proti jugovzhodu.

RAZSTAVA TEMNIH, OSTRIH GREBENOV

Zdaj je bil res že skrajni čas, da sva si navezala dereze. Smučmi sva odnesla na Mali Ankogel (3097 m), kjer sva jih z veseljem zapčila v sneg. Janez mi je spet ušel daleč naprej proti vrhu; je pač bolj pri močeh. Zadnji vzpon po južnem grebenu je sprva izgledal strm in izpostavljen, vendar je bil zame (tudi zato, ker je Janez že naredil stopinje) ob naraščajočem razgledu pravi užitek. Vidljivost sicer ni bila idealna, a v daljavi sva vendarle lahko videla stare znance Jalovec, Mangart in Triglav, pa še kakega drugega bi se dalo razločiti. Sicer pa se kaže že znana slika s prejšnjih potepanj po Visokih Turah: nepregledna množica temnih zašiljenih vrhov, ki so si precej podobni in so med seboj povezani z dolgi-mi, ostrimi grebeni.

Spust proti severozahodu v Anlaufstal, ki je pred nama, je ravno prav strm in zelo pregleden. Le pravih dimenzij si človek ne more predstavljati, ko gleda v dolino z višine 3097 metrov, kjer sva si pripelala smučič. Sneg je bil sprva stisnjen in sprijet pršič, tako da je bila smuka res užitek. V nižjih predelih pa snegu ni bilo več tako brezskrbno zaupati, ker je občasno popustil. Na prisojnih pobočjih bi v nižjih predelih lahko prišlo do proženja plazov, zato sva se takim predelom izogibala.

Beli opojnosti in sili težnosti sem se predal na poseben način: z rokama v žepih sem vozil daleč v levo in desno in pri tem šele dobival predstavo o tem, kako obsežni so ta dolina in njena pobočja. In kakšna višinska razlika! Zanimivo: če pogledam nazaj gor, sploh ni videti daleč, čeprav sva že presmučala več kot 1400 metrov višine.

SLAP, VENDAR SAMO DO POLOVICE

Po dnu doline je bil sneg moker in težak; na srečo sva kmalu naletela na pot, ki naju je vodila naprej. V dolino zlasti s prisojnih pobočij padajo mogočni slapovi. Eden od njih je bil še posebno zanimiv. Čez previsno, kakih 60 metrov visoko skalno stopnjo pada mogočen curek

vode. Zdelo se mi je skoraj neverjetno: veter je na sredini slapa vodo dobesedno odnašal in tako so velike vodne mase navidezno izginjale v zraku. Medtem ko sem pripravljaval fotoaparata, pa je nenadoma zabobnelo in na istem mestu je čez steno v ozkem curku pridrvel mogočen snežni plaz. Prizor je trajal nekaj minut; prav iz neposredne bližine, a vendarle še varne razdalje sva imela priložnost opazovati, kako je na dnu doline ob mogočnem bobnenju nastajal velik kup snega.

Še dobre pol ure hoje in pred nama je bil malce nenavaden zaključek turnega smuka: železniška postaja in voznja z vlakom skozi tunel. Na postaji Böckstein sva vso svojo opremo in utrujene ude vkrcala na vlak in se skozi 8551 metrov dolg predor Turske železnice pripeljala do včerajšnjega izhodišča najine ture.

Ko sva lahko vso pozornost posvetila »radlerju« v bifaju železniške postaje v Mallnitzu, se nama je ob pogledu na pobočja, kjer sva se včeraj vzpenjala, kar samo smejalo. Najino turo nama je uspelo izvesti v celoti, čeprav je bilo v gorah »tooliko novega snega...«

Opomba: Turni smuk z Ankogla v Visokih Turah sva dne 11. in 12. aprila 1997 opravila **Janez Anderle** in **Andrej Primc**.

NA PLANINI JADRAJO SPOMINI NA ŠIROKO RAZPROSTRTIH KRILIH

DOŽIVETJA, UJETA V DEŽNIH KAPLJAH

DAMJAN SLABE

*»Kdor ve, zakaj živi, lahko prenaša vsakršen kako.«
Nietzsche*

Sedim na pragu. Judita se v stanu ubada s posodo, Maja in Jan spita. Maja zgoraj na ležišču pod streho, Jan v izbi. Zdelalo ju je letanje po planini. Po skodlah ropota. Dež igra znano pomirjajočo melodijo, ko še sam ne veš, kdaj postanejo veke težke.

Opazujem dežne kaplje. Tiste, ki padajo s skodel napušča na trhla tla pred stanom in škropijo naokoli. Prav težke so. Z vsakim pljuskom se jamica v jarku poveča. Neopazno, pa vendarle vsakič odnese tudi delček prsti. Že pravi jarek jim je uspelo narediti. V zastrugah skodel na strehi se jih več zlije v eno samo veliko. Ko površinska napetost ne vzdrži teže, čofne. Ena sama res ne bi pomenila prav dosti, tako pa...

Kot v transu sem. Ne štejem jih. Padajo in škropijo. Zdi se, da so različnih velikosti in tisti krhek trenutek v zraku so kot mali biseri. Še tako napet film me ne more obdržati toliko časa v skoraj negibnem položaju. Morda le še tedaj zdržim in toliko časa, ko gledam potok, ki teče preko kamnov in tolmun, ali slap, ki drsi preko roba, ali prasetajoč ogenj na ognjišču. Tudi veter in krošnjah dreves me včasih tako prevzame, da pozabim nase in na to, kje sem. Da pustim mislim na široko razprostrtih krilih jadrati od doživetja do doživetja...

... da se zalotim, ko ves izsušen opazujem sončni zahod na vrhu Planjave po preplezani smeri in Mireto-

vo silhueto s čelado na glavi in vponkami za pasom. Prizor, ki ostane na diapozitivu in v srcu hkrati. Da se znajdem v steni, ko se naprezam, da bi pridobili tiste metre višine v previsni smeri Kaške gore, ki bi bili dovolj, da bi s Taskom preplezala najtežje mesto, pa si nočem priznati, da ne bo šlo. In ko kopljem luknjo v sneg za bivak nekje nad Komno, ki bo nama z Marčem ponudil dovolj udobja v zimski noči ter bova poizkušala še naslednji dan priti na vrh Krna, če se bodo le megle razkadile. Da lahko tipam za oprimkom v izstopu iz kamina nekje nad Vršičem in se mi pri tem v dlaneh naberejo potne kaplje. Pa trepetam, ko se že naslednji trenutek odrinem s smučmi v zavoj in upam, da me bodo robniki obdržali na strmini v grapi nad Zelenico. Da bo led v Lušovem grabnu zdržal, čeprav pri vsakem zamahu votlo zadoni. Že spodaj sem ledni vijak nekam lahko zavil. Da podoživim tisti božanski pogled, začinjem z občutkom uspeha, ko strmimo po preplezani prvenstveni smeri z roba Skednovca preko Mišelj vrha proti Triglavu. Da vedno znova stremim za novimi izzivi...

Čeprav »mi tega res ne bi bilo treba«, kot se včasih najde kakšen moder svetovalec, eden od tistih, ki tako radi pomahajo z odgovornostjo in začnejo vprašanje z odbijajočim in policijskim »zakaj«. Vse preveč je teh »zakajev« in premalo odgovorov, ki bi vsaj približno zadovoljili vprašanje. Ker je težko razumeti, da se boš, ko se ženeš naprej, ko čakaš, kljubuješ, zahte-

vaš od sebe, in tudi, ko se odpoveduješ in obračaš: v počeh in previsih, na grebenih, v strmih grapah, na zaledenelih pobočjih in v slapovih. Ko iščeš izzive tam, kjer so police rezervirane za gamse, kjer v skalni razpoki zraste kvečjemu šop trave. Kjer se ob stebrih spreletavajo kavke. Kjer kamen dolgo pada v globino, preden zadane ob gruč. Kjer so zime dolge in poletja kratka...

Težko je razumeti, da preprosto potrebuješ to napetost med željo, ki se rodi ob pogledu na fotografijo, ob prebranem opisu smeri v vodničku, ob srečanju s prijateljem in steno, ki čaka, da se preizkusiš, do kod sežeš... Da potrebuješ napetost tudi potem, pa čeprav si bil še včeraj prepričan, da boš dal zdaj vendarle nekaj časa mir... Da si ne izbiraš najlažjih poti. Da te je strah. Da te prav ta napetost gradi in žene naprej. Da si med vsemi možnostmi izbral prav to in ti ni žal. Da je lahko to tvoj, ampak samo tvoj smisel. Da ti je ta napetost vir preživetja v času množičnega konformizma, potrošniške miselnosti in pehanja za uspehom.

Prav potruditi se moram, ko dvignem pogled. Tam, kjer se planina preko roba prevesi v strmino, ki pada v globel, se je v bukve ujela megla. Rebra na Tošcu pa ji še kar kljubujejo. Morda se bo pa le zjasnilo. V zraku je vlaga. »Ko se bo zvedrilo, skočim po gobe,« se zalotim pri razmišljanju. Toda še vedno dežuje in to škropljenje dežnih kapelj...

* * *

Ni še dolgo tega. V Bohinju, v petek popoldne je bilo. Ura hoje v hrib je bila pred nami. Tabor... Prostovoljci iz Kopra, Ljubljane, Škofje Loke. Aleš ima namesto nahrbtnika ogromno potovalko. Natalija nosi v roki kovček z zelenim pokrovom in rdečim dnom, beauty box. Večerji se, svetilki imava samo z Gašperjem. Le zakaj sem pripravil zloženko z vsemi potrebnimi navodili, ko jih očitno ni nihče prebral! Obupan sem. Nobenega »filinga«. Le kakšno »poleno« me bo še doletelo? Pa prileti še tisti hip, od Ane. In to ne v golen, ampak naravnost v želodec. Pritiska na stene, tišči v prepono, sili v dvanajstnik. Ena od trsk me zbode v desno ledvico... Komaj četr ure hoje – pa že prvi počitek. Naj bo, tudi malica! Da nas bo ujela noč, se ni bati. Nas je že. Nekako prilezemo do koč. Nimam volje, da bi stvari zastavil po načrtu. Še malo prej sem imel željo, da jim pokažem košček narave, ki mi je še posebno drag. Da jih navdušim za doživljanje lepega. Da jim morda predstavim celó neko obliko zdravega načina življenja. Povem nekaj o opremi, predstavim kakšno izkušnjo. Naenkrat ne vidim nobenega smisla več. Prepustim se dogajanju. Aleš, prostovoljec s potovalko, začne brati Tibetanske zgodbe. Poslušamo kot otroci. Pripravi vzdušje, da tudi Natalija spontano izpelje delavnico. Uglasimo se. Preživimo tri čudovite jesenske dneve.

»Ti, daj, skoči po malo polen,« me zdrami Juditin glas.

»Oh, ta presneta polena,« si mislim.

»Ja, kuj«, odgovorim in pazim, da ne bi zbudil otroka. Težko si je pri dveh kempeljih utrgati zase takole razkošje časa. Ampak, ta »ja, kuj« v tem trenutku pomeni »bom šel, ampak malo me še pusti takole...«

* * *

Ko še nisem hodil v šolo, sem večkrat delal družbo sosed, **Mivškovi Franci** ali pa kar Mivškovi teti, kot sem ji rekel, čeprav mi ni bila prava teta. Zdaj je več let pokojna. Z Marjanom sva bila ravno v Paklenici, ko je umrla. Konec novembra je bilo. Vrnil sem se domov, pa je bila že pokopana pri svetem Martinu na Zaplani. Tam, od koder se z enega mesta vidita Nanos in Triglav. Nazadnje je sva se srečala v Ljubljani. Obiskal sem jo v bolnišnici. »Le prid še kaj,« mi je rekla na dvorišču Šljamerjeve. Pa nisem. To je bilo najino slovo. Tako preprosto in prehitro se je zgodilo, da še po več letih težko razumem.

Ko sem bil star približno pet let, me je na enem od mojih obiskov v tisti svoji bajti prosila: »Daj, skoči mi po eni dve poleni!« Njen glas mi je pravzaprav govoril: »Stara sem že, križ me boli, ti pa boš to mimogrede storil...« Šel sem skozi zadnja vrata in pod streho ob malem oknu stare hiše (hiša in hlev sta se držala skupaj) našel dve poleni. Seveda jih je bilo polno skladovnico, vendar sem že znal nekaj šteti in sem se dosledno držal navodil. Potem sem se zadovoljno in prav po prostovoljsko ponosno vrnil v kuhinjo. Najprej me je, kot običajno, ovohal njen Lumpi, potem pa sem v največjem pričakovanju pohvale ali celo simbolične nagrade v obliki bazooke – žvečilnega gumija v modrem ovitku in z rdečim napisom dal poleni na tla poleg »šporgerta« (kot je vedno rekla sosedja). Teta Franca je takrat najprej zardela, pri tem jo je Lumpi že popihal pod kavč, roki uprla v bok in zajela sapo: v zraku je bilo tisti trenutek zlovešče zatišje, kot pred gorsko nevihto, ki sem jih tudi že nekaj doživel, pa so bile pravzaprav pravi blažev žegen proti tistemu, kar je sledilo takrat... Imel sem občutek, da je nekaj narobe, vendar me je zadovoljstvo, ker sem še hitreje kot ponavadi prinesel, in to točno dve poleni, še vedno polnilo s tako gotovostjo, da bi si zaslužil morda celo dve bazooki. Potem pa...

Kar je sledilo, si še najlažje predstavljam tako, da se pred obličjem slovenskega naroda sesujeta Triglav in Škriatica, pa še Jalovec in Mangart zraven. Na mestu, kjer je bilo Bohinjsko jezero, pa ostane samo še polje, na katerem rastejo kvečjemu buče...

* * *

Dež pojenjuje. Tudi kaplje s strehe niso več tako gostobesedne. Stopim v stan. Ogrnem si staro volneno suknjo. Še v srednji šoli mi jo je dal Blaž. Že zdavnaj mi je premajhna, ampak za čez glavo bo že. Potem si natakem cokle in stopim pod napušč. Res se bo zjasnilo. Vseeno še malo počakam.

* * *

Stena in globina pod menoj. Skala je mokra in spolzka. Napralo naju je. Vremenarji so zopet zgrešili. Nevihta je zdaj že nad Karavankami. Travnik v Tamarju je nekje nedosegljivo daleč spodaj, pa čeprav tako blizu. Slišim harmoniko in turiste, ki se zabavajo. Nad nama se dviga dvesto metrov navpičnega kamina. Kot dimnik, ki mu je odpadla sprednja stena. Zaplezala sva se. Še sam ne vem kdaj sva skrenila preveč v levo. Morda so

naju zapeljala dobro opremljena varovališča, ki pa so očitno služila nekemu za spust ob vrvi, ko se je umikal iz stene. Originalna smer mora biti prav blizu, vendar prečenje v desno preprečujejo gladke in mokre plošče. Slutim rob stene, toda morala bova še pošteno garati, da ga doseževa. Spuščanje ob vrvi mi ne diši. Dostop pod steno je – milo rečeno – odvraten: pesek na nagrnjeni polici, ozki za dva podplata, spodaj pa prepad, ki se konča na melišču tristo metrov nižje. Ne! Morava naprej. Na rob. Mire nekaj zamomlja in se potegne za rob...

»Pazi, skale!« Krik od zgoraj. Podor. Refleksno odskočim. Bobni. Kamenje me dobesedno zasuje. Udarci: na ramo, hrbet. Poči. Na glavo mi prileti skala. Občutek imam, da mi je čelado zabilo v prsni koš. Kasneje sem na njej odkril desetcentimetrovsko poko. Skale padajo po vrvi in odrčijo v globel... Stisnjen ob steno čakam, zdi se, celo večnost... Končno se skalni plaz le unese. Vonj po žveplu pa ostane še dolgo; v zraku in v moji duši.

»A si cel?« zaslišim od zgoraj. Nisem čisto prepričan, pa se vseeno trudim z odgovorom, ki ne bi izdal strahu.

»Ja, vse je v redu...!«

Pregledam vrv.

»Mire, vrv je na dveh mestih presekana...«

V levici me skeli. Od šoka mi je slabo. Ves se tresem. Takrat pa se nekje v meni rodi misel: »Že ogromno problemov si rešil v svojem življenju, tudi temu boš kos!« Vse bolj jasna je ta misel. Utripa in me polni z neko gotovostjo. Pomirja me. Vem, od kje prihaja! Ostanem razsoden. Prevežem se na nepoškodovani del vrvi. Mire me varuje. Izvlečeva se...

»A še pada dež?« se je zbudila Maja. Tudi Jan se je skobacal iz postelje.

Stopim pod stan in si naložim polno naročje drv. Nikoli ne veš...

GORске STRMINE SO VELMOŽJE UMA OD NEKDAJ OBČUDOVALI

GLOBOKE MISLI Z VISOKIH GORA

Poseben občutek zadoščenja prevzame gornika, kadar od daleč zagleda svoje stopinje, ki se nizajo vzdolž strmega ledišča ali po ozki snežni polici okrog divjih skalnatih stolpov. Najsi jih gleda še tako trezno, se mu zdijo takšna mesta mnogo nevarnejša kot takrat, ko jih je pravkar premagal.

Emil Zsigmondy (1861–1885)

Pogled je bil prelep in boleč hkrati. Jura se je z nebom zlivala v eno samo modrino, veriga Bernskih Alp je bila dovršeno ubrana, nazobčana krona Bernine in orjaške Vališke gore, nad njimi pa vzvišeni Mont Blanc, obdan s svojimi spremljevalci, so bili v čistem ozračju razločni do zadnjih podrobnosti. O, svet, kako si lep! In: »Samo napol ste živeli, kateri niste nikoli stali tukaj zgoraj!« Brez želja smo tam zgoraj preživeli tričetr ure, ta kratek čas pa je zadostoval, da se nam je odtistihmal vse življenje napolnilo z dragocenim, neskaljenim spominom.

Karl Blodig (1859–1956)

V takšnih urah navdaja našo dušo prav posebna vedrina; ne teži je ne skrb za sedanjost in ne za prihodnost, ne skali je niti najdrobnejša misel; vsa se predaja prevzetosti in se dviga k najvišji sreči, proti vrhu gore. In ko je zgoraj, sicer ni v nebesih, vendar tudi ne več na zemlji.

Guido Rey (1861–1935)

Alpinizem nam lahko – bolj kot vsa modrost in vse zlato sveta – podari zdravje in veselje do življenja, moč in telesno prerojenje, ljubezen do narave in človeštva, vzdržljivost in duševno moč v spopadanju s težavami.

Ludwig Purtscheller (1849–1900)

Nikdar dotlej nisem doživel takšnega razgleda (kot z Weissborna). Hotel sem si v beležnico zapisati nekaj vtisov, vendar sem ta namen opustil. Čutil sem, da bi s tem, če bi namreč svojim znanstvenim mislim dopustil, da se vmešajo, zmotil, če ne kar oskrnil molčeče češčenje, ki je bilo edino umljivo dejanje.

John Tyndall (1820–1893)

Alpinizem je otrok svojega časa, ta napor brez namena in vidne koristi je največja uganka duše ljudstev in kdor bi ga hotel doumeti do zadnjih globin, bi se moral spustiti v vse prepade našega časa.

Eugen Guido Lammer (1863–1945)

Vedno novi valovi sreče nas preplavljajo, kadar svoji notranjosti odstiramo novo stran bogastva, ki nam ga naklanjajo gore, denimo, če se posvetimo geologiji ali pa se učimo s fotoaparatom odkrivati umetniške motive, polne občutja. O tej sreči nič ne slutiti, kdor ne živi z gorami.

Eugen Guido Lammer (1863–1945)

Hrepenimo po daljavah v prostoru in duhu, po brezmejnem življenju in večnem smislu sveta. Vrata v širni svet so še odprta. Še zmerom imamo morje, imamo gore, še imamo zemljo, ki govori tistemu, ki ji resnično želi prisluhniti. Imamo sonce in želimo si sonca.

Sepp Dobiasch

Napoti se v kakšno samotno gorsko skupino v Alpah, kjer sije sonce in besnijo viharji, kjer škrtta led in prši voda; kjer si odvisen samo od sebe in si se prisiljen

naučiti govorce gorá, ki te bodo vodile bolj zanesljivo kot vsi človeški modrijani. Dokler ne boš postal kakor drevo v gozdu, travna bilka na planini ali živa skala na visokem grebenu: nič več tuj gledalec, ki jeclja v tuji govorici, temveč del velike narave, kakor drevo in skala in travna bilka.

Oskar Erich Meyer (1883–1940)

Žgoče vas žeja po novih, globoko segajočih doživetjih. Tam spodaj v dolini, v vsakdanjem bednem životarjenju, prihajajo velika občutja samo po kapljicah, tam je veselje filistrsko ukročeno in zadušeno, trpljenje pa topo in splošno. Zgoraj pa, kjer gnezdijo nebrzdane naravne sile, tam boste v drznem športnem dejanju izpli penečo se čašo s slastjo na dušek. Vendar boste tudi pri spokojnem pohajkovanju živeli polno življenje: v nekaj urah se boste naužili več smisla življenja, kot ga more dojeti filister v celih letih. Tam bohotájo divje, neslutene radosti, ki te pretresajo prav do dna, tam te obletavajo muke, ki ti silovito bičajo živce – saj je vendar tudi bolečina posebno slastna zvrst užitka. In tako boste tam igrača mogočnih pretresov.

Eugen Guido Lammer (1863–1945)

Nejeverneže sem hotel nekoč seznaniti z dobredejnim vplivom velike ture na vse naše bitje; kako malenkostne se nam zdijo zahteve, o katerih menimo, da jim moramo zadostiti, preden se odpravimo: spet se veselimo udobja, ki smo se ga že naveličali; naš dom in družina, ki nas pričakuje, sta nam še bolj prirasla k srcu; zakaj tudi mi alpinisti imamo svoje drage, na katere mislimo v trenutkih nevarnosti, in to še mnogo bolj kot tisti, ki nikoli ne stopijo iz tesnega okolja, ki so ga vajeni. Kadar se vrnemo iz gora, nas nič ne osrečuje bolj kot vedrina in novo veselje do življenja, ki ju prinesemo s seboj, ter vriskanje, s katerim nas pozdravijo, potem ko so jim gore vrnile sina, brata, prijatelja bolj zdravega, krepkejšega in bolj ljubečega.

Guido Rey (1861–1935)

Tudi zdaj so mnogi zopet postali neizrekljivo utrujeni od kulture; iz bolestone tenkočutnosti in živčne razrvanosti, iz kolesja zapletenih strojev, iz hrupa in naglice pa se čedalje bolj goreče razlega klic hrepenenja po tihoti in preprostosti. In kje morejo naši razbičani živci to hitreje najti kot v visokih gorah? Tukaj prijetno kaplja na nas molk prasveta, ki ga zdaj pa zdaj zmotijo preprosti veliki zvoki – kakor bobnenje plazju, šum slapa ali demonična govorica viharja. Tukaj ne žalijo našega občutljivega očesa stotere zlomljene črte in tisočere kričeče zmešane barvne packarije kakor tam spodaj v kalejdoskopu mesta, temveč si spočije ob postavah plemenite preprostosti in veličine. Tukaj v samoti spet najdemo »popolno zbranost, tisto nebeško nevesto, mater vsakršne veličine«, ki jo je meščan zalvojo kopice razvedril in družabnih obveznosti ter spričo neprenehoma drdrajočega telefona že zdavnaj iz-

gubil. Samo tam lahko v globini raste in zori človeško bitje.

Eugen Guido Lammer (1863–1945)

Kdor se prvič sam napoti v visoke gore, ga duši ob njihovi grozni puščobnosti; prsi se mu stiskajo ob občutku zapuščenosti in najrajši bi kar zajokal kakor otrok, ki se je oddajil od matere. Toda potem ko se zbliža s strogimi duhovi, brez trohice bojzani prisluškuje njihovim nemim napevom in s čistim veseljem pije iz čaše samote.

Eugen Guido Lammer (1863–1945)

Kdaj je to bilo? Pred dvajsetimi leti, pred sto leti ali še prej? Kako davno je to bilo! Neskončno daleč! Kako se je vse spremenilo. Kako samoumevno je zdaj, če si pripnemo smuči – kakšno doživetje pa je to bilo nekoč! Tedaj smo bili prepričani, da smo odkrili srečo – pot k pravi sreči – nato pa smo to sprevrgli v vsakdanjost...

Henry Hoek (1878–1951)

In višje ko sem se povzpел in globlje ko so se ovire druga za drugo pogrezale pod meno, bolj me je prevzemal opojen občutek moči, ki je najbogatejša plačilo za pravega gornika. O, ko bi nergači, ki ne zamudijo nobene priložnosti, da ne bi našega početja obdevali s svojo nevedno kritiko, vsaj enkrat občutili to nedoločljivo moč, ki prevzame moža, kadar se spopada s smrtno nevarnostjo, kadar se čuti zmagovalca nad vsemi nevarnostmi, s katerimi bi mu mrtva narava rada preprečila vstop v svoje kraljestvo, potem sem prepričan, da bi potihnil vsi očitki zoper alpinizem.

Josef Enzensperger (1873–1903)

Dandanes se nam zdi uganka, kako je bilo mogoče, da so bile oči in vsi čuti tako dolgo časa slepi za mračne in svetle vtise gorskega sveta ter se zaradi neumljivih ali praznovernih predsodkov niso bili zmožni odpreti za tako preprosto in naravno uživanje v lepoti in veličini; kako to, da so morale nastati prav posebne okoliščine, da se je človeški duh lahko bolj voljno in odkrito odprl za resničnost in lepoto, da so se nekateri izbranci približali goram z drugačnimi občutji in ne z odporom bojazljivcev in z grozo praznovornežev. Renesansa je bila tista, ki je s svojim blagodejnim življenjskim dihom zbudila prve može, ki so se prepusili miku skrivnostnih gorá ter začutili željo in veselje, da se spopadejo z njihovimi nevarnostmi.

Guido Rey (1861–1935)

Pravijo, da je naše početje domišljav šport, izbruh nevarnega častihlepa, zgolj izpostavljanje življenja; takšne nasprotnike bi rad kdaj privedel na ta visoka razgledišča, da bodo doumeli, zakaj obstaja gorniški šport, alpinizem!

Ludwig Purtscheller (1849–1900)

Naše romanje po Dolomitih nas je vodilo po številnih vrhovih sredogorja, večinoma imenitnih razglediščih, ki 85

kajpak niso mogli potešiti naše športne nečimrnosti. Vendar tega nisem obžaloval. Medtem ko gornika navdajata ponos in vzvišeno občutje, ko se po nekajurnem napornem plezanju povzpne na težko dostopen vršac, pa je estetski užitek ob pristopu na lažje dostopno razgledno goro – nikakor ni nujno, da bi morala biti nezanimiva – nesporno večji. V neskaljenem miru se

lahko popolnoma prepusti občudovanju razgleda, radosti, ki ga prevzema ob krasoti gorskega sveta in ki je ne kali misel na bližnje težavnosti sestopa, na pretečo nevarnost padajočega kamenja, plazov ali neizogibnega bivaka, če bi se umik z gore zavlekel.

Carl Diener
(prevedel F. V.)

MINIATURA

JESENSKI POTEP

JANEZ LONČAR-ŠODR

Hladen jutranji piš vetra naju sprejme, ko stopiva na prodišče krnice Ak. Brez besed strmiva v ožarjene vrhove, tako da šele za balvanom zavijeva na levo v pravo smer. Kot jelena lomastiva skozi gosto rušje, kjer na drugi strani najdeva prehod od grape, ki vodi preko slikovitih naravnih prehodov do visokega skalnega pragu, vstopnice do Amfiteatra, enega od najbolj divjih, očarljivih in samotnih krajev naših prelepih Julijcev. Danes nimava namena, da bi se utrujala v vertikalah; prihajava, da se naužijeva ostrega gorskega zraka in lepote, da v visokem grebenu Široke Peči poiščeva prehode in preplezava stolpe vse tja do Dovškega Križa. V oktobrski nedelji indijskega poletja. Res, lep dan nama je namenjen danes. Da si spet napolnim baterije, pravi Čopek.

Široka Peč je že od nekdaj znana po krušljivosti. Plezava počasni, uživava, se razgledujeva, najdeva prehode, ki kljub poškodranosti večinoma niso težki. V zamaknjenosti večkrat utihneva; vsak je sam s seboj s svojimi mislimi in nepozabnimi spomini.

Ja, trideset let je že od tistega julijskega alpinističnega tabora za Akom. Z Liborjem sva bila začetnika, plezala sva z Marjanom in Lukom v Veliki Martuljski Ponci, čudovito lepi in kompaktni skali Oltarja in v strašno krušljivi steni Široke Peči. Samo tri dni smo taborili. Potem se je zgodilo najhujše – strašen padec naveze

Toma in Uroša iz stene Široke Peči. Pretreseni nad usodo smo se poslovili od mlade in obetajoče naveze.

Danes prepoznam izstop Centralne smeri. Zraven še zmeraj sameva zarjavela skrinjica, listkov s podpisi prvih plezalcev pa ni več. Skoraj v vsaki škrbini so klini za spust, zadnja sled alpinistov, ki izstopajo iz severnih smeri.

Zadnje raztežaje do Dovškega Križa imava za sprehod. Z vrha se razgledujeva na okoliške in daljne vrhove Dolomitov in Visokih Tur, počivava in poklepetava s starima zancema. Sestopiva. Slavko gre po grebenu, sam se spustim do melišč nad dvojko in se povzpnem gor do prehoda v Grlo, kjer se srečava in uloviva zadnje sončne žarke.

Previdno plezava navzdol in malce zaideva. Včasih je bil prehod kar dobro prehojen. Ali pa je pred leti svoje naredila vodna ujma, ki je drla navzdol vse do vznožja krnice, kjer je s prodom zasula tudi samotni balvan, celo čez spominsko ploščo Janje in Brede.

Po dolgem melišču meljeva navzdol do škrlatno ožarjenih Treh macesnov in jesensko obarvane livade, kraja, od koder je zelo »težak sestop«. Za redke občudovalce in samotarje je zdaj na macesen pribita spominska skrinjica z vpisno knjigo.

Obirajoče odkolovrativa navzdol mimo bivaka (da ne bi bila spet razočarana nad redom v njem) in se spustiva po »jekleni« potji mimo Rajskih livad v Martuljek.

odmevi

Kdo je vodnik in kdo mentor?

To šolsko leto smo na Fakulteti za šport redno permanentno izobraževanje, ki ga za pedagoške delavce izvajamo že vrsto let, prvič povezali s pridobivanjem vodniškega naziva. To nameravamo početi tudi naprej. Pri udeležanju tega programa pa so nas udeleženci opozorili na nejasno opredelitev in razmejitev med nazivoma MENTOR in VOD-

NIK. O tem smo se veliko pogovarjali in morali smo jim pritrditi. Vsi skupaj smo se spraševali, kakšna je stopenjska razvrstitev (hierarhija) obeh nazivov, kaj je manj in kaj je nadgradnja. Tudi učitelji, ki smo sodelovali na seminarju, smo bili v veliki zadregi, saj je vsak nekoliko po svoje pojasnjeval oba naziva. Iz prebiranja gradiva *Mladi v gorništvu in gorniški organizaciji* (oktober, 1995) smo ugotovili, da tudi pri Mladinski komisiji, ki prav tako izobražuje mentorje, vprašanje obeh nazivov ni popolnoma jasno in sistemsko urejeno. Posledice takšne

nejasnosti niso samo lepotne ali logične narave, ampak bistveno zadevajo vsebino izobraževanja. Če namreč opredeliti oba naziva nista jasni, tudi ni mogoče natančno razmejiti študijskih programov za oba profila. Zato smo na fakulteti sklenili stvar razbistriti in jo sistemsko doreči. O obeh nazivih je razpravljala katedra za planinstvo in zavzela naslednje stališče.

Šolanje kadrov posebej za **mentorje** in posebej za **vodnike** je nesmiselno. Izraza VODNIK in MENTOR sta sinonima. Prvi izraz je slovenski, drugi je tujka grškega izvora.

Verbinčev slovar tujk pojasnjuje izraz **mentor** s slovenskimi izrazi **vodnik, učitelj, vzgojitelj**. Mentor je torej isto kot vodnik, učitelj, vzgojitelj. Če torej učitelja ali vzgojitelja izobrazimo za (planinskega) vodnika, dobimo mentorja. Ločeno izobraževanje je torej popolnoma odveč, nesmiselno.

Na šolah imamo vodje različnih interesnih dejavnosti. Tem vodjem pravimo mentorji. Logično je, da so mentorji različnih dejavnosti pedagoški delavci, ki se na to dejavnost spoznajo. Mentor oziroma vodja neke šolske interesne dejavnosti postane pač tisti, ki je na tem področju vsekakor strokovnjak. Mentor pevskega zbora na šoli je glasbeni pedagog, mentor fotografskega krožka je nekdo, ki se na to razume in morda celo sam razvija slike, mentor literarnega ali dramskega krožka je najbrž slovenist, angleškega krožka pa anglist. Ustrezno temu je lahko mentor planinskega (gorniškega, izletniškega) krožka na šoli tisti učitelj, ki se na to dejavnost spozna.

Nobena vzgojno-izobraževalna institucija, nobeno športno združenje, nobeno poklicno združenje in še manj organizacija civilne družbe ne izobražuje mentorjev za osnovne šole. Izjema je le Planinska zveza Slovenije oziroma njena Mladinska komisija. To seveda ni nič slabega, je pa nenavadno, nesmotno in nepotrebno.

Na podlagi teh ugotovitev lahko oblikujemo klasični silogistični sklep: prva premisa: mentor gorniške dejavnosti na šoli je lahko nekdo, ki se na gorniško dejavnost spozna; druga premisa: vodniki (A, B, C...) se na gorniško dejavnost spoznajo; sklep: vodniki (A, B, C...) so lahko mentorji gorniške dejavnosti na šolah.

Najbrž tej logični ugotovitvi miogoče oporekati. Iz varnostnih razlogov (ki so v gorništvu poudarjeni) lahko še posebej dodamo, da vodja/mentor gorniške dejavnosti na šoli sploh ne more biti nekdo, ki se na gorništvu ne spozna.

Iz navedenega sledi, da je med pedagoškim kadrom na šolah smiselno dopolnilno izobraževanje tistih, ki se bodo »na stvar spoznali«,

to pa je šolanje strokovnjakov, pravzaprav vodnikov (a, b, c...), Sleherni vodnik (a, b, c itn.), torej strokovnjak, pa bo potem lahko na šoli prevzel mentorstvo gorniške interesne dejavnosti.

S tem je dokazana trditev, da je na šolah dvosmerno izobraževanje mentorjev in vodnikov nepotrebno, nesmiselno in odveč. Izobraževati je treba vodnike (vseh kategorij), ki bodo nato na šoli prevzemali vlogo mentorjev.

Za razmislek ostane še vprašanje, ali je mentor (torej službeno, moralno in pravno odgovorni vodja gorniške dejavnosti na šoli) sploh lahko kdo drug kot pedagoški delavec iste ali druge šole. Prevladuje prepričanje, da mentor, ki moralno, pravno in službeno odgovarja za zaupane mu učence, mora biti pedagoški delavec. To tudi zato, ker je – in mora biti – gorniška vzgoja pedagoško delo oziroma oblika integralnega pouka.

Na podlagi takšnega stališča bo Fakulteta za šport odslej permanentno gorniško izobraževanje povezovala s pridobivanjem amaterskega naziva z naslednjima programa:

1. program

Permanentno izobraževanje, namenjeno razrednim učiteljem in drugim pedagoškim delavcem, ki niso končali Fakultete za šport. Izobraževanje bo dvostopenjsko. Prvo leto bodo udeleženci, ki bodo opravili predpisane obveznosti, dobili naziv »pripravnik« za vodnika A kategorije (po kategorizaciji PZS). Po letu dni (ali več) delovanja/pripravnštva na področju šolske gorniške interesne dejavnosti se bo pripravnik lahko udeležil naslednjega programa (2. program).

2. program

Permanentno izobraževanje, namenjeno samo diplomantom Fakultete za šport in absolventom pripravniškega tečaja (1. program). Izobraževanje je povezano s pridobivanjem naziva vodnik A kategorije (po kategorizaciji PZS). Program bo usklajen s programom PZS za to kategorijo oziroma s merili, ki veljajo za pridobitev tega naziva že med rednim študijem na Fakulteti za šport.

Diplomanti Fakultete za šport bodo dobili vodniški naziv brez priprav-

ništva, pripravniki iz prvega programa pa na podlagi uspešne pripravniške prakse in seveda opravljenih obveznosti v 2. programu. Da ne bi bilo morebitnih nepotrebnih očitkov, je treba še utemeljiti, zakaj menimo, da pripravniška doba za diplomirane športne pedagoge ni potrebna. Športni pedagogi so že med študijem opravljali vrsto gorniških dejavnosti (predavanja, visokogorski pohod, taborjenje, orientiranje v naravi, turno smučanje z drugimi dejavnostmi) in izpit iz tega predmeta. Med študijem so poslušali in opravljali izpite iz športne fiziologije, psihologije, sociologije, pedagogike, didaktike, prve pomoči in tako naprej. Večina ima že državni strokovni izpit. Tisti, ki pridejo na gorniško permanentno izobraževanje, so po duši že gorniki ali pa že de facto po službeni dolžnosti vodijo šolske izlete tako v okviru športnih dni kot v okviru šolske interesne dejavnosti.

Pedagoški delavci, ki si bodo na Fakulteti za šport pridobili naziv vodnik A kategorije, bodo registrirani pri Planinski zvezi Slovenije in bodo tam po pravilih PZS obnavljali licenco in po svoji želji tudi tam nadaljevali šolanje za višje vodniške kategorije.

Smotno bi bilo, da podobno stališče glede vodnikov in mentorjev zavzame tudi Mladinska komisija (ki je dozdaj izobraževala oba profila) oziroma Komisija za vzgojo in izobraževanje. Seveda pa to ni nujno.

V mnogih razpravah je prevladovalo tudi stališče, da je v interesu planinstva/gorništvu treba bolj na široko odpreti vrata A kategoriji, zaostrovati pa merila pri višjih vodniških nazivih. Zdajšnja merila Planinske zveze Slovenije za najnižjo kategorijo so za planinstvo prej škodljiva kot koristna, ker odganjajo dobre pedagoge in dobre mentorje.

Silvo Kristan

Planinske in božjepotne poti se dopolnjujejo

V lanski 12. številki Planinskega vestnika je objavljen prispevek **Cirila Velkovrha** »Planinske in božje-

potne poti se dopolnjujejo«, v katerem sem ugotovil netočen podatek. V Lovrencu na Pohorju ni župne cerkve Matere božje, temveč župna cerkev sv. Lovrenca, po katerem se kraj tudi imenuje. Župna cerkev Matere božje stoji v kraju Puščava ob cesti iz doline Drave v Lovrencu na Pohorju. To je znamenita romarska cerkev, ki se pravilno imenuje cerkev Device Marije; sezidana je bila leta 1627. Tako iz Lovrenca kot iz Puščave pridemo na pohorske vrhove in tudi k Lovrenskim jezerom.

Jože Dobnik

Pelc – prezrti velikan?

V svojem prispevku *Prezrti velikan* (PV 12/1997, str. 536) toži **Marko Podrekar**, da so vodniki Julijske Alpe, Sto slovenskih vrhov in 111 izletov po slovenskih gorah odlično julijsko goro Pelc nad Klonicami kar prezrti. Zanesljivo vem, da se odličnik Pelc vsem trem avtorjem vodnikov ni nič manj vsadil v srce kot Marku P. in bi zato vodniško še daleč ne bil prezrt (raje »prezrt«), ko bi svetà in avtorjev ne obvladovale še druge silnice:

1. V **Miheličev** vodnik po Julijskih Alpah Pelc sistemsko ne sodi, ker je vodnik planinski, ne plezalski.
2. Vodnik Sto slovenskih vrhov ima krog vrata zanko v obliki številke sto in pridevnika slovenski, ki ga je treba razumeti v pomenu vseslovenski. Nekaj podobnega kot Pelcu v tem vodniku se lahko zgodi Marku P., ko bo z vsemi potrebnimi kvalifikacijami prosil za službo, pa je zaradi konkurence ne bo dobil.
3. Tudi **Andrej Stritar** se je pri 111 izletih želel držati svoje številke in izbora po svojem okusu. Kljub temu je iz knjige naredil »uspešnico«, kot M. P. mimogrede navrže. Kaj torej? Treba bo napisati še en vodnik! Vendar počakajmo hipce, da vidimo, kaj bo prišlo izpod peresa **Vlada Habjana**, ki ustvarja vodnik po brezpotju. Ta bo brez dvoma potolazil Marka P.

Če ga ne bo razočaral? Vodnik bo razbil čar prvopristopništva, ki je bil Marku še dan na Pelcu. Ali ne bi torej zaradi ohranjanja preljube prvo-

bitnosti in njene izzivalne privlačnosti raje prišepnili Vlado Habjanu, naj svojega vodnika ne napiše? In – o, ironija – raje pohvalili obgodrnjane vodnike, da so s svojim molkom prihranili za razne Marke P. kanček veselja nad pionirskim odkrivalstvom? In da s tem istim molkom skušajo varovati zadnje koticke naravne prvotnosti?

Dokler je tako, kot je (in daj Bog, da bi še dolgo bilo! – in v tej želji sva si z Markom P. najbrž kar precej blizu), si od M. P. želim le malo bolj hvaležnega (do Pelca!), zlasti pa malo bolj toplokrvnega če ne kar vrelega poročila o zlatorogovskem zakladu, ki si ga je izkopal na »prezrtim velikanu«.

Stanko Klinar

Premišljevanja o Bavšici

Prelistavala sem razpis MK PZS '97, pa so mi ob besedi »Bavšica« oživel spomini. Pa ne le spomini, ampak tudi občutek ogorčenja. Ko sem leta 1996 zapuščala Bavšico, kjer sem obiskovala seminar za mentorje planinskih skupin, sem bila trdno odločena, da o teh vprašanih spregovorim takoj. Potem pa so prišli pogovori z domačimi, s prijatelji, prenašanje pridobljenega znanja v prakso in pri vsem tem je dobro prevladovalo nad slabim, čas pa se je odmikal. Očitno se z njim niso dovolj odmaknili tudi vsa vprašanja.

»Ko boš imela občutek, da si prišla že skoraj na konec sveta, boš pred seboj zagledala gručo platnenih streh,« je bilo zapisano v vabilu. Resnično je to prvi občutek, ko prideš na cilj. Kmalu pa spoznaš, da si pristal v naročju hribov in gorã, kjer besede na svoj način segajo v srce, kjer je stisk roke drugačen, kjer ob prebujanju jutra in ob spuščanju mraka z okoliških vrhov lahko prisluhneš šepetanju tišine.

Z različnih koncev Slovenije smo prišli, z različnimi izkušnjami, sposobnostmi in pričakovanji, toda vsi z istim vzrokom: planinska dejavnost s predšolskimi in šolskimi otroki. Zavedamo se odgovornosti pri tem delu in želeli smo pridobiti dodatno znanje, da bi bila naša dejavnost bogatejša in predvsem var-

na in ne nazadnje tudi zakonsko urejena. Z resnostjo, ki je v naših letih že kar samoumevna, smo se lotili dela. Delali smo od zgodnjih jutranjih do poznih večernih ur. Teorija, praksa, teorija, praksa. Ob čudoviti ekipi, ki nas je vodila (**Stanko Pinter, Boris Mlekuž, Franci Kovač, Aleš Pražnikar**) je bilo vse to še dodatno obogateno. Nihče od njih ni bil tiste vrste človek, ki bi prišel, »odbrenkal« svoje, pobral denar in odšel. V meni so pustili nepozabno lepe vtise in nisem samo srečna, temveč tudi ponosna, da sem se družila z njimi. In ravno zato, ker je takih ljudi tako malo, so moja vprašanja še bolj vpijoča.

Zakaj morajo delati z nami v tako skromnih razmerah, včasih že kar človeku nedostojnih, kot jih nudi IC Bavšica? Ali je ravno zato, ker delajo s srcem, zanje vse dobro? Ali vsi mi, ki se tam izobražujemo, nismo vredni kaj boljšega? Saj razkošja v planinah ne pričakujemo, niti se v njem ne počutimo dobro, toda kdo postavlja mejo med dobrim, potrebnim in razkošjem v Bavšici?

Na vlago, ki leze vate v šotorih, smo v naših letih res malo bolj občutljivi kot je mladina. Zagotovo pa si vsi zaslužimo urejene sanitarije. Umivanje pri skupnem koritu z mrzlo vodo, kjer se skupaj stekajo vode od pranja las, perila in zob; tuširanje z enim samim tušem v leseni kabini, kjer te z vrha opazujejo polhi – pa nič zato, da le ne zamudiš tople vode in da si dovolj iznajdljiv, kam boš stopil po tuširanju, da ne zmoliš oblačil; stranišča – sem brez besed.

V edinem skupnem prostoru, kjer smo se zadrževali, je lezel mraz iz sten in iz betonskih tal. V deževnem popoldnevu mi je ob poslušanju predavanja kapljalo s stropa ravno ob zapiske, tudi razsvetljava za delo ob zemljevidu ni bila najboljša.

Doma smo pustili družine. Nekaterim to ni bil problem, drugim je bilo to prvič. Sami smo se tako odločili, vendar bi vsakomur v desetih dneh odsotnosti prijala beseda ali dve od doma. Samo da izveš, da je vse v redu – pa si moral imeti prav posebno srečo, da si vzpostavil telefons-

ko zvezo. Največkrat je ostalo samo pri signalu.

Ali se vsega tega ne bi dalo urediti? Čas bi že bil, da se odpravijo te sence, ki padajo na IC Bavšica. Pa z njimi ne nameravam odvrniti od razpisa novih tečajnikov – nasprotno. Potrebno je le nekaj ukreniti, da jih bo vsako leto dovolj in da za dobrimi inštruktorji, ob katerih vse to spregledaš, ne bo ostal v Bavšici le lep spomin.

Omenila sem, da sem pričakovala, kako bom po uspešno zaključenem seminarju lahko nemoteno opravljala svojo dejavnost tudi po zakonski plati. Pa je to tako? Sploh ne! Na vsak pohod bi moral z nami registriran vodnik najmanj A-kategorije. Tisti, ki smo odšli iz Bavšice kot pripravnik za vodnika A-kategorije, bomo imeli kmalu rešen problem. Kaj pa do takrat? Kaj pa vsi mentorji? Naj opustimo svoje delo? Naj pač nikamor ne gremo, če nimamo ustreznega spremstva? Ali sploh kdo ve, kako pogosto potekajo planinski izleti osnovnošolcev? Se bomo navduševali samo nad množičnostjo – kaj pa pravila in varnost? Ali se ob vsem tem ne čuti potreba po drugačnem odnosu do planinske dejavnosti prav pri njenih začetkih? Zakaj različnim vodnikom in inštruktorjem ni pomoč različnim planinskim skupinam vsakoletna obveznost, če hočejo svoj status obdržati? Ob skupnem načrtovanju letnega programa bi se jasno vedelo, kdo, kam, s kom in kdaj bi šel. Ne bi nam bilo potrebno zaman vrteti telefonov, saj je večina »primerih« ljudi za spremstvo zasedena z različnimi dejavnostmi. Več ali manj so vedno isti pripravljeni sodelovati. Ali je to tudi zato, ker jim vedno lahko daš v zahvalo le radostne otroške poglede in ustno zahvalo? Zelo redko se govori o dnevnici (mislim, da je vredna okrog 800 SIT). Vse bolj čutilim potrebo tudi po povezanosti med mentorji, pa smo vsak zase planinski cvet, ki raste več ali manj le iz intuziazma.

Ali ni možnost za pridobivanje kasnejših članov prav tukaj, na samem začetku, ko se učimo odnosa do narave in sočloveka? Da, brez setve ni mogoče žeti! Pa obirajmo le posamezne plodove, ki se zasejejo in zakoreninijo sami!

Želim, da ne bi omagala prej, preden se kaj od omenjenega spremeni in da bom to, kar nosim v sebi, lahko še dolgo dajala otrokom. Tega ni malo, lahko pa bi bilo drugače, če bi vsi delali za vse in za našo skupno stvar.

Irena Puhar, Trzič

iz planinske literature

Primorski oceni vodnika po Istri

Karlo Kocjančič, Branko Bratož-Ježek s sodelavci: Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras, planinski vodnik; Ljubljana 1997

Slovenci na skrajnem zahodu države smo končno dočakali planinski vodnik, ki večstransko opisuje Slovensko Istro, Čičarijo, Brkine in Kras.

Vodnik spada v zbirko tradicionalnih vodnikov Planinske zveze Slovenije, torej tistih, ki jih ima vsaka družina kar nekaj na svoji knjižni polici, ima pa tudi vrsto novosti in značilnosti. Ustvarjalo ga je skupno kar 21 avtorjev, kar je za tak tip publikacije svojevrsten rekord. »Očeta« vodnika sta znana planinca iz Kopra Karlo Kocjančič in Branko Bratož-Ježek, ki sta znala zbrati okrog sebe primerne in strokovno pripravljene sodelavce. Urednik pa je **Milan Čilenšek**.

Že pri bežnem listanju po knjigi, ki jo bogati nekaj krasnih barvnih fotografij, opazimo, da ima kar nekaj inovatorskih odlik. Dosti je namreč poudarka na naravnih lepotah, kulturni zapuščini, krajevnih značilnostih, etnografiji in celo botaniki. Sicer je že naslovnica nekakšna napoved tistega, kar bo planinec našel v vodniku. Na njej se namreč ponosno postavlja mogočna Osapska stena, torej tista, ki jo poznajo alpinisti vsega sveta.

Po urednikovi spremni besedi in Tomšičevem pisateljskem intermezzu nam **Raul Šiškovič** na splošno opiše celotno območje. **Franc Malečkar** nam kot izkušen jamar prikaže kraško podzemlje, **Mitja Kaligarič** pa razgrne rastlinski svet

Slovenske Istre. **Lovrenc Lipej** opiše ptičji svet tega konca Krasa, znana alpinistka **Ines Božič Skok** pa nam predstavi plezalske raje v stenah Kraškega roba.

Pot gradov ima v vodniku častno mesto. Začne se v Hrastovljah s cerkvijo sv. Trojice, ki ji je **Janez iz Kastva** odprl večnost z neponovljivimi freskami, med katerimi izstopa Mrtvaški ples, zaključí pa se na gradu Socerb, ki ga ni potrebno posebej predstavljati. Sledijo poti, ki se zaključijo na Kraškem robu le zato, ker se tam vsiljuje državna meja.

Planinci bodo imeli veliko zadoščenja z vzponom na Slavnik, ki je opisan z vseh strani, zanimivi pa so tudi opisi Divaško-Sežanskega Krasa s takimi biseri, kot so jama Vilenica ali Vremška dolina in soteska reke Reke ter seveda Škocjanske jame.

Tudi Tržaški Kras čaka na svoj, slovenski vodnik, ki pa ne bi smel biti prevod »klasičnega« vodnika **Carla Chersija**, kateri je doživel skoraj deset izdaj in kar »blesti« po neobjektivnem odnosu do Slovencev in vsega, kar je slovenskega, ter kar tekmuje, da bi čimbolj zabrisal slovensko prisotnost na tem koncu narodnostno mešanega ozemlja.

(Dušan Jelinčič: Kako lepa je primorska zemlja; Primorska srečanja 1997, št. 196)

Vodnik je zasnovan tako, da uporabnika ne samo vodi po planinskih poteh, temveč ga seznanja še s preteklostjo tega področja (geološko, arheološko in zgodovinsko), geomorfologijo, botaniko in s perinatimi prebivalci, pa tudi s kulturnimi zanimivostmi krajev. Gotovo ni naključje, da je vodnik na začetku oplemeniten z umetniško besedo pisatelja **Marjana Tomšiča**. Čeprav »forešt«, je začutil in doumel dušo in duha te pokrajine, se navezal na njeno tradicijo, kot bi bil zrasel iz njenih tal, ter v književnosti oblikoval podobo Slovenske Istre in njenega človeka. Prispevkom, ki so jih napisali odlični poznavalci posameznih strokovnih področij, sledi predstavitev planinskih poti, kot so nastajale v preteklosti primorskega planinstva, vse do današnjih. Vod-

nik podrobno in natančno predstavlja vsa v naslovu obljubljeni področja in upošteva sedanjo politično resničnost s skrbnim zarisovanjem meja in navodil za planinarjenje ob njih, saj se stikajo s hrvaškimi.

Kakšno je lahko primorsko planinstvo, se morda sprašuje ponosni neprimorski lastnik večtisočakov. Na kratko: Primorci smo imeli/imate imenitne planince in velike alpiniste – naj omenim samo **Valentina Staniča**, **Klementa Juga**, rod **Jelinčičev**, pa tudi **Henrik Tuma** gotovo ne bi nasprotoval, če bi ga uvrstili med Primorce. Imeli smo jih, vendar so/smo hodili na imenitne ture v visokogorja. Od 1945, ko so na Primorskem markirali prvo pot, do 1978, ko so zasnovali pot gradov, ki naj bi poleg planincev privabljal tudi turiste, se je spreminjal tudi pogled na možnosti za planinstvo v tem delu Slovenije, prav ves čas pa se organizirano in načrtovano planinstvo povezuje s kulturnim turizmom. V zadnjem času vse bolj prihaja v našo zavest, da sodi h kulturi nekega področja tudi kulturna podoba dežele – sledovi, ki jih v njej pušča človek s svojim delom. Zemlja ga je preživljala, bil je odvisen od nje, prav zato pa jo je spoštoval in skrbel, da ji ni uničil žive moči in njene lepote.

Primorsko planinstvo, kot ga razkriva ta knjižica, je kulturno v najširšem pomenu besede, tudi v skrbi za zemljo, kot se razkriva v njenem poznavanju in upoštevanju njenih prebivalcev. Kjerkoli odpremo vodnik, poleg opisanih poti zajame natančne in podrobne opise vsega, kar ob planinski poti vidimo, in kar bi bilo o njih dobro ali zanimivo vedeti.

Vodnika, ki bi bil tako povezan s sedanjim in minulim življenjem prebivalcev, še nisem brala.

Le v kateri knjigi je mogoče prebrati, da npr. v Gračiču živi skladatelj **Aldo Kumar** ali da je tam poučeval **Marjan Tomšič**!

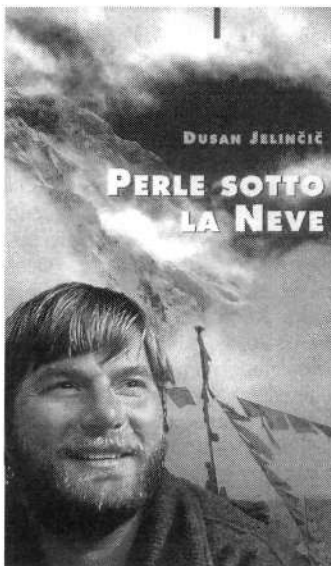
Ali je prav, da vodnik toliko razmišlja o turizmu, ki ni strogo vezan na planinstvo? Gre predvsem za kulturni turizem, vendar tudi planinstvo ni samo po sebi že kulturno. Dvomim, da bomo s planinstvom, turizmom ali katerikoli

športom tako kultivirali krajino, kot smo jo nekdanj s kmečkim delom. Predvsem jo bomo izkoristili za svojo sprostitve in užitek. Kolovozi se lahko prav hitro spremenijo v poligone za terenska vozila, pobočja za izletišča zmajarjev, stene namesto ptic in rastlin zavzamejo plezalci. Ni se nam treba slepiti, da turizem vedno prinaša napredek in zaslužek. Planinstvo, kot ga predstavlja ta vodnik, pa z zanimanjem za preteklost, življenje domačinov in spoštovanjem vseh značilnosti pokrajine tudi vzgaja za turizem prihodnosti.

(**Marija Mercina**: Planinam z ljubeznijo; Primorska srečanja 1997, št. 197)

Za bralce PV prebral in izbral **Stanko Klinar**

Biseri pod snegom

Tržaški novinar, pisatelj in gornik **Dušan Jelinčič** je doslej z dveh himalajskih odprav, ki se ju je udeležil, napisal dve gorniški knjigi in obe sta postali uspešni tako v slovenščini kot še bolj v italijanščini. Bil je prvi iz Furlanije-Juljske krajine, ki je stal na vrhu osemtisočaka, Broad Peaka, in s te odprave napisal knjigo Zvezdne noči. S tržaške odprave Alpe Adria na Mount Everest je napisal knjigo Biseri pod snegom, ki je v slovenščini izšla pri za-

ložbi Obzorja, v italijanščini pa najprej pri manjši furlanski založbi iz Vidma in najverjetneje tudi zaradi dveh prestižnih italijanskih knjižnih nagrad za gorniško literaturo, Itas Trento in Bancarella Sport, doživela štiri ponatise. Konec lanskega leta pa je to knjigo izdala vsedržavna založba Vivalda iz Turina, največja založba v Italiji, ki se je specializirala za izdajanje planinskih, alpinističnih, pustolovskih in popotniških knjig.

Ker gre knjiga Perle sotto la neve, ki so jo izdali v zbirki I Licheni – Lišaji, odlično v promet, jo bodo ponatisnili. Gre v resnici za velikanški prodajni uspeh knjige, kakršnega je bilo doslej deležno prav malo slovenskih avtorjev; nemara je bilo doslej v Italiji tolikšno zanimanje pravzaprav samo za Bartolov Almut in Cankarjevega Hlapca Jerneja.

Knjigo Biseri pod snegom je Duško Jelinčič na literarnih večerih doslej predstavil že štirikrat v Trstu, poleg tega še v Gorici, Tolmeču in Pordenonu, odpravlja pa se še na predstavitve v Turin, Bologno in Firence.

M. R.

Novo planinsko glasilo iz Maribora

Ni nam znano, kako člani PD Maribor Matica imenujejo svoje glasilo, katerega prva številka je izšla konec lanskega septembra. Društveni predsednik **Aleš Arih** ga je v uvodnem članku imenoval le »naše društveno glasilo«, nemara društveni upravni odbor, ki se je kot prvi uvodničar podpisal s »Planinsko društvo Maribor Matica«, pa piše, da »ima naše novo glasilo naslikano ime; napis z isto vsebino bi bil predolg, povedal pa bi manj«. Isti uvodničarji potem vendarle pojasnijo, da »se bo marsikdo vprašal, s kakšno pravico smo si upali uporabiti simbol Slovenske planinske poti«, in takoj razložijo, da je tako oznako najprej uporabljalo to društvo za označevanje planinske poti od Maribora do Slovenj Gradca in da je oče tega predloga **Ivan Šumljak**, tedaj vodja markacistov v

tem društvu in oče Slovenske planinske poti. Na naslovni strani tega glasila je Knafelčeva markacija s številko 1 ob njej – takšen je naslov te nove revije, katere prva številka je izšla na nekaj več kot 70 straneh. To je čisto prava revija, ki jo je v nakladi 1000 izvodov v barvah natisnila Dravska tiskarna. Po nekaj priložnostnih in vznesenih člankih, ki so ob izidu prve številke skorajda nujni, predstavlja v rubriki Veliki ljudje Maticе **Franc Vogelnik** dokaj izčrpno Ivana Šumljaka, društveni predsednik zatem opisuje, kako so na pročelju Mariborske kočе odkrivali spominsko ploščo očetu Slovenske planinske transverzale, temu pa sledi Šumljakovo razmišljanje Zakaj v gore, ki je ponatis njegovega članka iz publikacije Planine ob meji iz leta 1965. Društveno dejavnost markacistov predstavlja v prispevku S čopičem in sekiro na pot **Boris Pučko**, naslednje strani revije pa so namenjene različnim dejavnostim društva od vrhunskih planinskih tur na nekatere visoke evropske gorske vrhove in planinskih izletov do društvenih zborovanj, planinskih šol in gospodarske dejavnosti.

Upati je mogoče, da bo revija pod tako uglednim uredniškim vodstvom (Aleš Arih, **Srečko Pungartnik**, **Janko Breznik**, **Tatjana Gorjup**) in v uredništvu **Anice Horvat** doživela še veliko repriz, ki bodo enako uspešne, kot je bila lanska jesenska premiera.

M. R.

Šport 4

V zadnji lanskoletni številki revije za teoretična in praktična vprašanja Šport (45, 1997, 4) je **mag. Tone Golnar** napisal članek Gorniška tura kot pedagoški proces. Na razumljiv način piše, kako se naj vodnik pripravi in posreduje snov udeležencem. Pouk poteka tu v naravnem okolju, v svetu, po katerem hodijo, le malo ga je v planinski koči; je spotoma, včasih celo nenačrtovan, nevsiljiv in poteka nepretrgoma. Teme so vezane na hojo in okolje, v katerem izlet poteka; tako je lahko tudi motivacija večja.

V sklepu je avtor zapisal: Vsi programi za šolanje vodnikov vključujejo namreč tudi pedagoške vsebine. Vodenje gorniške ture je po eni strani lepo, dobro in zanimivo, po drugi strani pa naporno in zelo odgovorno delo. Lahko ga imamo za poslanstvo, še posebej, če upoštevamo, da z njim navajamo udeležence na varno gibanje v gorah. Saj to je cilj vodenja.

B. J.

Slovenija total: Savinjsko – Celje – Velenje A–Ž

V zbirki Slovenija total, ki jo izdaja Pomurska založba, je izšel priručnik, v katerem je prikazan svet med Savinjskimi Alpami in Posoteljem ter med Pohorjem in Posavskim hribovjem, podoba in značilnost ter privlačnost Posavinja torej. Prikazana sta tudi planinstvo in alpinizem.

Knjiga nam ponuja številne in dragocene informacije o posameznih krajih, o kulturnozgodovinski dediščini, rastlinstvu in živalstvu, pokrajini in ljudeh, njihovi preteklosti in sedanjosti itd. Pri tej s slikami in zemljevidom bogato opremljeni knjigi pa motijo nekatere pomanjkljivosti.

Prikazane so, na primer, planinske poti, mišljene pa so transverzale, vezne poti.

Ob tem se postavlja vprašanje, ali še obstaja Konjiška planinska pot ob spomenikih NOB. Pred dvema, tremi leti smo poslali dnevnike v PD Zreče in ni bilo nobenega odziva; niti značk, niti dnevnikov niso vrnil. Katera pot je Planinska pot XIV. divizije iz leta 1958? Planinska pot XIV. divizije je bila odprta leta 1984. Prva kontrolna točka je Sedlarjevo, druga je v Pilštajnu, tretja Lesično; pot pelje na Planino, Bohor, Lisco, preko Dramelj na Paški Kozjak, Graško goro in preko Smrekovca v Ljubno. Pot v knjigi pa ima za izhodišče Lisco.

O Savinjski planinski poti je objavljena prvotna trasa in ne nova iz leta 1992. Ob 20-letnici je bila trasa spremenjena in danes vodi pot samo po obrobju Savinjske doline. Prvotne točke, kot so Šmohor, Sve-

tina, Resevna, so neobvezne, nekaj pa je novih točk.

Pri Transverzali kurirjev in vezistov je zapis »Sleme–Golte–Menina«. Avtorji so prezrli, da je pot speljana z Menine na Vransko, z Vranskega na Veliko in Čemšeniško planino, posebno poglavje o poti v vodniku pa je »Po Posavskem hribovju z Vranskega v Laško«.

Planinske postojanke so pregledno prikazane, Kamniško–Savinjske Alpe enako, prav tako Karavanke, Posavsko hribovje, Dobrovlje, Ložniško gričevje, Menina. Pri Kamniško–Savinjskih Alpah so označeni vzponi na gorske vrhove. Pri geslu »naravna dediščina« spoznamo, kje in kakšno naravno dediščino imamo na tem območju. Obsežno je geslo »Rastlinstvo«. Na severnih pobočjih Posavskega hribovja so, na primer, na več mestih lepa rastišča bodike. Spoznamo drevesne združbe, zaščitene alpske rastline itd.

Knjiga je dobrodošel in koristen vodnik in škoda je, da so v njej napake, ki lahko zavedejo.

Franc Ježovnik

društvene novice

Koča v Črnem dolu znova v planinski lasti

Po sedemdesetih letih je Planinsko društvo Ilirska Bistrica vendarle dočakalo popravo boleče krivice. Občinski svet Ilirska Bistrica je namreč po dolgoletnih društvenih prošnjah prislusnil zahtevam bistriških planincev in na svoji seji 2. decembra 1997 odločil, da se društvu vrne njegovo premoženje v Črnem dolu.

Črnodolsko planinsko kočo so bistriški planinci zgradili in slavnostno odprli 5. julija 1914 kot »Vilharjevo kočo v Črnem dolu, 1000 m«. Bila je prva slovenska planinska koča pod Snežnikom. Kočo so italijanske oblasti 8. oktobra 1927 zaplenile. Društvo so – kot vsa slovenska društva na Primorskem – postavili izven zakona in mu zasegli 91

celotno premoženje s kočo in opremo ter 29 arov veliko parcelo v Črnem dolu. Zaplenili so tudi društveni arhiv in 900 lir gotovine v blagajni. Kočo je prevzela reška sekcija italijanske planinske organizacije CAI, ki je kočo 14. septembra 1930 ponovno odprla kot zavetišče, imenovano po treh na Mt. Blancu ponesrečenih reških alpinistih »Rifugio Benevolo-Colacevish-Walluscniq, Conca Nera, 1060 m«. Po drugi svetovni vojni sta kočica in parcela v Črnem dolu postali »Splošno ljudsko premoženje« in bili dani v upravljanje Gozdnemu gospodarstvu Postojna. Ta status črnodolske kočice je trajal vse do današnjih dni, do omenjenega sklepa. V zadnjih dvajsetih letih upravljajo črnodolsko kočico domači taborniki, ki kočico lepo vzdržujejo in z njo bogatijo svojo živahno taborniško dejavnost. Nikakih razlogov ni, da ne bi tako ostalo tudi v prihodnje.

Tako je vsaj formalno poravnana ena od krivic, storjena bistriškimi planincem pred davnimi sedemdesetimi leti v času fašizma na Primorskem.

Vojko Čeligoj

85 let Planinskega društva Trbovlje

Dne 8. decembra 1997 je minilo 85 let, odkar je bilo ustanovljeno Planinsko društvo Trbovlje oziroma njegova predhodnica Trboveljska podružnica SPD. Ustanovili so jo 8. decembra 1912 v dvorani **Ane Forte** na takratnih Vodah, sedanjem Trgu revolucije. Bilo je na nedeljo ob 16. uri. Pobudnika za ustanovitev podružnice SPD v Trbovljah sta bila **Juro Naglav** takratni rudniški uslužbenec, in **France Oset**, železniški uradnik. Ta dva sta vodila tudi pripravljalni odbor, ki je izpeljal ustanovni občni zbor. Na njem je bilo med drugim v programu tudi predavanje s skioptičnimi slikami s planinsko tematiko. – Namen ustanovitve planinske organizacije v Trbovljah je bil dvojen. Predramiti je bilo treba iz narodnostnega mrtvila slovenski živelj v Trbovljah in mu vzbujati ljubezen do domovine, po drugi strani pa je bilo treba zainte-

resirati rudarski živelj za obiskovanje slovenskega planinskega sveta, bližnjega in daljnega.

Za prvega predsednika so izvolili pobudnika Jurota Naglava. Ta je bil v tistih časih član vseh tedanjih slovenskih društev v Trbovljah. Ostali odborniki so bili še **Jože Mahkovec**, **Karel Režun**, **France Oset**, **Franc Dreö**, **Jože Prelogar** in še kdo. V novoustanovljeno podružnico SPD so se vključili številni nameščenci, učitelji, gostilničarji, trgovci, zdravniki, župnik, dijak, odvetnik in drugi; tako je bilo v začetku vseh okoli 50. Rudarjev med takratnimi člani ni bilo. Ti so imeli povsem druge skrbi – mezde, slabo zdravstveno in socialno zaščito, slabe stanovanjske razmere in drugo, pri vsem tem pa so imeli običajno številne družine.

Že pred ustanovitvijo podružnice SPD Trbovlje so takratni občani obiskovali bližnje vrhove. Dosti jih je obiskovalo takratno Hausenbichlerjevo kočico na Mrzlici (1122 m), Sveto planino in Kum (1220 m) pa so običajno obiskovali ob cerkvenih praznikih: Kum na kumsko nedeljo, ki je bila običajno zadnja nedelja v avgustu, Sv. planino ob Ani in na binkoštni ponedeljek.

Novoustanovljena podružnica SPD je zelo poživila takratne Trbovlje. Organizirano so člani začeli obisko-

vati bližnje planinske vrhove, najbolj je bila obiskana Mrzlica. Sprva se ženske niso toliko udeleževale planinskih izletov, ker so smatrale, da za takšno dejavnost niso primerne. Markirali so pota na okoliške vrhove, priredili pa so tudi več družabnih večerov v dvorani Ane Forte na Vodah, edini dvorani, ki je bila takrat v Trbovljah. Že naslednje leto so pripravili planinski sejem s plesom. Ob tej priložnosti so člani podružnice uprizorili izvorno slovensko opereto V Kocbekovi koči.

Planinsko društvo Trbovlje je v vseh letih, odkar obstaja, opravilo ogromno delo na različnih področjih, tako po gospodarski plati z gradnjo planinskih koč in domov, nadelavo in markiranjem poti, uvajanjem mladine v planinsko organizacijo (mladinski odsek so imeli že leta 1938), z organiziranjem tisočev skupinskih izletov, ki se jih je udeležilo na desetisoče udeležencev, z uvajanjem smučanja in fotografiranja, kakor tudi z izobraževanjem članstva, ustanovitvijo alpinističnega odseka in športnega plezanja, varstva narave, prirejanja predavanj in razstav s planinsko vsebino in še kaj.

Če se ob tem jubileju ozremo nazaj, lahko ugotovimo, da je planinska organizacija v Trbovljah v vseh letih svojega obstoja opravila svojo nalogo v vseh pogledih dobro v korist članstva, planinske organizacije nasploh, pa tudi v korist občine in vse Slovenije.

Svojega jubileja so se člani PD Trbovlje spomnili ob svojem VI. nočnem pohodu z baklami na Mrzlico v soboto, 6. decembra, na Miklavžev dan. Pohoda se je tudi tokrat kljub snegu na Mrzlici udeležilo preko tisoč udeležencev iz vseh krajev Slovenije, največ seveda iz domačih Trbovelj.

Tine Lenarčič

Zimski vzpon

SLAVICA ŠTIRN

*Strupeni mraz,
ozka gaz,
previden korak.*

*Bledo sonce
greje,
a ne ogreje.*

*Pogrezam se,
rinem, mučim.
Zakaj?*

*Za tiho srečo,
ko prispem
na vrh.*

Varne vezi s skalo in ledom

V zadnji, dvojni, 157. in 158. številki Bulletinu Mednarodne zveze planinskih organizacij UIAA je objavljen dolg seznam tistih planinskih,

plezalskih in alpinističnih pripomočkov in opreme, ki so tako kakovostni, da imajo žig UIAA za odlično kvaliteto. UIAA priporoča alpinistom uporabo izključno tistega materiala, ki je označen z žigom UIAA in torej ustreza najstrožje normiranim varnostnim predpisom komisije za varnost UIAA.

Kot piše v uvodu k temu seznamu, so planinske organizacije v interesu svojih članov naprošene, da s tem seznamom seznanijo svoja glasila. Pri vseh artiklih, ki so sicer opremljeni z oznako UIAA, vendar jih ni na seznamu, objavljenem v biltenu UIAA, gre za zlorabo, ki jo je treba prijaviti tajništvu UIAA.

Najdaljši je seznam vrvi, ki jih zaradi največje kakovosti priporoča svetovna zveza planinskih organizacij. Na njem je okoli 180 vrst plezalnih vrvi, ki jih izdelujejo priznani proizvajalci v Avstriji, Švici, Češki, Španiji, Franciji, Veliki Britaniji, Italiji in ZDA; največ jih je iz Francije, ZDA in Avstrije. Daleč največji proizvajalec najbolj kakovostnih vponk je Italija, poleg tega izdelujejo tiste s seznama UIAA samo še v Španiji, Franciji in ZDA. Prav tako so Italijani največji proizvajalci kakovostnih cepinov, poleg njih pa le še Avstriji, Španci in Francozi. Kvalitetne plezalne pasove izdelujejo pravzaprav samo Avstriji in Italijani ter po en model Španci in Francozi. Najkvalitetnejše plezalne čelade so francoske, italijanske, britanske in ameriške izdelave. Poleg tega so na tem seznamu še drugačne vrvi

in vrvce ter klini za skalo in led, ki so prestali najstrožje preizkuse strokovnjakov za take materiale in alpinistov.

10 let Planinskega društva Slivnica pri Celju

Člani PD Slivnica pri Celju so se predzadnji dan lanskega leta zbrali na deseti, jubilejni občni zbor, združili pa so ga s posebno slavnostnim obeležjem, kulturnim programom, in na zaključku še s priznanjem novega leta.

V večnamenskem domu v Gorici pri Slivnici so pripravili razstavo fotografij s planinskih izletov, orientacijskih pohodov in drugih tekmovalij, v dvorani pa lepo obnovoletno sceno. Žal se zborovanja ni udeležilo pričakovano število članov, med gosti pa se je oglasil predsednik Savinjske MDO **Martin Aubrecht** iz Mozirja, ki je slivniške planince pohvalil in jim ob koncu tudi podelil posebno priznanje Planinske zveze Slovenije.

O delu v desetih letih ter še posebno v zadnjem obdobju je spregovoril **Ferdo Ježovnik** s Teharji, predsednik te planinske organizacije, ki je kasneje podelil več priznanj članom in predvsem ustanovnim članom PD Slivnica. Posebna skupina je pripravila podrobnejšo predstavitev dela in uspehov v desetih letih. Ob zaključku so položili venec na grob lani preminulemu

prijatelju **Mateju Nežmahu**, nemu izmed najzaslužnejših članov, ki je pred letom dni zdrsnil pod Klemenčo jamo.

Prijeten kulturni program, obisk Božička in ob zaključku petje in igranje mladih glasbenikov tamkajšnje osnovne šole, vse to je izpolnilo praznični večer – za srečno hojo v planine in srečno novo leto.

Jože Miklavc

Srebrni jubilej Jame Pekel

8. oktobra lani je Jama Pekel praznovala srebrni jubilej. 8. oktobra 1972 je bila otvoritev in na vabilu, ki se je ohranilo v Planinskem društvu Zabukovica, piše: 28. 10. 1972 je bilo v jami 89 pionirjev in 3 vodiči. – Jama Pekel so obiskali kot prvo točko Savinjske planinske poti, ki je lani prav tako praznovala 25 let.

Dva planinska – torej tudi turistična jubileja? Ali lahko pri Savinjski planinski poti govorimo tudi o turistični ponudbi ob dejstvu, da je bilo do sedaj podeljeno blizu 1900 značk, kar pomeni, da je obrobje doline obiskalo blizu 1900 planincev, mogoče tudi turistov?

To vprašanje se postavlja ob prospektu »Spodnja Savinjska dolina – Turistične informacije«, ki sploh ne omenja niti Savinjske, niti Andraške planinske poti, niti dela Šaleške in Vinskogorske poti, ki vse vodijo po obronkih naše doline. Na zemljevidu niso označene niti navedene poti, niti planinski domovi na Brnici, Homu in Gori Oljki.

Na te naše poti nekateri sploh pozabljajo. Avgusta lani je bila, na primer, otvoritev asfaltirane ceste čez prelaz Lipa, ki povezuje Spodnjo Savinjsko dolino in Zadrebško dolino. V časopisih smo lahko prebrali, da preko prelaza vodi evropska transverzala E-6 iz Dobrovelj na Menino, nikjer pa ni bilo niti besede o Savinjski poti, pa čeprav je na prelazu velik S in označba poti.

Jama Pekel je do sedaj obiskalo 600.000 obiskovalcev. Lani je bila otvoritev novega dela s slapom. Jama ima dve etaži in slap. Ponaša se z bogatim kapniškim okrasom. Bila je paleolitsko najdišče, žal pa je poplava uničila ostanke.

Ob slavnostnem – jubilejnem občnem zboru PD Slivnica pri Celju je imel vse v »svojem rukaku«
predsednik **Ferdo Ježovnik**.

Leto 1997 je bilo leto teh dveh srebrnih jubilejev, vendar se takih dogodkov spomnijo samo še posamezniki.

Z jubileji so sicer težave. 4. junija 1997 je Planinsko društvo Žalec praznovalo 30 let – potem pa smo v lokalnem glasilu Glas Savinjske prebrali, da praznuje skoraj 100 let!

Franc Ježovnik

15. mednarodno srečanje popotnikov

Lanskoletno 15. srečanje popotnikov na evropskih dolgih popotniških poteh v Sloveniji je bilo povezano z odprtjem podaljška slovenskega dela E 6 SLO z vrha Velikega Snežnika do slovenske morske obale. Nekdanja E 6 YU se zdaj v Ilirski Bistrici razdeli: en del pelje – kot je doslej – v Kastav nad Reko na Hrvaškem, drugi del pa v Strunjan ob slovenski obali Jadrana. Novo pot so trasirali gozdarji gozdnih gospodarstev iz Postojne in Sežane, medtem ko gre zahvala za markiranje tega dela poti slovenskim katoliškim skavtom, kot piše v poročilu o tem dogodku, objavljenem v lanski novembrski številki Sporočil Avstrijske planinske zveze oziroma njene popotniške sekcije.

Ker je bilo med 12. in 14. septembrom 1997 ob slovenski morski obali skoraj nemogoče dobiti prenočišče, je slovenska komisija za Evropske pešpote na lanskoletno srečanje in na slavnostno otvoritev povabila samo častnega predsednika Evropskega popotniškega združenja **dr. Roberta Wursta** in predsednika avstrijskega združenja popotnikov **Fritza Käferja** s soproga. Ob tej priložnosti so imeli gostje, za katere so gostitelji izredno poskrbeli, možnost spoznati del slovenske Istre.

V svojem nagovoru ob slovesnostih so predstavniki slovenskih gozdarskih organizacij poudarili predvsem velik pomen gozda za sprostitve ljudi in posebej povzdignili gozdarje kot mentorje pri razvoju evropskega popotniškega gibanja v Sloveniji. Po pozdravnih besedah lokalnih turističnih in planinskih organizacij je spregovoril dolgoletni predsednik slovenske Komisije za evropske

pešpote **Zoran Naprudnik** in posebej podčrtal, kako se je zdaj ob morju v Strunjanu normalno končala dolga evropska pešpot E 6, ki se začne visoko na Švedskem in poteka prek Danske, Nemčije in Avstrije ter Slovenije. Dr. Robert Wurst se je nato v svojem nagovoru zahvalil gozdarjem in popotniškim funkcionarjem, ki so podaljšali pot do slovenske obale, in omenil možnost, da bi se popotniki v Kopru ali bližnjem Trstu vkrcali na ladjo in se odpeljali v Grčijo, kjer se ta pot nadaljuje.

Predsednik popotniške sekcije Fritz Käfer je po teh govorih izročil darilo Zoranu Naprudniku, katerega dejavnost se kljub hudemu udarcu usode, ki ga je zadela, še ni nehala, in izrazil upanje, da bo prijatelj Zoran kljub omejenim možnostim, ki so mu na voljo, Evropski popotniški zvezi še zelo dolgo – seveda svojim sedanjim sposobnostim primerno – lahko na voljo. Hkrati se mu je zahvalil za njegov velik prispevek pri povezovanju ljudi na takih mednarodnih srečanjih v Sloveniji.

Štirje letni časi na Gori Oljki

Obiski Gore Oljke v štirih letnih časih se nadaljujejo. V letu 1997 je bilo pohodnikom podeljenih 175 bronastih, 8 srebrnih in 6 zlatih značk. Skupno so doslej podelili 1247 značk. Najstarejši udeleženelec v tem letu je imel 76 let, najmlajši pa 7 let. Obiskovalci so bili iz 30 krajev in člani 31 PD. Lani je vodilo domače PD Polzela, sledita Maribor in Velenje in le eden je bil iz Zagreba. Evidenco je pripravil **Stanko Štorman**, ki tudi skrbi za zamejnjo žigov.

B. J.

Petdeset let marsičesa

Dne 27. januarja 1963 je bila v Ljubljani izredna skupščina Planinske zveze Slovenije, na kateri je predsednik PZS **Fedor Košir** v uvodnem govoru orisal zgodovino planinske organizacije. Med drugim je dejal, da »je Planinska zveza Slovenije dobila svojo sedanjo organi-

zacijsko obliko leta 1948 potem, ko je prenehala biti član enotne fizkulturne organizacije in je pričela delovati kot samostojna zveza. Njene osnovne edince – planinska društva – imajo pri svojem delu že od vsega početka veliko samostojnost in je od njihove iniciative odvisen razvoj in napredek posameznega društva in s tem tudi celotne organizacije...«

Ustanovni občni zbor PZS je bil 6. 4. 1948, na njem pa je bil sprejet sklep, da planinske skupine in sekcije, ki delujejo v okviru fizkulturnih društev, sprejmejo v PZS kot članice PZS.

Celjski planinci so 19. 9. 1945 izvolili poseben odbor in se začeli označevati kot celjska podružnica Slovenskega planinskega društva. 7. 1. 1947 so pristali na ustanovitev sekcije v okviru fizkulturnega društva Kladivar Celje, leta 1949 pa so ustanovili PD Celje.

Ta prva društva so bila matična društva, iz katerih so se razvila druga društva. Prvi predsednik PD Zabukovica, ki je bilo ustanovljeno 6. 4. 1950, je bil član PD Celje. V arhivu PD Zabukovica so ohranjene priglasnice za Planinsko društvo Laško, priglasnica **Ernesta Vasleta** pa ima datum »Zabukovica, dne 9. julija 1950« in je za PD Laško; na njej je tudi žig PD Laško. PD Zabukovica se je torej ustanovljalo s pomočjo PD Laško.

Fedor Košir je v svojem govoru pozdravil »težnjo mnogih naših delovnih kolektivov, posebno v večjih gospodarskih organizacijah, ki žele ali pa so že ustanovili planinska društva za svoj kolektiv«. Tudi PD Zabukovica se je na začetku naslonilo na Rudnik rjavega premoga Zabukovica, ki je nudil društvu pomoč, dokler je še obstajal. To potrjuje članska knjiga ustanovnih članov, v kateri so imena rudarjev, vodilnih iz rudnika, šolnikov – tudi mimo šole že tedaj ni šlo društvu.

Na skupščini 27. januarja 1963 – pred 35 leti – je **dr. Branko Šalamun** iz Kopra poudaril, da se ne strinja z UO PZS, da je primorski del slovenske planinske transverzale neobvezen. V daljši razpravi je utemeljil obstoj primorskega dela transverzale. »Z izvajanjem tov. dr.

Prečenje potoka na izletu v neznano 27. decembra lani.

Foto: S. Štorman

Branka Šalamuna se skupščina strinja,« piše v zapisniku.

O slovenski transverzali, kot piše v zapisniku, sta razpravljala tudi **Franc Čelofiga** in **prof. Ivan Šumljak**. Slednji je predlagal, da preimenujemo slovensko planinsko transverzalo v slovensko planinsko pot. Obenem naj bi komisija za planinska pota dokončno odločila o njegovem »lanskoletnem predlogu o izpopolnitvi slovenske planinske poti preko Notranjske, Dolenjske, Štajerske in morda tudi Slovenskih gorik«. Ta nova slovenska pot naj bi bila življenski smoter vsakega slovenskega planinca.

To pomeni, da je oče slovenske planinske poti na tem občnem zboru spregovoril o razširjeni poti, kar pomeni, da razširjena pot praznuje letos 35 let.

Koliko let šteje Zasavska planinska pot, o kateri je na občnem zboru spregovorila **Mira Ivanjšek**?

Predlagam, da v tem jubilejnim letu društva v Planinskem vestniku predstavijo svoje poti!

Franc Ježovnik

Izlet v neznano

PD Zlatarne je za zaključek leta pripravilo in izvedlo izlet v neznano. Start je bil na železniški postaji Polzela. Pot sta pripravila **Franci Tanjšek** in **Stane Štorman**. Vodila je po neoznačenih poteh in starih stezah

mimo Stobarja do Bajhta, kjer je točka Andraške poti. Kot je bilo zapisano na vabilu, so tu izmenjali darila. Pot mimo Tajne jame je bila zelo zahtevna, ker je potoček čez noč močno narasel, čez Hotunjšico pa smo morali po mostu. Na začetku Andraške poti, pri Gričarju, je vsak dobil izkaznico pohoda. Pot je nato vodila dalje čez povirje Ložnice, kjer smo vođo prav tako s težavo prečili in se kar po strmi poti povzpeli v Kavče. Od tu je bil sestop na železniško postajo Velenje. Pohodniki so bili z izletom zadovoljni. Letos bo druga trasa, za katero se ve le to, kdo jo mora pripraviti.

B. J.

Področno izpopolnjevanje vodnikov PZS

Savinjski MDO je 8. novembra 1997 v Žalcu organiziral in izvedel področno izpopolnjevanje vodnikov PZS za kopne razmere po programu, ki je bil določen leta 1996 za vse, ki ga organizirajo. Izpopolnjevanja se je udeležilo 26 vodnikov (13 moških, 13 žensk) iz 7 PD (Gornji Grad, Velenje, Šempeter, Zabukovica, Liboje, Kozjak-Maribor, Matiča-Maribor).

Kot predavateljica je sodelovala **mag. Damjana Kastelic** (vremenslovje) in kot inštruktor še **mag. Tone Golnar** (psihologija vodenja) ter **Božo Jordan** (prehrana). In-

štruktorji so bili **Jože Bobovnik**, **Dragica Baloh** in **Franci Gričar**, ki je bil še delegat OPLV. Za organizacijo in izvedbo je poskrbel **Roman Turk**.

Udeležence sta pozdravila član UO PZS **Adi Vidmajer**, ki je dal kot ravnatelj šole na razpolago prostor, in podpredsednik SMDO.

Na srečanju je vladalo prijateljsko vzdušje in vsi so bili s predavanji in izvajanjem praktičnih veščin zadovoljni. Izmenjenih je bilo tudi nekaj mnenj, ki so vredni premisleka.

B. J.

Dravinjska podružnica SPD

Božo Jordan nas je v lanskim 11. številki Planinskega vestnika opozoril na knjižico »70 let planinstva v Konjicah«, ki jo je izdalo PD Konjice ob otvoritvi razglednega stolpa na Stolpniku nad Konjicami.

Ob listanju te knjižice spoznamo delovanje Dravinjske podružnice Slovenskega planinskega društva, ene izmed podružnic, ki je odkrila Roglo, danes tako znan turistični center.

Vinko Zdovc predstavlja delovanje te podružnice, ki je bila ustanovljena 28. julija 1927. Prvi načelnik je bil **Janko Müller**, ki je društvo vodil do 10. februarja 1931, nasledil ga je **Viktor Wagner**. Oba predsednika sta tragično končala; Wagner je novembra 1941 utonil v narasli Dravinji, Müller je umrl v koncentracijskem taborišču Dachau.

Že na prvem občnem zboru so poročali, da so markirali pot k razvalini konjiškega gradu, na Tolsti vrh, poldnevno turo iz Konjic čez Kumno v Žički samostan in naprej v Špitalič, na sedlo Čaž in do Konjic. Začeli so markirati in urejati poti na Roglo. 160-člansko društvo je že v prvem letu napravilo ogromno pri odkrivanju tedaj neznanega sveta.

Jeseni leta 1928 je društvo odkupilo leseno stavbo na Pesku pod Roglo. Planinci so kočo povečali, leta 1930 zgradili klet, leta 1931 drvarnico in manjšo smučarsko skakalnico. Med vojno je kočica pogorela, po vojni so jo začeli obnavljati konjiški planinci. Leta 1952 so jim kočico odvzeli in od takrat je z njo upravljalo

PD Oplotnica. Koča je ena izmed točk Slovenske planinske poti.

Že pred vojno je v podružnici deloval markacijski in foto odsek, leta 1932 so ustanovili še tujsko-prometni odsek, ki je izdal turistično propagandno brošuro v nakladi 3000 izvodov in v treh jezikih. Planinstvo in turizem sta bila eno! Izguba Peska je planince prizadela, vendar se niso hoteli umakniti z Rogle. V knjižici je zelo dokumentirano prikazana izgradnja razglednega stolpa na Rogli, katerega otvoritev je bila 26. avgusta 1956.

Med gradnjo stolpa se je rodila tudi zamisel o praznovanju dneva vstaje 22. julija na Rogli. Največje breme priprav teh srečanj je nosil Ko-

nus. Na proslavo so udeleženci iz Vitanja prišli iz Zreč peš, iz Konjic in Loč so jih vozili s kamioni preko Oplotnice do Peska, od tu je bilo treba peš do prireditvenega prostora.

Konjičani so nameravali na Rogli postaviti planinski dom. Pričeli so leta 1959, ko so zgradili transformatorsko postajo in visokonapetostni priključek, lasten vodovod z vodnim rezervoarjem in cesto med Peskom in Roglo. Vendar do izgradnje ni prišlo.

Nadaljnje življenje Rogle je znano. Dejstvo je, da so bili tam prvi planinci iz Konjic. Že pred vojno so tja markirali pota, po 2. svetovni vojni pa gradili, kar gre vse prerado v pozabo.

Franc Ježovnik

Mali oglasi

Kot zbiratelj starih gorniških knjig odkupim prvo izdano knjigo **dr. Mihe Potočnika** Srečanja z gorami.

Bojan Pograjc, Ljubljana
Petrovičeva 21
tel. 061/141-30-48

* * *

Po znižani ceni prodam nove čevlje znamke Scarpa, številka 42. Informacije po telefonu 064/801-905.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE Podkomisija za alpinistično smučanje

ŠOLA ALPINISTIČNEGA SMUČANJA

Podkomisija za alpinistično smučanje organizira tečaj alpinističnega smučanja. Namen tečaja je osvojitve elementov smučarske tehnike za varno in tekoče smučanje na strminah do 45°. Veselimo se tako alpskih smučarjev kot deskarjev.

Tečaj bo v dveh delih:

- od 11. do 15. marca na Kaninu (od srede popoldne do nedelje, 4 dni),
 - od 27. do 29. marca na Zelenici (od petka popoldne do nedelje, 2 dni).
- Prvi del bo obsegal šolo smučanja izven urejenih smučarskih prog, drugi del bo vključeval dve krajši turi. Težavnost bomo prilagodili danim snežnim razmeram, tipično pa bo v okvirih III. stopnje alpinističnega smučanja.

SPLOŠNI POGOJI ZA UDELEŽBO

Pogoj za udeležbo je starost nad 18 let in opravljen (začetni) tečaj zimske alpinistike in/ali turnega smučanja. Nujno je suvereno znanje uporabe cepina in derez v strminah do 45°. Pogoj sta tudi vsaj dva turna smuka, ki sta po težavnosti primerljiva z naslednjimi:

- s Kredarice za Cmirom v Vrata,
- z Male Mojstrovke čez Vratca na Vršič,
- skozi Jalovčev ozebnik,
- z Grintovca v Kamniško Bistrico,
- z bivaka pod Skuto čez Žrnovčarje v Bistrico.

Pogoj za udeležbo na drugem delu je uspešno opravljen 1. del tečaja. Primerstvom določi inštruktor na podlagi prikazanega smučarskega znanja.

OPREMA

Udeleženci lahko uporabljajo (dobro pripravljeno!) alpsko ali turno smučarsko opremo. Obvezen dodatek je lavinska žolna 457 kHz. Za 2. del tečaja bo potrebna tudi standardna zimska planinsko - alpinistična oprema (cepini in dereze) ter oprema za prenočevanje v planinski koči na Zelenici (spalna vreča ali posteljina).

CENA IN PRIJAVE

Cena tečaja znaša 40.000 SIT in vključuje:

- 4-dnevni polpenzion v hotelih Bovec (Kanin, namestitvev v 1/2 sobah),
- 4-dnevno smučarsko vozovnico za ATC Kanin,

- 4-dnevno smučarsko šolo izven urejenih smučarskih prog,
- 2-dnevni polni penzion v koči na Zelenici,
- najem dodatne opreme za izvedbo tečaja (UKV, video kamera),
- vodstvo, organizacijo in drugo izobraževanje po programu.

Prijave sprejema PZS, Dvorčakova 9, 1000 Ljubljana, ga. Meta VUKIČ, vsak delavnik od 8. do 14. ure (tel. 061/312 553, faks 061 13 22 140) do zasedbe prostih mest (18). Ob prijavi je potrebno predložiti izpolnjeno in podpisano prijavnico ter potrdilo o vplačilu (vsaj 30 % akontacije) na Žiro račun PZS: 50101-678-47046, sklic na št. 0931, s pripisom »Tečaj AS«. Preostali znesek je nujno nakazati najkasneje do petka, 6. marca 1998.

Udeleženci plačajo stroške celotnega tečaja. Tistim, ki ne bodo pokazali zadostnega znanja za udeležbo na 2. delu, bomo stroške le-tega (6.000 SIT) vrnili v blagajni PZS.

Cena je vezana na vrednost DEM na dan razpisa po srednjem tečaju BS in se ob spremembi ustrezno korigira.

POSEBNI POGOJI - I. DEL

Šolanje bo na neizpostavljenem terenu v okolici urejenih smučišč, pač glede na snežne in vremenske razmere ter nevarnost plazov.

Za zadostno predznanje jamči tečajnik sam oziroma AO in PD, ki ga prijavlja. V primeru izrazito pomanjkljivega znanja, ki je daleč pod povprečjem skupine, bo udeleženec izključen s smučarskega dela tečaja. Vsak udeleženec se s podpisom obveže upoštevati nasvete in navodila inštruktorja v smislu varnosti. Po lastni presoji se lahko kadarkoli odpove izvajanju kateregakoli elementa, kar lahko vpliva le na inštruktorjevo prepoved izvajanja nadaljnjih (težjih) elementov.

POSEBNI POGOJI - II. DEL

Ker gre za aktivnost brez možnosti varovanja, se vsak udeleženec (tik pred turo) sam in na lastno odgovornost odloči za udeležbo na turi. Na vrhu se lahko odpove. V tem primeru se izvaja nadomestno šolanje v obliki izpopolnjevanja teoretičnega in praktičnega znanja na varnem terenu.

ZBOR UDELEŽENCEV

Zbor udeležencev za začetek 1. dela tečaja bo v sredo, 11. marca 1998, ob 19. uri v recepciji hotela Kanin v Bovcu.

* OPOZORILA PRED NEVARNOSTJO PROŽENJA SNEŽNIH PLAZOV

V Sloveniji izdaja opozorila Hidrometeorološki zavod Republike Slovenije in so objavljena v **Poročilu o stanju snežne odeje**, ki ga v zimski sezoni pripravljajo ob ponedeljkih in četrtkih.

* EVROPSKA PETSTOPENJSKA LESTVICA NEVARNOSTI PROŽENJA SNEŽNIH PLAZOV

(uporabljena je tudi v **Poročilu o stanju snežne odeje**)

OZNAKA STOPNJE	STABILNOST SNEŽNE ODEJE	VERJETNOST/MOŽNOST PROŽENJA SNEŽNIH PLAZOV	PRIPOROČILA/OPOZORILA ZA GIBANJE PO ZASNEŽENI POKRAJINI
① majhna	Na večini pobočij je snežna odeja sorazmerno stabilna.	Samo na zelo redkih strmih pobočjih in predvsem ob dodatni obremenitvi, možni so zgolj majhni spontani snežni plazovi in oslpi.	Na splošno varne razmere, potrebna je običajna previdnost.
② zmerna	Na posameznih, dovolj strmih pobočjih je samo zmerno stabilna (ta območja so v Poročilu posebej opredeljena in opisana), drugod pa sorazmerno dovolj stabilna.	Predvsem na v Poročilu posebej izpostavljenih pobočjih pri velikih dodatnih obremenitvah (npr. hoja ali smučanje posameznika ali skupine prek takega pobočja, teptalec snega ipd.). Obsežnejših spontanih plazov še ne pričakujemo.	Glede na upoštevanje in poznavanje lokalno bolj izpostavljenih območij, so razmere na splošno še dovolj varne. Opozorila upoštevajte predvsem na večjih strmih in na pobočjih, katerih podrobnosti so v Poročilu še posebej izpostavljene (orientacija, višinski pas idr.).
③ znatna	Na številnih dovolj strmih pobočjih je le slabo do zmerno stabilna.	Že pri manjši dodatni obremenitvi na pobočjih, ki so v Poročilu posebej izpostavljena. V nekaterih razmerah je možno lokalno tudi spontano proženje srednje velikih in posamično tudi velikih snežnih plazov.	Potrebne so nekatere dodatne izkušnje in znanja pri presoji pred snežnimi plazovi varnih območij, ki so že delno omejena. Upoštevajte tudi nevarnost snežnih plazov na potencialno ogroženih območjih.
④ velika	Na večini strmih pobočij je slabo stabilna.	Na dovolj strmih pobočjih že pri manjši obremenitvi. Ob določenih razmerah je možno tudi spontano proženje številnih manjših in ponekod tudi večjih plazov.	Potrebne so številne dodatne izkušnje in znanja ter podrobno poznavanje lokalnih razmer pri presoji pred plazovi varnih območij, ki so že zelo omejena. Izogibajte se gibanju prek strmijših pobočij in grap (žlebov) ter njihovih podnožij in zavetnih strani vzpetin.
⑤ zelo velika	Splošna nestabilnost snežne odeje	Pričakujemo lahko številne srednje velike in mnoge velike spontano utrpane plazove, med njimi tudi liste v zmernih strmih.	Gibanje v takih razmerah je na splošno zelo oteženo, zato ga odsvetujemo. Omejeno je le na položnejša območja, ki so dovolj odmaknjena od ustaljenih poti snežnih plazov.

NAJVEČ NESREČ V SNEŽNIH PLAZOVIH SE ZGODI PRI NEVARNOSTI 2. IN 3. STOPNJE!

* OSNOVE VARSTVA PRED SNEŽNIMI PLAZOVI

ZA PREPREČEVANJE NESREČ S SNEŽNIMI PLAZOVI LAHKO NAJVEČ STORIMO SAMI, TAKO DA:

- se pred nameravano aktivnostjo na prostem seznanimo s splošnimi razmerami v hribovitih in goratih območjih Slovenije
- upoštevamo vremensko napoved in najnovejše **Poročilo o stanju snežne odeje**
- upoštevamo posebna dodatna navodila in opozorila na urejenih smučiščih
- spoznamo nekatere osnovne značilnosti proženja in gibanja snežnih plazov
- izberemo primerno opremo in spremstvo za gibanje po zasneženi pokrajini
- uporabljamo lavinske žolne in sproti spremljamo razmere in dogajanje okoli nas
- preudarno izberemo cilj ture, pri vzponu in spustu se izogibamo plazovitih območij
- se v zasneženo pokrajino ne podajamo sami
- v primeru velike nevarnosti proženja snežnih plazov turo prestavimo (odpovemo), preusmerimo ali pa celo prekinemo in se vrnemo na varno (v dolino, kočjo, bivak idr.), saj

* NOBENA POT NI TAKO NUJNA, DA JE NI MOČ PRELOŽITI, PA TUDI GORA NAS BO PRIHODNJIČ ŠE ČAKALA! *

❖ **INFORMACIJE O SNEŽNIH PLAZOVIH IN RAZMERAH V SLOVENIJI**

Poročilo o stanju snežne odeje:

Teletekst TVS: ena od podstrani na straneh 148 in 392
Internet: [http://www.rzs-hm.si/\(Napovedi/Snežne_razmere\)](http://www.rzs-hm.si/(Napovedi/Snežne_razmere))
[http://www.rzs-hm.si/\(Zadnji_podatki/Višina_snežne_odeje\)](http://www.rzs-hm.si/(Zadnji_podatki/Višina_snežne_odeje))

Vremenska napoved:

Telefonski odzivnik: 9822 (6-krat dnevno; ob povečani stopnji nevarnosti proženja snežnih plazov sledi splošni vremenski napovedi še posebno opozorilo)
Teletekst TVS: več podstrani na strani 141 (6-krat dnevno)
Internet: [http://www.rzs-hm.si/\(Napovedi/Vremenska_napoved\)](http://www.rzs-hm.si/(Napovedi/Vremenska_napoved))

❖ **INFORMACIJE O SNEŽNIH PLAZOVIH IN RAZMERAH V ZAMEJSTVU**

Avstrija (v nemškem jeziku) – za območje Koroške/Kärnten

Telefonski odzivnik: 00 43 / 463 1588
Lavinska služba: 00 43 / 463 536 2891 (ob delavnikih)
Teletekst (ÖRF-Text): ena od podstrani na strani 615
Internet: [http://www.tiscover.com/\(Reports/Lawineninfo/Österreich/Kärnten\)](http://www.tiscover.com/(Reports/Lawineninfo/Österreich/Kärnten))

Italija (v italijanskem jeziku) – za območje Furlanije-Juljske krajine/Friuli-Venezia Giulia

Telefonski odzivnik: 00 39 / 1678 60 377
Teletekst (RAI-Televideo): ena od podstrani na strani 491
Internet: [http://www.tqs.it/aineval/\(Bollettini_nivometeorologici_locali\)](http://www.tqs.it/aineval/(Bollettini_nivometeorologici_locali))

❖ **INFORMACIJE O SNEŽNIH PLAZOVIH IN RAZMERAH V DRUGIH ALPSKIH DRŽAVAH IN PO SVETU**

Internet: <http://www.csac.org/Bulletins/>

**OB NARAVNIH
IN DRUGIH NESREČAH
POKLIČITE**

**NA VSEH UREJENIH SMUČIŠČIH
UPOŠTEVAJTE TA ZNAK IN Z NJIM
POVEZANO ZAPORO POSAMEZNIH
SMUČARSKIH PROG!**

Naslov zgibanke in plakata: Pozor, snežni plaz!
Pripravlja: Podkomisija za reševanje izpod plazov pri Gorski reševalni službi Slovenije
Vsebinska in oblikovna zasnova: M. Pavšek
Strokovni pregled: dr. T. Vrhovec
Fotografija: M. Pavšek (Prisank, 2547 m)
Oblikovanje in prelom: Syncomp d.o.o.
Tisk: Collegium Graphicum d.o.o.
Izdajo je omogočila Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje Ministrstva za obrambo

**POZOR,
SNEŽNI PLAZ!**

Planinska zveza
Slovenije

Ministrstvo za obrambo,
Uprava RS za zaščito in
reševanje

- ❖ **OPOZORILA PRED SNEŽNIMI PLAZOVI**
- ❖ **PETSTOPENJSKA LESTVICA NEVARNOSTI SNEŽNIH PLAZOV**
- ❖ **OSNOVE VARSTVA PRED SNEŽNIMI PLAZOVI**
- ❖ **INFORMACIJE O SNEŽNIH PLAZOVIH IN RAZMERAH**